

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

VERONIKA ZAORALOVÁ

VI. ročník - kombinované studium

Obor: Pedagogika – sociální práce

**ČINNOST KURÁTORŮ PRO MLÁDEŽ NA OKRESE PŘEROV
SE ZAMĚŘENÍM NA OBLAST PRIMÁRNÍ PREVENCE**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Dagmar Pitnerová Ph.D.

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedeníh pramenů a literatury.

V Přerově dne 30. 3. 2011

.....

Děkuji Mgr. Dagmar Pitnerové, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce.

OBSAH

ÚVOD	6
1 ZÁKLADNÍ ODBORNÁ TERMINOLOGIE	8
2 KURÁTOR PRO MLÁDEŽ	12
2.1 Osobnost kurátora pro mládež	15
2.2 Role sociálního pracovníka / kurátora pro mládež	17
2.3 Etika sociální práce	19
2.4 Síť spolupracujících organizací	21
3 KLIENTELA KURÁTORA PRO MLÁDEŽ	26
3.1 Děti a mládež	26
3.2 Rodiče nebo zákonní zástupci dětí	29
4 PROSTŘEDÍ	31
4.1 Rodina	31
4.2 Vrstevnické skupiny/party	39
4.3 Škola	41
4.4 Média	42
5 SOCIÁLNĚ - PATOLOGICKÉ JEVY CHOVÁNÍ	45
5.1 Protiprávní jednání	45
5.2 Zneužívání drog, alkoholu a tabáku	53
5.3 Vztahové problémy mezi rodiči a dětmi	57
5.4 Útěky z domu, toulání se	62
5.5 Lhaní	63
5.6 Problémové chování ve škole	64
6 KOMPETENCE KURÁTORA PRO MLÁDEŽ	73
6.1 Legislativní zakotvení	74
6.2 Konkrétní činnosti kurátora pro mládež	80

7	DEMOGRAFICKÉ ÚDAJE OKRESU PŘEROV	85
8	VÝZKUM	87
8.1	Stanovení cílů a výzkumných předpokladů	87
8.2	Metodologie, cílová skupina a organizace výzkumu.....	88
8.3	Vlastní výzkum	92
A.	DOTAZNÍKOVÉ ŠTEŘENÍ	92
B.	ROZHOVOR	107
8.4	Výzkumné závěry	109
	ZÁVĚR.....	113
	SEZNAM POUŽITÉ ODBORNÉ LITERATURY A PRAMENŮ	
	SEZNAM PŘÍLOH	

1

Motto: „Dospělý člověk, který je spolehlivý a stabilní, mající v srdci lásku a toleranci, je nejlepší terapií, jakou může dítě mít.“

LAFAYETTE RONALD HUBBARD

¹ Foto – výchovně rekreační kurz pro děti, pořádaný OSPOD Přerov v roce 2010

ÚVOD

Sociálně-patologické projevy chování u dětí - trestná činnost, agrese, záškoláctví, šikánování, nerespektování autorit, toulání se a ještě mnoho dalších typů jednání bychom mohli v úvodu stanovit a zařadit do kolonky pro společnost nežádoucí.

Stále častěji se takové projevy chování ve společnosti objevují. S dětmi si neví rady rodiče, zákonní zástupci, škola či jiné okolní prostředí dítěte. Následně nastupuje k řešení kurátor pro mládež.

Při rozhodování o volbě tématu diplomové práce hrál velkou roli fakt, že sama pracuji jako kurátorka pro mládež, a to již 9. rokem. Mám za to, že se stále málo ve společnosti ví o činnosti kurátora pro mládež a média prezentují sociální práci často jen v negativním slova smyslu. Také se mi nepodařilo nalézt ucelený materiál o činnosti této funkce. To vše bylo podnětem, věnovat se v diplomové práci, právě tomuto tématu.

Hlavním cílem mé diplomové práce, je nastínit systém činností kurátora pro mládež, popsat druhy sociálně patologických projevů chování klientů z různého sociálního prostředí a poukázat na nezastupitelnou úlohu kurátorů pro mládež na poli primární a sekundární prevence.

Hlavního cíle dosáhneme prostřednictvím dílčích cílů, které jsou následující:

- Seznámit s osobností kurátora pro mládež a jeho kompetencemi.
- Charakterizovat klientelu kurátora pro mládež.
- Popsat příčiny sociálně-patologických projevů chování u dětí a mládeže.
- Prostřednictvím dotazníkového šetření zjistit, jaké povědomí mají žáci 9. tříd (po absolvování primárně preventivního programu v 8. třídě) o problematice kurátora pro mládež, trestní odpovědnosti a řešení protiprávních jednání.
- Zmapovat, zda by děti, po absolvování primárně preventivního programu, který realizují kurátoři pro mládež, vyhledaly pomoc u orgánu sociálně-právní ochrany dětí, konkrétně kurátora pro mládež.
- Prostřednictvím rozhovoru se školními metodiky prevence získat zpětnou vazbu na realizovaný primárně preventivní program kurátorů pro mládež na školách.

Samotná diplomová práce je členěna do 8 kapitol. V kapitole první je uvedena základní terminologie, která se k problematice vztahuje. V kapitole druhé, se zabývám konkrétně osobností kurátora pro mládež, jeho různými rolami v sociální práci, kterých je mnoho a každá má svou specifickou úroveň a odbornost. Neméně důležitá je podkapitola, věnovaná etice se zaměřením na sociální práci. Z této části je třeba vyzdvihnout důležitost existence etického kodexu sociálních pracovníků. Ve třetí kapitole jsem se zaměřila na klientelu kurátora pro mládež. Je třeba zdůraznit, že kromě nezletilých dětí jsou klienty kurátora pro mládež také rodiče či zákonní zástupci dítěte. V kapitole čtvrté jsem se širěji zabývala prostředím, ze kterého klienti vycházejí, považuji tyto informace za podstatné. Prostředí má velmi významný vliv na dítě jako osobnost a jeho chování. Nejvíce ovlivňujícím prostředím je bezesporu rodina. Kapitola pátá obsahuje popis různých sociálně-patologických projevů chování dětí a mládeže, které kurátor řeší. Nejčastěji se jedná v praxi o řešení protiprávních jednání dětí a mládeže, poruchy chování ve škole a problémy mezi dětmi a rodiči doma. Šestou kapitolu jsem zacílila konkrétně na kompetence kurátora pro mládež a legislativní zakotvení. V sedmé kapitole jsou obsaženy demografické údaje okresu Přerov a správního obvodu obce s rozšířenou působností Přerov, ve kterém jsem realizovala výzkum zaměřený na primárně preventivní program kurátorů pro mládež. Samotný výzkum jsem zpracovala v kapitole osm. Zahrnula jsem zde jednak stanovení cílů výzkumu a výzkumných předpokladů, ale také metodologie a určení cílových skupin. Následuje popis vlastního výzkumu. Jedná se o část dotazníkového šetření mezi dětmi 9. tříd a rozhovor s vybranými školními metodiky prevence. Dále v diplomové práci uvádím zjištěné výzkumné závěry a doporučení.

1 ZÁKLADNÍ ODBORNÁ TERMINOLOGIE

Dítě – je osoba mladší 18 let, tzv. nezletilá, je takto definovaná Úmluvou o právech dítěte a zákonem o sociálně-právní ochraně dětí. Do doby zletilosti za něj zodpovídají rodiči či jiní zákonní zástupci.

Delikvence – je širším pojmem než kriminalita. Jedná se o chování, které se týká nejen kriminality, tedy trestné činnosti, ale zahrnuje také protiprávní jednání menší společenské škodlivosti, jako jsou přestupková jednání.

Kriminalita – označuje souhrn trestné činnosti v dané oblasti. Například majetková kriminalita, když se jedná o krádeže, loupeže a jiná jednání cílená na odcizení určité majetkové hodnoty.

Kurátor pro mládež – je pracovníkem v sociální práci, který se zabývá řešením problémů s dětmi a mladistvými s poruchami chování či trestnou činností. Je pracovníkem orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který je organizačně zahrnut pod obecní úřady obce s rozšířenou působností.

Mladistvý – s tímto pojmem se setkáváme v trestněprávní rovině. Znamená jedince ve věku 15-18 let, který dosud nedosáhl trestní odpovědnosti.

Nezletilý – pojmenovává dítě, které je mladší 18 let. Pojem se užívá obecně pro děti v této věkové kategorii, nejčastěji je užíván v občanskoprávních záležitostech soudu, konkrétněji v opatrovnických řízeních. Úzus užití tohoto pojmu zůstává v praxi i pro trestní řízení vedené proti dětem mladším 15 let, i když není podle legislativy korektní.

Opatření – s tímto pojmem se setkáváme v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže a to jednak u dětí mladších 15 let i osob mladistvých. Znamená uložení určité povinnosti či omezení. U mladistvých se jedná o tři druhy – trestní, výchovné, ochranné.

Samotný zmíněný zákon vymezuje opatření účelem, tedy „*účelem opatření vůči mladistvému je především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání provinění*“²

Prevence – je soubor opatření, kterými se předchází sociálnímu selhání, a to zejména těm, které zasahují základní hodnoty celé společnosti³

Profesní etika – znamená „*pravidla pro chování příslušníka určité profese, zahrnující jeho práva a povinnosti, pravidla pro vztah ke klientovi a jeho rodině a vztah ke kolegům pracovníka*“⁴

Přestupek – zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v zákoně o přestupcích, či v jiném zákoně a současně nejde o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin⁵

Rodina – je nejčastěji definována jako svazek dvou rovnoprávných partnerů, nebo také jako malá společenská skupina. Vzniká na základě manželského a pokrevního svazku. Znamená určitý komplex specifických vztahů mezi mužem a ženou, dále mezi rodiči a dětmi a vně rodiny také vůči společnosti.⁶

Sociálně-patologické jevy – jedná se o negativní projevy chování určitého jedince, které společnost hodnotí jako nežádoucí. Takové chování porušuje sociální, morální a právní normy dané společností. Lze sem zahrnout například trestnou činnost, nadužívání alkoholu, drog a podobně.

² Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, § 9

³ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 164

⁴ HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, s. 144

⁵ Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, §2

⁶ GRECMANOVÁ, H. *Obecná pedagogika II*. 2. vyd. Olomouc: Nakladatelství HANEX, 2003, s. 7

Sociálně-právní ochrana dětí – „vyjadřuje rozmanitou činnost, jejímž základem je snaha poskytnout ochranu jedné z nejzranitelnějších společenských skupin – dětem“⁷ Je vymezena zákonem č. 359/1999 S., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Sociální práce – lze ji definovat jednak jako společenskovední disciplínu, ale převážně se jedná o praktickou činnost pracovníků s lidmi - klienty, kdy cílem je „odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů“⁸

Šikana – znamená jednoznačně protiprávní jednání, které není samostatně vymezeno jako trestný čin, ale vykazuje znaky jiných trestných činů, jako například ublížení na zdraví, krádež, vydírání atd. Jedná se jak o formu fyzického, tak psychického ponižování či ubližování. Stává se nejčastěji ve vrstevnických skupinách. Základním znakem šikany je převaha pachatele, ať již fyzická či duševní nebo také věková.

Trest – je zásah do jinak chráněné sféry občanských práv a působí potrestanému újmu.⁹

Trestní odpovědnost – věková hranice trestní odpovědnosti je vymezena dosažením 15 let. Znamená odpovědnost za spáchané protiprávní jednání, jednak v rovině trestného činu, tak méně závažného jednání, které je přestupkem. Trestně odpovědný jedinec nese „povinnost strpět následek v podobě sankce za spáchaný trestný čin, resp. účastenství na něm.“¹⁰

Trestný čin – je protiprávní čin, který Trestní zákoník označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, není-li stanoveno, že postačí zavinění z nedbalosti¹¹

⁷ KAHOUN, V. a kol. *Vybrané kapitoly k sociální práci - Sociální práce II*. 1. vyd. Praha: Triton, 2007, s. 11

⁸ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 213

⁹ FIALA, J. *Malá právníková encyklopedie*. 2. vyd. Praha: Linde, 1995, s. 107

¹⁰ Tamtéž, s. 92

¹¹ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 13

Vrstevnická skupina – užívá se nejčastěji u dětí a mládeže, také v souvislosti ovlivňováním jednotlivců tímto okolím a v návaznosti na sociální učení. Jedná se o skupinu lidí podobného věku a společenského postavení. Například o děti v jednom ročníku základní školy a podobně.

Záškoláctví – je zanedbávání povinné školní docházky. Jedná se o úmyslné zameškávání školního vyučování. Většinou je realizování bez vědomí rodičů, ale bohužel také i s jejich vědomím. Záškoláctví má vztah k rodičovské zodpovědnosti a povinnosti dané školským zákonem, zajistit povinou školní docházku dítěte.

SHRNUTÍ: V této kapitole byl poskytnut přehled základních odborných pojmů, které jsou následně užity v diplomové práci.

2 KURÁTOR PRO MLÁDEŽ

Kurátor pro mládež je pojmem, pod kterým si mnoho lidí nic nepředstaví. Je zde zahrnuto cizí slovo kurátor a samotné slovní spojení přímo nenabízí vztah k určité oblasti, problematice. Pokusme se celkově pojem kurátora pro mládež definovat.

Slovník cizích slov vysvětluje pojem kurátor jako „osobu, které je svěřena péče o něco, také správce.“¹²

Ottův slovník naučný pojímá slovo „kurátor“ jako „opatrovník.“¹³

Nový akademický slovník k pojmu kurátor uvádí, že se jedná o „osobu, které je svěřena péče o někoho, konkrétně sociální kurátor je pak pracovník pečující o trestané osoby i po výkonu trestu.“¹⁴

Pedagogický slovník zmiňuje nejprve pojem „kurativní, tedy léčebný, často míněný ve smyslu preventivním, šířeji je míněn jako výchovný.“¹⁵

Dále pak Pedagogický slovník samotný pojem kurátora spojuje s pojmem sociální. Popisuje jej jako „pečovatele, soudem nebo sociální institucí pověřeného opatrovníka dítěte v případě, že o něj rodiče nepečují. V systému sociální práce též pracovník úřadu státní správy, který ve vymezené lokalitě sleduje životy, rodinné, ekonomické a materiální poměry rodin s nižšími příjmy či z rizikových skupin obyvatelstva a snaží se předejít zanedbávání nebo týrání dětí.“¹⁶

Lze říci, že kurátor je jakýsi opatrovník něčeho či někoho. V našem případě dětí a mládeže. Literatura zmiňuje jak samotný pojem kurátor, kurátor pro mládež či ve spojení se slovem sociální. Je třeba však rozlišovat tyto dva pojmy jako dvě různé funkce a současně práci s různými typy klientů.

Tyto pojmy je možné odlišit podle náplně práce, které uvádí Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. **Sociální kurátor** „pracuje s klientem ve všech fázích trestního řízení a po jeho skončení, to je ve výkonu trestu odnětí svobody, případně ve výkonu vazby, i na svobodě.

¹² Slovník cizích slov. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství a vydavatelství FIN, 199, s. 156

¹³ Ottova encyklopedie obecných vědomostí na CD ROM. díl XVIII. Aion CS, 1997, s. 788

¹⁴ Nový akademický slovník. 1. vyd. Praha: Academia, 2007. s 460

¹⁵ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. Pedagogický slovník. 6. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 283

¹⁶ Tamtéž, s. 268

*Cílem je navázání vzájemného socioterapeutického vztahu v zájmu působení na osobnost klienta tak, aby byly upevněny, event. vytvořeny jeho pozitivní vazby k okolí a nedocházelo k jeho sociální izolaci. Sociální kurátor pomáhá odsouzeným klientům řešit problémy v co největším předstihu před jejich propuštěním z výkonu trestu odnětí svobody a tlumit vlivy vyplývající z izolace těchto lidí ve vězeních.*¹⁷

Kurátor pro mládež se „zabývá se dětmi a mladistvými s poruchami chování či trestnou činností.“¹⁸

Po tomto vysvětlení je lépe pojem kurátora pochopitelný a je zde zřejmý vztah k sociální práci. Tím se od sebe odlišují dva pojmy, které laické veřejnosti často splývají v jeden.

V návaznosti na výše uvedené definice uvádí například MATOUŠEK, že se jedná obecně o „*odborného pracovníka v České republice v oblasti státní sociální pomoci, který se zabývá dětmi a mladistvými obtížně vychovatelnými, mladistvými pachateli trestné činnosti i jejich rodinami, kterým poskytuje poradenskou a socioterapeutickou pomoc.*“¹⁹

A konkrétněji specifikuje kurátora jako „*státního úředníka, jehož úkolem je zabývat se dětmi z nefunkčních rodin; dětmi, které vedou zahálčivý či nemravný život; dětmi, které zanedbávají školní docházku, požívají alkohol nebo jiné návykové látky; dětmi, které se živí prostitucí; dětmi, které spáchaly před dovršením 15 let čin jinak trestný; dětmi utíkajícími z domova i dětmi, na nichž byl spáchán trestný čin.*“²⁰

Legislativní zakotvení je konkretizováno v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, který je krédem činnosti kurátora pro mládež a obecně všech pracovníků působících v sociálně-právní ochraně dětí. Více bude pojednáno v kapitole o legislativním zakotvení.

Kurátor pro mládež působí v ČR ve státní správě. Funkční místo kurátora pro mládež je zařazeno na obecních úřadech obce s rozšířenou působností, konkrétně na oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Jedná se vlastně o specializovaného sociálního pracovníka, se specifikací své práce zaměřené na děti do 18 let s problémovým chováním a to ve všech ohledech.

¹⁷ Sociální kurátor. [online].[cit. 6. 2. 2011]. Dostupné na <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7193/socialni_kurator.pdf>

¹⁸ Kurátor pro mládež. [online].[cit. 6. 2. 2011]. Dostupné na <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7290/Funkce_kuratora.pdf>

¹⁹ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 99

²⁰ Tamtéž, s. 270

Hovoříme-li konkrétně o pracovištích na okrese Přerov, jedná se o tři obecní úřady obce s rozšířenou působností, a to Přerov, Lipník nad Bečvou a Hranice.

Tabulka 1 - Obecní úřady obce s rozšířenou působností okresu Přerov

Přerov	Magistrát města Přerova
	Odbor sociálních služeb a zdravotnictví
	Oddělení sociálně-právní ochrany dětí
	3x kurátor pro mládež
Lipník nad Bečvou	Městský úřad Lipník nad Bečvou
	Odbor sociálních věcí a zdravotnictví
	Oddělení sociálně-právní ochrany dětí
	1x kurátor pro mládež
Hranice	Městský úřad Hranice
	Odbor sociálních věcí a zdravotnictví
	Oddělení sociálně-právní ochrany dětí, sociální prevence
	1x kurátor pro mládež

2.1 Osobnost kurátora pro mládež

Kurátor pro mládež vykonává sociální práci v rámci výkonu sociálně-právní ochrany dětí a společně se sociálními pracovníky by jeho osobnost měla obsahovat k tomu optimální vlastnosti a rysy. S některými se člověk rodí, ale některé dovednosti musí získat až v rámci života, studiem a praxí.

ŘEZNÍČEK hovoří v souvislosti s činností sociálního pracovníka dokonce „o umění, tedy o nadání, zkušenosti, osobních hodnotách a intuitivní tvořivosti, se kterými vystupuje sociální pracovník do vztahu s klientem a nasazuje v něm tak svou jedinečnou osobnost jako nástroj své disciplíny.“²¹

Také dává na roveň teoretické znalosti sociálního pracovníka s talentem a náklonností k sociální práci jako takové. Míjí, že teoretických poznatků není k sociální práci mnoho. Upřesňuje však, že tato disciplína využívá poznatky a informace z jiných oblastí, jako je například sociologie, psychologie, právo a podobně. Vlastnosti sociálního pracovníka, které vyzdvihuje, jsou empatie, vřelost a opravdovost. „Protože bez schopnosti vhledu do situace klienta, bez vstřícného zájmu a respektu vůči němu a bez jednoznačné komunikace je vztah ke klientovi problematický.“²²

Další důležité vlastnosti sociálního pracovníka definuje jako tvořivost a flexibilní důraznost. Také zkušenost a zralost: „Problémové situace klientů nabízejí několik možných řešení, z nichž některá nemusejí být uplatnitelná ihned, a sociální pracovníci musejí často hledat, obměňovat nebo mezi nimi improvizovat. Podstatnou součástí praxe je schopnost adekvátního zvažování a hodnocení klientů a jejich situace, k níž je třeba určité zkušenosti a zralosti, zejména pokud klienti pocházejí z odlišného kulturního prostředí.“²³

KLIMENTOVÁ ve své práci k osobnosti sociálního pracovníka uvádí, že v první řadě jde především o odborné znalosti a dovednosti z oblasti sociální práce. Je vhodné rovněž široké všeobecné vzdělání. Měl by zvládat kultivovaný způsob komunikace. K morálním hlediskům připišme také ctnosti dobrého člověka, jako poctivost, pravdomluvnost, pracovitost. Samotná osobnost sociálního pracovníka by měla být zralá, citově vyrovnaná. Pracovník by měl jít praktickým příkladem.

²¹ ŘEZNÍČEK, I. *Metody sociální práce*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994, s. 23

²² Tamtéž, s. 23

²³ Tamtéž, s. 23

Nelze opomenout vlastnosti, které jsou žádané v každém zaměstnání a profesi a tím je tvořivost a flexibilita, které rovněž zmiňuje Řezníček a také empatie, vřelost a opravdovost. V neposlední řadě je třeba zhodnotit kladně vlastní životní zkušenosti, které mohou být vlastní práci mnoho prospěšné. KLIMENTOVÁ v závěru nezapomíná ani na nutnost chápajícího zázemí, které by každý sociální pracovník měl ve své rodině mít.²⁴

MATOUŠEK doplňuje kompetence sociálního pracovníka například jako schopnost uplatnění kritického myšlení, práce v souladu s etickými principy, znalost biopsychosociálních činitelů, které ovlivňují vývoj jedince, dokázat komunikovat s různými klienty, umět poskytovat supervizi a konzultace v rámci vlastní specifikace.²⁵

Dále se Matoušek odkazuje v rámci kompetencí sociálního pracovníka na dílo HAVRDOVÉ²⁶. Ta chápe „kompetence jako funkcionální projev profesionální role. Mezi schopnosti a dovednosti zahrnuje rozvoj účinné komunikace, orientování se a plánování postupu, podporování a pomoc k soběstačnosti klienta, zasahování a poskytování služeb, přispívání k práci organizace a odborný růst.“²⁷

Na sociální pracovníky a kurátory pro mládež jsou kladeny vysoké psychické nároky. Klienti jsou různorodí, přichází s různými problémy, svěřují se, řeší krizové, vysoce obtížné situace a obrací se s důvěrou o pomoc. Kurátor či sociální pracovník by měl přicházet na své pracovní místo, do své funkce přiměřeném vybaven vlastnostmi osobnosti, jaksí předurčen pro toto poslání. Následně také na sobě stále pracovat, vyvíjet se pro strážce vzdělání, zkušeností, odbornosti, učit se vlastní duševní hygieně, odpočinku a empatické vyrovnanosti. Jen tak je pak schopen sociální práci vykonávat v plné formě a jak to má být.

²⁴ KLIMENTOVÁ, E. *Teorie a metody sociální práce I*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001, s. 22

²⁵ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 15

²⁶ HAVRDOVÁ, Z., a kol. *Kompetence v praxi sociální práce*. Praha: Osmium, 1999

²⁷ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 15-16

2.2 Role sociálního pracovníka / kurátora pro mládež

Role sociálního pracovníka nebo kurátora pro mládež vychází z jednotlivých činností a způsobů práce.

Rolí, nebo také sociální rolí, je třeba rozumět odzkoušené a funkční vzorce chování v určité pozici a situaci. Odrážejí očekávání ostatních členů společnosti.²⁸

Sociální pracovníci vykonávají podle ŘEZNÍČKA při své profesionální činnosti řadu rolí, které se vzájemně prolínají. K objasnění povahy těchto různých činností lze vyčlenit několik typů, které se vzájemně odlišují. V praxi může jeden nebo druhý přístup převládat podle požadované pracovní náplně. Zmiňme některé z nich. Například role **pečovatele a poskytovatele služeb**, který pomáhá klientům v jejich každodenním životě, aby při svém postižení, onemocnění, slabosti nebo jiné situaci nejsou schopni zvládnout důležité záležitosti kolem sebe. Dalším je **zprostředkovatel služeb**, který nabízí kontakt na odborná pracoviště a další zařízení. ŘEZNÍČEK uvádí také roli **poradce a terapeuta**, který pomáhá klientům získat náhled sama na sebe, na své jednání, postoje, chování a to tak, aby jejich jednání bylo adaptabilnější.²⁹ Kompletní přehled členění rolí dle ŘEZNÍČKA viz Příloha 1.

MATOUŠEK uvádí, že „sociální pracovník se pohybuje v rámci práv a povinností definovaných právním systémem, zaměstnavatelem a profesními standardy. Domnívá se dále, že institucionální rámec je důležitý, protože sociální pracovník zasahuje do života klientů a je potřeba, aby jeho právo zasahovat bylo legitimní.“³⁰

Hovoří o dvou přístupech sociálního pracovníka. Defenzivní a reflexivní praxi. **Defenzivní praxe** je charakteristická jednáním jen podle předpisů a plnění si povinností daných zaměstnavatelem a zákonem. Jedná se o jakousi manažerskou strategii, kdy na všechno jsou stanovena pravidla a metodiky. Pracovník přesně ví, co má dělat v jaké situaci a jaké k tomu má kompetence i prostředky. Nové situace jsou pak pro něj bez řešení a nesou s sebou nejistotu. **Reflexivní praxe** je opakem. Pracovník je schopen řešit etická dilemata, je si jistější svou osobní kvalitou, hodnotami a dovednostmi, které využívá v praxi, je schopen se vyrovnat s nejistotou i novými úkoly, situacemi, které s praxí přicházejí.

²⁸ BURIÁNEK, J. *Sociologie*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1996, s. 41

²⁹ ŘEZNÍČEK, I. *Metody sociální práce*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994, s. 57-58

³⁰ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 44-45

Je připraven nést i riziko. „*Takový pracovník je pak autonomní osobností, která je schopna nést morální odpovědnost za své rozhodnutí.*“³¹

MATOUŠEK rovněž definuje typologii přístupů k praxi sociálního pracovníka. Uvádí tři. **Angažovaný sociální pracovník**, vnímá klienty empaticky, jedná s nimi jako s přáteli. Snaží se poskytnout jednotlivému klientovi bezpodmínečnou péči. Dochází tak k problému, že neposkytuje všem klientům stejnou pomoc. Může rovněž dojít k vytvoření až osobního vztahu s klientem. Hrozí zde také riziko syndromu vyhoření. Proto je důležité, aby se pracovník opíral o institucionalizovaný rámec práv a povinností pracovníka. Dále sem patří **radikální sociální pracovník**, který rovněž vkládá osobní hodnoty do praxe. Snaží se však o změnu celého systému sociální politiky, jestliže vnímá v určité oblasti nespravedlnost. **Profesionální pracovník**, „*je autonomním profesionálem, který je vzdělaný v oboru, je veden etickým kodexem a jeho identitu tvoří především členství v profesi. Prioritou jsou práva a zájem klientů. Důležitý je individuální vztah s klientem, kterého sociální pracovník chápe jako aktivního spolupracovníka. Je založena na tom, že je třeba vyvážit moci mezi sociálním pracovníkem a klientem, a to upevněním práv klientů. Toto se děje umožněním participace klientů na rozhodování a služby se otevřou vlivu klientů. Důležitou roli hraje i možnost klienta si stěžovat.*“³²

HAVRDOVÁ zmiňuje podle Knowlese role sociálního pracovníka ve třech jednoznačných rovinách. **Praktik**, který má znalosti a dovednosti odvozené z praxe, z praktických poznatků, omylů. Má pragmatické myšlení a řešení problémů, nedůvěřuje teorii. Jeho hodnotami, jsou hodnoty organizace, v níž pracuje. Z hlediska vztahu ke klientům se jedná o kontrolu interakce. V rámci profesionálního vývoje se učí praxí. Očekává vedení, tedy styl „řekni mi, co mám udělat v určité situaci“. Další kategorií je **technický expert**. Poznatky má podložené teorií i výzkumy. Prakticky pak aplikuje různé techniky. Hodnotový základ má spíše technicky racionální, odtažitý a objektivní. Interakce s klientem je kontrolována a řešení mohou být i vynucována. V rámci profesionálního vývoje jsou uznávány jen akademické poznatky a studium, didaktický přístup, který je vzdálený praxi. Poslední kategorií je **reflektující odborník**. Poznatky má odvozené z osvojených teorií sociálních vztahů, akceptuje, že neexistuje jediné správné řešení.

³¹ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 45

³² Tamtéž, s. 46

Používá všech zdrojů poznatků, preferuje přístup zaměřený na klienta tzv. holistický. V rámci profesionálního vývoje klade důraz na schopnost kriticky myslet.³³

V rámci pracovní role, ať se jedná o sociálního pracovníka nebo kurátora, se kříží jednotlivé dílčí role, jak tvrdí ŘEZNÍČEK. Při řešení jednoho případu je kurátor nejen reflektujícím odborníkem, který využívá veškerých svých znalostí a dovedností pro klienta, je jednou poradcem, jindy terapeutem, a v jiném případě může zastávat roli jakéhosi cvičitele sociální adaptace. Veškeré specifické přístupy kurátora či sociálního pracovníka jsou míněny ve prospěch klienta, slovy zákona – pro blaho dítěte.

2.3 Etika sociální práce

Kurátor pro mládež je vázán při své práci určitými hodnotami a normami v chování a jednání. Těmto hodnotám říkáme etické. Etické uvědomění je nutnou součástí odborné praxe sociálních pracovníků i kurátorů pro mládež. Schopnost a oddanost etickému jednání je základním aspektem kvality služby, která je nabízena klientům v rámci sociální práce. Jedná se o principy základní a také kurátor by je měl znát a tzv. zvnitřnit.

Etika je obecně „*nauka o mravnosti, o pravidlech mravního jednání, o mravních zásadách, mravouka.*“³⁴

Pokud hovoříme o etice v určité pracovní oblasti, můžeme hovořit rovněž o etice profesní.

Profesní etikou míníme dle psychologického pohledu „*pravidla pro chování příslušníka určité profese, zahrnující jeho práva a povinnosti, pravidla pro vztah ke klientovi a jeho rodině a vztah ke kolegům pracovníka.*“³⁵

Ze sociologického pohledu je profesní nebo profesionální etika „*přísnější než požadavky kladené v tomto ohledu na průměrného člověka ve společnosti. Příčinu lze hledat v nebezpečí, že profesionál by mohl zneužít moci nebo autority, kterou mu daná profese zaručuje.*“³⁶

³³ HAVRDOVÁ, Z. *Kompetence v praxi sociální práce*. Praha: Osmium, 1999, s. 23-24

³⁴ *Slovník cizích slov*. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství a vydavatelství FIN, 1993, s. 77

³⁵ HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, s. 144

³⁶ MAŘÍKOVÁ, H. a kol. *Velký sociologický slovník, svazek II*. Praha: Univerzita Karlova – Karolinum, 1996, s. 852

Etika v sociální práci v českých zemích, není předmětem velkých diskusí, mnoho se o ní nepíše, ani se nikterak nevyzdvihuje. Mluví se o ní jen ojedinele. Jinak je tomu v zemích západní Evropy, kde je tato otázka velmi diskutovaná a je rovněž zmiňovaná v různých knihách a publikacích. Proč je však etika v sociální práci důležitá? Z etických principů mohou sociální pracovníci čerpat informace, které spadají do oblasti morálních dilemat a problémů.³⁷

MATOUŠEK hovoří konkrétně o etických problémech a dilematech. **Etickým problémem** jsou situace, do kterých se dostává sociální pracovník tak, že se musí rozhodovat tak, jak sám necítí, nedomnívá se, že je to správné a spravedlivé, přes to, však nemá jinou možnost. Uvádí také příklad, kdy sociální pracovník je přesvědčen, že by klient měl dostat určitou pomoc, ale on sám nemá žádné možnosti mu takovou pomoc poskytnout, protože klient například nesplňuje kritéria dané instituce, ve které pracovník působí. **Dilematem** je pak taková situace, kde sociální pracovník „*stojí před dvěma nebo více stejně nevhodnými možnostmi, které představují konflikt morálních principů (např. konflikt práva klienta na seburčení a povinnosti sociálního pracovníka chránit zdraví klienta). Není přitom jasné, které rozhodnutí bude přijatelnější.*“³⁸

Sociální práce má svůj vlastní kodex, **Etický kodex sociálních pracovníků**. Jedná se dle MALÍKOVÉ o „*mezinárodní dokument schválený a přijatý valným shromážděním Mezinárodní federace sociálních pracovníků v Adelaide v Austrálii v roce 2004. V úvodu je objasněno začlenění etického uvědomění a jednání jako nutné součásti práce sociálních pracovníků. Jde o základní aspekt kvality služby v rámci sociální práce. Kodex zahrnuje principy vycházející z lidských práv a lidské důstojnosti – jedná se o přístup sociálních pracovníků založený na respektu k hodnotě a důstojnosti všech lidí a na respektu jejich práv. Sociální pracovník proto musí respektovat právo na seburčení, podporovat jejich právo na participaci, jednat s každým člověkem jako s celostní bytostí a identifikovat a rozvíjet silné stránky jednotlivců i komunit. Principy rovněž vycházejí ze sociální spravedlnosti – sociální pracovníci jsou povinni všestranně podporovat sociální spravedlnost, tj. ve vztahu ke společnosti i ve vztahu k lidem, se kterými pracují.*

³⁷ VAŠTATKOVÁ, J., HOFERKOVÁ, S. *Příručka sociálního pracovníka*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008. s. 89

³⁸ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 24

Dodržení principu sociální spravedlnosti uskutečňují tím, že čelí negativní diskriminaci, uznávají diverzitu (etnickou a kulturní rozdílnost ve společnostech s ohledem na individuální, skupinové a komunitní odlišnosti), spravedlivě rozdělují zdroje, aby byly ve shodě s potřebami, čelí nespravedlivé politice a praktikám a pracují na základě solidarity.“³⁹

V České republice, vydal Etický kodex sociálních pracovníků - Společnost sociálních pracovníků ČR⁴⁰.

Etický kodex sociálních pracovníků napomáhá k řešení sporných situací a problematických stavů, nabízí určitý směr či ujištění při rozhodování, které nebývá často lehké.

2.4 Síť spolupracujících organizací

Kurátor pro mládež není jedinou možnou osobou, která by zvládla veškeré problémy klienta, byla všespásným bodem. Pro možnost adekvátní pomoci klientovi musí spolupracovat s dalšími institucemi, pomáhajícími organizacemi v sociální síti regionu a v neposlední řadě rovněž uvnitř úřadu samotného.

Spolupráce kurátorů pro mládež probíhá v rovině interní a externí. **INTERNÍ SPOLUPRÁCE** je realizována v rámci jednoho pověřeného obecního úřadu s jednotlivými odbory. Jelikož názvy odborů a terminologie se na jednotlivých úřadech obce s rozšířenou působností mohou rozcházet, demonstrováme si tuto kapitolu přímo v praxi. Rozčlenění vychází konkrétně ze spolupráce kurátorů pro mládež na Magistrátu města Přerova.

Spolupráce přímo na **odboru sociálních služeb a zdravotnictví**. Jedná se o spolupráci faktickou, zaměřenou na rodiny v různých oblastech – problematika bytová, sociálního kurátora, sociálních služeb, Romská problematika.

Následuje **odbor sociálních dávek**, kurátor spolupracuje s uvedeným odborem převážně v rámci pomoci při řešení otázek hmotné nouze rodin a využití dalších možností sociálních dávek či příspěvků potřebných v rodině klienta.

³⁹ MALÍKOVÁ, E. *Péče o seniory v pobytových sociálních zařízeních*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 55-56

⁴⁰ *Etický kodex sociálních pracovníků ČR*. [online]. [cit. 6. 2. 2011]. Dostupné na <<http://www.socialnipracovnici.cz/images/pdf/Eticky%20kodex%20SSPCR.pdf>>

Spolupráce s odborem dopravy je navázaná na řešení přestupků mladistvých na úseku dopravy a **odborem správním, oddělení přestupků**, při řešení obecných přestupků u mladistvých osob. Spolupráce jednoznačně vychází ze zákona o přestupcích, kde v § 74 odst. 2 se uvádí „*Je-li obviněným z přestupku mladistvý, vyrozumí správní orgán o nařízeném ústním jednání též zákonného zástupce mladistvého a orgán vykonávající sociálně-právní ochranu dětí; jim se také rozhodnutí o přestupku oznamuje.*“⁴¹

V zákoně o sociálně-právní ochraně dětí jsou mladiství páchající přestupky uvedeni jednak v § 6, jako osoby, na které se vztahuje sociálně-právní ochrana dětí, ale také v § 33 je opět zdůrazněna povinnost vyrozumívat orgán SPOD o řízení o přestupku vedené proti mladistvému a o povinnosti OSPOD se projednání přestupku osobně zúčastnit.⁴²

V souvislosti se spolupracujícími odbory úřadu, nelze opominout také **odbor školství**. Běžné základní školy zřizuje samotná obec a odbor školství je vyřizujícím orgánem při řešení různých záležitostí na školách. Jedná se o metodické vedení škol, řešení stížností a sporných záležitostí. Kurátor se s těmito pracovníky setkává spíše v konzultační rovině.

Nelze opomenout také spolupráci s **odborem rozvoje**, kde je kooperováno při podávání projektů v rámci dotačních titulů u aktivit primární prevence.

EXTERNÍ SPOLUPRÁCE, zde patří v první řadě **další obecní úřady a státní orgány v rámci ČR** (např. úřady práce, státní sociální podpora, správa sociálního zabezpečení a další.).

Prioritu má však jednoznačně **Policie ČR**, a to ať na úrovni obvodních oddělení či územní odbory obecné kriminality, služba kriminální policie a vyšetřování. Spolupráce je navázána na zákon o soudnictví ve věcech mládeže, kde v § 3, odst. 4 je vymezena spolupráce obecně, zde se uvádí „*Orgány činné podle tohoto zákona přitom spolupracují s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí.*“⁴³

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže se zabývá spoluprací s orgánem SPOD i na dalších místech textu, a to například v souvislosti s odbornou kvalifikací zaměřenou na práci s dětmi, kam se OSPOD řadí.

⁴¹ Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, § 74

⁴² Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 6, 33

⁴³ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, § 3

Dále v rámci výchovného působení na děti a mládež, v rámci trestního řízení a to individualizovanou formou práce s nimi. Orgán SPOD vyjadřuje stanovisko také k vhodnosti či trvání vazby. Zákon dává orgánu SPOD kompetence účastnit se hlavního líčení u soudu ve věci mladistvého i nezletilého pachatele.

Zásadní je rovněž povinnost OSPOD poskytnout orgánům činným v trestním řízení tzv. **zprávu o poměrech**, viz Příloha 14.

Orgán SPOD je vyzooměn dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže rovněž o zahájení trestního stíhání, o hlavním líčení u soudu pro mládež, má právo obdržet v písemné podobě rozhodnutí ve věci samé a má své samostatné právo odvolací.

Jestliže hovoříme v rámci spolupráce o Policii ČR, nelze opomenout také **obecní, městskou policii**, která na poli represe a pořádku působí velmi aktivně. Spolupráce vychází ze společného cíle práce. Městská policie hlásí kurátorům nejen přestupková jednání dětí mladší 15 let, ale také děti s poruchami chování, jako je kouření a požití alkoholu před dosažením doby zletilosti.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, jak již bylo zmíněno, vymezuje určité kompetence ve směru k **soudům** na úrovni okresní i krajské.

Orgán SPOD je propojen, v rámci trestního řízení i řízení ve věcech řešení péče rodičů, se **státním zastupitelstvím**. Jedná se převážně o poskytnutí zprávy o poměrech dítěte a rodiny dle § 51 zákona o sociálně-právní ochraně dětí a to v případě vedeného řízení, které se týká dítěte. Se státním zástupcem se setkává kurátor pro mládež u každého trestního soudního jednání vedeného proti osobě mladistvé i mladší 15 let.

Další institucí, se kterou kurátor pro mládež úzce spolupracuje, je **probační a mediační služba** (PMS). Spolupráce probíhá již na úrovni přípravného řízení v rámci řešení provinění mladistvého na policii, kdy PMS obdrží usnesení o zahájení trestního stíhání (§ 60 zákona o soudnictví ve věcech mládeže) a v případě vhodnosti se do řízení vloží formou mediace, či předjednání případného výchovného opatření ukládaného dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Legislativně vychází ze zákona o sociálně – právní ochraně dětí § 51 tedy „*poskytnout Probační a mediační službě na její žádost informace v rozsahu potřebném pro trestní řízení*“⁴⁴ Ze strany PMS vychází spolupráce z § 5 zákona o probační a mediační službě. „*Probační*

⁴⁴ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 51

a mediační služba při výkonu své působnosti úzce spolupracuje s orgány, kterým přísluší podle zvláštního zákona výkon sociálně-právní ochrany dětí.“⁴⁵

Významná spolupráce kurátorů pro mládež s dalšími institucemi je se **školami** obecně. Základem spolupráce je Metodické doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR⁴⁶, kde jsou vymezeny úrovně spolupráce, tedy kdy má škola OSPOD kontaktovat. Rovněž v zákoně o sociálně právní ochraně dětí v § 53 je definována povinnost školám a školským zařízením poskytovat OSPOD informace potřebné k výkonu jejich činnosti.

Kurátor spolupracuje dále se zařízeními **psychologické a zdravotnické péče**. Jedná se o rodinné poradny, pedagogicko - psychologické poradny (PPP) a speciálně pedagogická centra (SPC), psychiatrická péče, péče pediatrů a jiných odborných pracovišť. Spolupráce probíhá ve formě odkázání klienta do této péče s žádostí o poskytnutí zpětné vazby o průběhu spolupráce či zjištěných závěrečných výsledcích. Vzájemné sdělování informací viz Příloha 2.

Nelze opomenout ve výčtu spolupracujících organizací, také zařízení pro **výkon ústavní a ochranné výchovy a střediska výchovné péče** v ambulantní a pobytové formě. Kooperace vychází jednak ze zákona o sociálně právní ochraně dětí, v zásadě se jedná o § 29 a 30. OSPOD sleduje realizaci ústavní a ochranné výchovy. Pravidelně 1x za 3 měsíce navštěvuje dítě a zajímá se, jak prospívá. Současně dává souhlas s tzv. dovolenkovými pobyty dítěte, tedy pobytem dítěte mimo ústav, doma u rodičů a jiných fyzických osob. Dále je vzájemná spolupráce vymezena zákonem 109/2002 Sb., o ústavní a ochranné výchově.

Kurátor je někdy nucen spolupracovat rovněž se zařízeními pro **výkon vazby a výkonu trestu mladistvých osob**. Povinnosti pro kurátora vyplývají taktéž ze zákona o sociálně-právní ochraně dětí, stran návštěv takové osoby v takovém zařízení (§ 34, odst. 3) a rovněž kurátor poskytne tomuto zařízení písemnou zprávu pro dosažení účelu trestu (§ 51, odst. 5).

Zařízení pro děti v krizi, tedy zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc jsou zařízeními, se kterými rovněž kurátor pro mládež vchází ve styk.

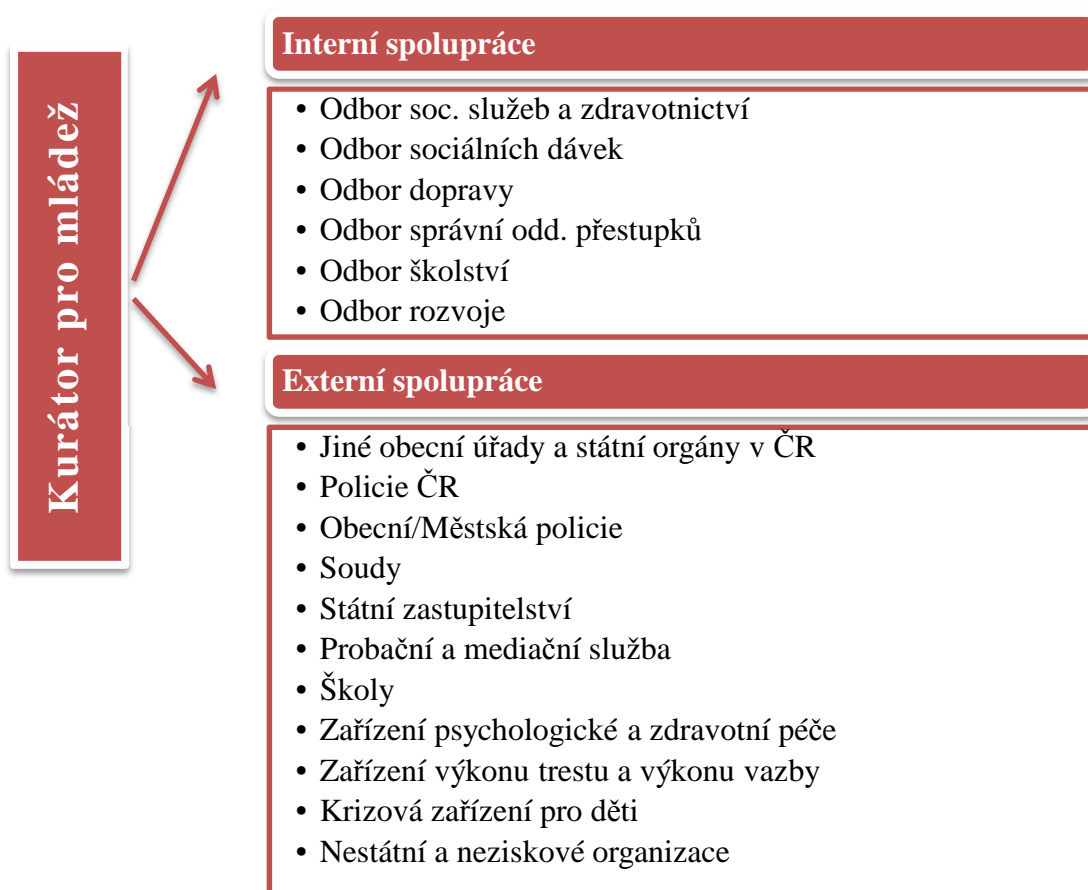
⁴⁵ Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů, § 5

⁴⁶ *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže*. [online]. [cit. 17. 11. 2010]. Dostupné na <<http://www.msmt.cz/socialni-programy/metodicke-doporuceni-k-primarni-prevenci-rizikoveho-chovani?highlightWords=%C4%8D.j.+21291%2F2010-28>>

Kurátor zde umísťuje děti v krizi a to na základě dohody rodičů se zařízením či na svou vlastní žádost. S tímto zařízením následně spolupracuje.

Kurátor při své práci spolupracuje také s **neziskovými organizacemi** a **sdrúženímí** působící v regionu, **charitativními a jinými organizacemi**.

Schéma 1 – Členění spolupráce

47

SHRNUTÍ: V této kapitole byl definován pojem kurátora pro mládež z různých vědeckých oborů i jeho osobnost. Důležité jsou konkrétní vlastnosti, schopnosti a dovednosti, kterými by kurátor či sociální pracovník měl oplývat. Funkce kurátora byla rovněž zasazena do obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Dále byly popsány rozmanité role sociálního pracovníka/kurátora, kdy nejefektivnější se jeví tzv. profesionální pracovník dle MATOUŠKA. Dále jsme se v kapitole věnovali také profesní etice a etickému kodexu a rovněž síti spolupracujících organizací.

⁴⁷ Vlastní schéma členění spolupráce

3 KLIENTELA KURÁTORA PRO MLÁDEŽ

Kurátor pro mládež se zabývá problémovým chováním dětí a mládeže, jsou jejich primárními klienty. S nimi je pracováno nejúžeji, na ně je směřováno hlavní působení činnosti kurátora. Při práci s dítětem či osobou mladistvou je však třeba na problém pohlížet komplexněji a zasadit si celkově dítě do prostředí, ve kterém žije, kde se pohybuje, tráví volný čas. Osobami nejbližšími, kteří stojí po celý čas vedle dítěte, jsou jeho rodiče či zákonní zástupci. Kurátor pro mládež automaticky zahrnuje do své práce, jako klienty, rovněž rodiče, zákonné zástupce dítěte a působí také v prostředí dítěte, ve kterém se pohybuje.

3.1 Děti a mládež

Dítě jako pojem, je třeba v úvodu nejprve vymežit a specifikovat.

Z pohledu psychologie je dítě „*lidský jedinec v období od narození do 15 let, právně nezletilec.*“⁴⁸

Sociologie se věnuje dítěti v rovině dětství, které definuje jako „*první a určující etapu v ontogenezi člověka, která má biologické, psychologické a sociální kvality.*“⁴⁹

Z pedagogické oblasti pak lze dítě charakterizovat jako „*lidského jedince v životní fázi od narození do období adolescence.*“⁵⁰

Psychologický pohled dodává, že dítě je rovněž „*subjektem edukace.*“⁵¹

Pojem dítě vymezuje taktéž legislativa ČR. Prvotně je třeba obrátit pozornost k Úmluvě o právech dítěte, zákon č. 104/1991 Sb., která v článku 1 vymezuje pojem dítě jako „*každou lidskou bytost mladší osmnáct let.*“⁵²

Z této úmluvy a terminologie pak vychází také zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů a to v § 2 odstavec 1, kde je specifikováno „*dítě jako nezletilá osoba.*“⁵³

⁴⁸ HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál, 2000, s. 117

⁴⁹ MAŘÍKOVÁ, H. a kol. *Velký sociologický slovník, svazek I*. Praha: Univerzita Karlova – Karolinum, 1996, s. 197

⁵⁰ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 55

⁵¹ Tamtéž, s. 55

⁵² Zákon č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte

⁵³ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 2

Občanský zákoník č. 40/1964 Sb., v ustanovení paragrafu 8, hovoří o dosažení zletilosti takto „zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku.“⁵⁴

Nezletilé dítě je tedy osoba mladší 18 let. Automaticky spodní věkovou hranici vymezuje narození a horní hranici zletilost.

Mládež je určitou věkovou skupinou uvnitř již definovaného pojmu dítě.

Dle sociologů se jedná o „termín, který označuje buď nepřesně ohraničenou věkovou skupinu, nebo sociální kategorii, vymezenou specifickými biologickými, psychologickými a sociálními znaky.“⁵⁵

Doplňují také, že „mládež spojuje to, že se nalézají ve stejném životním cyklu nazývaného mládí a že jsou stejnou generací. Většinou jde o mezivrstvu mezi dětmi a dospělými, která má své specifické zájmy, aspirace, postoje, společenské postavení a svou roli, prestiž.“⁵⁶

Mládeží se rovněž zabývá pedagogika. Definuje ji jako skupinu, „kterou tvoří lidé ve věku 15-20 let, neplní ve společnosti role dětí, avšak společnost jim ještě nepřiznává role dospělých.“⁵⁷

Uvedená definice je blízká samotné činnosti kurátora pro mládež, z praxe mladiství často uvádějí, že chtějí, aby se k nim dospělí chovali na úrovni, nejsou přece již dětmi. Tato definice tak přesně vystihuje mezistupeň, kde se zřejmě mladiství, po stránce vlastního sebepojetí, nacházejí.

Psychologický slovník cituje při definování pojmu mládež MATOUŠKA, který píše o **rizikové mládeži**: „(at-risk youth), což je mládež se zvýšeným rizikem sociálního selhání tj. disponovaná k delikventnímu chování, drogové závislosti, alkoholizmu, patologickému hráčství, ke členství v extrémistických skupinách a v náboženských sektách – což je predelikventní chování.“⁵⁸

V rámci specifikace pojmů a klientely je třeba vymezit ještě další, které se k práci kurátora pro mládež vztahují a vycházejí z legislativy trestního práva. Jedná se o tzv. děti mladší 15 let a osoby mladistvé.

⁵⁴ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁵ MAŘÍKOVÁ, H. a kol. *Velký sociologický slovník, svazek I.* Praha: Univerzita Karlova – Karolinum, 1996, s. 635

⁵⁶ Tamtéž, s. 635

⁵⁷ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník.* 6. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 156

⁵⁸ HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník.* 1. vyd. Praha: Portál, 2000, s. 320

Děti mladší 15 let

Jsou definované v **zákoně o soudnictví ve věcech mládeže**, což je speciální zákon, který upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v Trestním zákoníku, dále opatření ukládaná za takové protiprávní činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže. V § 2 pod písmenem c) tohoto zákona se dočteme, že „*dítětem mladším patnácti let je ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovrší patnáctý rok věku.*“⁵⁹

ZOUBKOVÁ specifikuje, že se jedná o „*fyzickou osobu před dovršením patnácti let věku, která spáchala čin jinak trestný a není trestně odpovědná.*“⁶⁰

Zmíněný pojem rovněž uvádí Trestní řád, který tuto kategorii osob označuje jako „*osoby, které pro nedostatek věku nejsou trestně odpovědné.*“⁶¹

V praxi je v rámci trestního řízení používán pro děti mladší 15 let pojem **nezletilý**, který však není formálně správně. Vychází z právní úpravy před zákonem o soudnictví ve věcech mládeže, kdy děti do 15 let nebyly v trestních normách nikterak specifikovány, a proto se užívalo pojmu z občansko právní legislativy. Tento úzus přetrvává dodnes.

Mladiství

Mladistvým se dle psychologie rozumí „*jedinec ve věku 15-18 let, který je trestně odpovědný.*“⁶²

Pedagogika využívá terminologie práva, kriminologie a trestně právní úpravy, „*je to člověk 15-18 let, který má na rozdíl od dospělého, sníženou trestní odpovědnost.*“⁶³

ZOUBKOVÁ se o mladistvých zmiňuje rovněž, taktéž uvádí, že se jedná o trestně právní pojem. Konkretizuje postavení mladistvého vázané na dobu spáchání trestného činu. „*Mladistvým je osoba ode dne, který následuje po dni patnáctých narozenin do dne, ve kterém dovrší osmnácti let.*“⁶⁴

⁵⁹ Zákon č. 218/2003Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 2

⁶⁰ ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002, s. 12

⁶¹ Tamtéž, s. 12

⁶² HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, s. 320

⁶³ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 156

⁶⁴ ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002, s. 13

Podle Zákona o soudnictví ve věcech mládeže, § 2 písmeno d), je mladistvým „ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku.“⁶⁵

Kurátor se tedy obecně zabývá dětmi od narození do 18 let věku, a to s problémovým chováním a jednáním, dětmi tzv. at-risk, ohrožené, v rizikové situaci, páchající protiprávní jednání, ale také k nim kromě sociální práce směřuje preventivní působení. Zaznamenáváme zde terminologii jako dítě, mládež, z trestních norem pak dítě mladší 15 let a mladistvý.

3.2 Rodiče nebo zákonní zástupci dětí

Jak již bylo uvedeno, nejen děti a mládež jsou klienty kurátora pro mládež, ale rovněž osoby, které za ně odpovídají. Jedná se buď o rodiče, nebo jiné osoby tzv. zákonné zástupce. Práce s dítětem by bez nich nebyla komplexní a byla beze smyslu.

Rodiče jsou z praxe kurátora řečeno, často právě těmi, kteří se sami obracejí o pomoc při řešení různých problémů s chováním svých dětí.

V Úmluvě o právech dítěte je deklarováno právo dětí „znát své rodiče a právo na jejich péči.“⁶⁶

Pojem rodiče lze dle psychologické kategorizace rozdělit na „**rodiče zaměřené na dítě** – tedy ty, kteří jsou vřelí, pečující, uvolnění, angažovaní na životě svých dětí, dále na ty **zaměřené na sebe** – studení, rezervovaní, více se zabývající svými vlastními zájmy a činnostmi.“⁶⁷

V § 32 odstavec 1 a 2 zákona o rodině se taktéž mluví o výchovné roli rodičů, „rozhodující úlohu ve výchově dětí mají rodiče a také mají být svým osobním životem a chováním příkladem svým dětem.“⁶⁸

SOBOTKOVÁ rodičovství popisuje jako „výzvu, zdroj podnětů, dává lidem příležitost poznávat sebe i druhého tak, jak by to bez dítěte nebylo možné.“⁶⁹

⁶⁵ Zákon č. 218/2003S., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 2

⁶⁶ Zákon č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte

⁶⁷ HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál, 2000, s. 511

⁶⁸ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, § 32

⁶⁹ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. 1 vyd.. Praha: Portál, 2001, s. 115

Zákon, který hovoří o mateřství a otcovství s nadřazeným pojmem rodičovství, je zákon občanský č. 40/1964 Sb.⁷⁰ Hovoří o tom, kdo je matka a otec a o způsobech určování otcovství.

Ruku v ruce s pojmem rodiče je **rodičovská zodpovědnost** definovaná v zákoně o rodině § 31 odstavec 1, „*souhrn práv a povinností při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, při zastupování nezletilého dítěte, při správě jeho jmění.*“⁷¹

Na rodiče apeluje kurátor pro mládež nejčastěji při řešení problémů nezletilého dítěte. Nejen, že jsou za dítě zodpovědní, ale mají hlavní výchovnou roli a taktéž důležité postavení ve stanovování mantinelů chování a jednání. Na celé tyto systémy pak navazuje také práce kurátora pro mládež a dalších odborníků, kteří hledají řešení.

SHRNUTÍ: Tato kapitola byla věnována klientele kurátora pro mládež. Jedná se primárně o děti a mládež, které jsme pojmově vymezili. Zajímavá je zmínka o rizikové mládeži tzv. „at- risk youth“, dle MATOUŠKA. Tento pojem se úzce vztahuje k práci kurátora pro mládež. Dále byly užity a vymezeny pojmy trestního řízení (děti mladší 15 let a mladiství). Důležité je zahrnutí rodičů, zákonných zástupců do klientely kurátora pro mládež, které nelze opominout.

⁷⁰ Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 658-659

⁷¹ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, § 31

4 PROSTŘEDÍ

Kurátor pro mládež pracuje s dětmi, které vycházejí z různého prostředí, situací, s různými předpoklady.

Základní faktory, které mají vliv na dítě, rozděluje FISCHER a ŠKODA na **biologické** (vrozené) a **sociální** (získané). **BIOLOGICKÉ FAKTORY** jsou geneticky dané předpoklady osobnosti k agresivitě a násilí, dále sklony k deviantnímu jednání. Má souvislost s vysokou hladinou hormonu testosteron. Osoba pak jedná pudově. Za další příčinu jsou považovány změny ve struktuře nebo funkci centrální nervové soustavy (CNS). Často zapříčiňuje u dětí syndrom hyperaktivity – ADHD. Mezi **SOCIÁLNÍ FAKTORY** patří zejména prvky socializační neboli prvky sociálního učení. K získání a rozvíjení vzorců nevhodného, agresivního a násilného chování může dojít v rámci působení rodiny a dalších sociálních skupin, jako jsou například vrstevnické party a další společenská uskupení, kde se dítě v době dospívání pohybuje, kde je třeba zařadit i školu. Významný je i vliv společnosti a celého jejího systému. Jedná se o vlivy médií, také vlivy politické a ideologické.⁷²

4.1 Rodina

Rodina je velmi důležitou sociální skupinou, kam se dítě narodí, kde vyrůstá, získává zkušenosti, informace, přebírá kulturní hodnoty a přebírá normy chování. Lze říci, že se socializuje, učí se začlenění do společnosti.

KRAUS a POLÁČKOVÁ v rovině sociální pedagogiky hovoří o rodině jako „*institucionalizovaném sociálním útvaru nejméně tří osob, mezi nimiž existují rodičovské, příbuzenské nebo manželské vazby.*“⁷³

Ze sociologického hlediska BURIÁNEK pojmenovává rodinu jako „*malou sociální skupinou, které připadá nezastupitelná úloha v socializaci. Jde o primární skupinu s rozsahem malým, leč je to důležitý subsystém společnosti. Rodinný život bere za uznávanou hodnotu, jeho prostřednictvím vykonává společnost určitý tlak na*

⁷² FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. 1.vyd. Praha: Grada, 2009, s. 50-51

⁷³ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 78

*jednotlivé členy, předepisuje určitá pravidla chování. Týká se to převážně manželství jako institucionálního základu rodiny.*⁷⁴

*„Taktéž je tradičním společenstvím osob, které lze najít v nějaké podobě v každé známé kultuře. V jejím rámci se utvářejí základní charakteristiky našeho duševního života. Rodina při tom slouží jako zprostředkující skupina mezi jedincem a společnostmi. Proto je považována za primární společenskou skupinu.*⁷⁵

V psychologii popisuje rodinu ČÁP souhrnně. *„Rodina poskytuje dítěti modely k napodobování a identifikaci. Předává mu základní model sociální interakce a komunikace v malé sociální skupině. Začleňuje dítě do určitého způsobu života a předává mu sociální požadavky a normy. Odměnami a tresty podporuje přijetí těchto požadavků a norem, jejich interiorizaci⁷⁶ a exteriorizaci⁷⁷ v chování dítěte. Tím dochází k socializaci dítěte v rodině, k jeho výchově.*⁷⁸

Socializační funkce rodiny je zde velmi výrazná a silná ve vztahu k dítěti i dalším členům rodiny. Kromě socializace plní rodina také další **FUNKCE**.

Na základě nich zabezpečuje mnoho činností, své členy zabezpečuje hmotně, pečuje o zdraví, výživu, kulturní návyky, vytváří specifické socializační a výchovné prostředí pro děti. Také předává kulturní dědictví, vštěpuje morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje.⁷⁹

KRAUS a POLÁČKOVÁ definuje několik základních funkcí. Patří mezi ně funkce biologicko-reprodukční, sociálně-ekonomická a socializačně-výchovná. Do **biologicko-reprodukční funkce** zahrnují *„uspokojování biologických a sexuálních potřeb, ale také uspokojování potřeby pokračování rodu každého jedince.*⁸⁰

ČÁP tuto funkci popisuje pragmaticky jako prosté zajištění reprodukce, tedy plození a narození dítěte a následně péči o něj.⁸¹

Sociálně-ekonomická funkce spočívá dle KRAUSE a POLÁČKOVÉ v důležitosti rodiny jako takové v celkovém ekonomickém systému společnosti. Takové fungování se týká velmi významně získávání materiálních a finančních prostředků, se kterými se následně v rodině hospodaří.

⁷⁴ BURIÁNEK, J. *Sociologie*. 1.vyd. Praha: Fortuna, 1996, s. 102

⁷⁵ JEDLIČKA, R. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. 1. vyd. Praha: Themis, nakladatelství Tiskárny MV, p. o., 2004, s. 38

⁷⁶ Interiorizace = zvnitřňování

⁷⁷ Exteriorizace = převádění vnitřních pohnutek na venek

⁷⁸ ČÁP, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1993, s. 272-273

⁷⁹ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 79

⁸⁰ Tamtéž, s. 79

⁸¹ ČÁP, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1993, s. 271

Finance a materiální hodnoty se přerozdělují dál mezi členy rodiny. Rodina se tak stává určitým autonomním systémem.⁸²

Další funkcí rodiny podle KRAUSE a POLÁČKOVÉ je **funkce socializačně-výchovná**, čím se rozumí proces působení rodiny na své členy v celkovém souhrnu jevů a procesů ekonomických, sociálních, kulturních, mravních, estetických, zdravotních a jiných. Socializační proces v rodině je ústřední úlohou. Jedná se o přípravu dětí na vstup do společnosti tedy praktického života.⁸³

ČÁP zde vyzdvihuje výchovu dítěte. Podle něj jde také o zajištění ochrany a pomoci všem členům rodiny v každodenním životě i v situacích ohrožení. Také jde o kontrolu chování a jednání jednotlivých členů rodiny v malé sociální skupině, zajištění dodržování společenských norem a přizpůsobení se prostředí. Samostatnou kategorií mezi funkcemi věnuje ČÁP „*uspokojování potřeb sociálního styku, porozumění, vzájemné pomoci, lásky, jistoty a bezpečí.*“⁸⁴

BURIÁNEK nazývá tuto Čáповu kategorii jako plnění **emocionální funkce** rodiny. „*Kde jde o uspokojování citových potřeb, o vědomí jistoty, uznání a vzájemné podpory.*“⁸⁵

V případě, že z jakéhokoliv důvodu rodina ve svých funkcích selhává, objevuje se v konkrétní rodině riziko vzniku problémů u dětí. Z praxe kurátora víme, že při vzniku sociálně-patologických projevů chování u dětí, stojí často u zrodu právě poruchy funkcí rodiny. Jedná se například o nedostatečný dohled, zájem o děti, liberální výchova, ale také finanční nedostatečnost či naopak přemíra všeho, co dítě má a od rodičů dostává.

MATOUŠEK má zato, „*pokud rodina selhává ve svých základních funkcích, vystavuje tak děti situacím, které mohou být nad jejich adaptační možnosti. Selhávání je pravděpodobnější v rodinách, kde jeden nebo oba rodiče jsou nezletilí. Tam kde dítě vychovává jeden rodič samotný, v situacích rozvodu. Kde je rodič nemocný (zejména duševně) či je závislý na návykových látkách, případně na hracích automatech. Selhávání rodiče v osobnostní rovině rovněž má vliv na sociální selhávání dítěte. Rodič dítěti neposkytuje vhodný příklad řešení konfliktů.*

⁸² KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 80

⁸³ Tamtéž, s. 80

⁸⁴ ČÁP, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1993, s. 271

⁸⁵ BURIÁNEK, J. *Sociologie*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1996, s. 102

*Také protispolečenské jednání je pro dítě špatným vzorem chování. Vliv na dítě má rovněž ekonomické selhávání rodiny, nízká kvalita bydlení, špatná výživa a hygiena.*⁸⁶

Podle toho jak je rodina schopna se vypořádat s funkcemi, které má plnit mluvíme o rodině **funkční**, která plní všechny své funkce, rodině **afunkční**, kde dochází občas k poruchám v plnění jedné či několika funkcí, které ale nenarušují vážnější život rodiny a zásadně neovlivňují vývoj dítěte a **dysfunkční**. Zde již dochází k vážným poruchám, vnitřnímu rozkladu rodiny, je zásadně narušován socializační proces dítěte.⁸⁷

Jak již bylo řečeno, rodina se skládá ze dvou rodičů, ženy a muže a minimálně jednoho dítěte. Takto lze taktéž **rodinu** specifikovat jako **úplnou**. Opakem je rodina **neúplná**. Takovéto dělení užívá např. KRAUS a POLÁČKOVÁ.⁸⁸

ČÁP hovoří o tom, že „*neúplná nebo disharmonická rodina je horším předpokladem pro vývoj dítěte než rodina úplná a harmonická.*“⁸⁹

GJURIČOVÁ a KUBIČKA krátce zmiňují a definují neúplnou rodinu jako „*samostatní rodiče a děti.*“⁹⁰

VACÍNOVÁ popisuje neúplnou rodinu jako tu, kde chybí jeden základní člen.⁹¹

Stejného názoru je sociologický slovník, který doplňuje důležitý, varující fakt, že se jedná o „*vážný sociální problém.*“⁹²

Absence jednoho z rodičů velmi ovlivňuje dítě. Ze sociodemografické analýzy neúplných rodiny vyplývá: „*Vzhledem k rozvodové praxi, kdy jsou nezletilé děti většinou svěřeny do péče matce, převažují v neúplných rodinách matky s dětmi. V roce 2001 bylo také zaznamenáno zvýšení počtu svobodných matek mladších 30 let (z 10 tisíc na 30 tisíc). Postavení osoby v čele neúplné rodiny představuje vysokou zátěž, a to ze všech možných aspektů (ekonomického, sociálního i psychologického) a tíhu této enormní zátěže nesou tak především ženy.*“⁹³

⁸⁶ MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, s. 269

⁸⁷ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 200, s. 79

⁸⁸ Tamtéž, s. 80

⁸⁹ ČÁP, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1993, s. 275

⁹⁰ GJURIČOVÁ, Š., KUBIČKA, J. *Rodinná terapie – systemické a narativní přístupy*. 2. vyd. Praha: Grada, 2009, s. 104

⁹¹ VACÍNOVÁ, M. *Psychologie a společenská výchova*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1995, s. 93

⁹² MAŘÍKOVÁ, H. a kol. *Velký sociologický slovník*. Praha: Univerzita Karlova – Karolinum, 1996, s. 943

⁹³ *Sociodemografická analýza neúplných rodin s nezletilými dětmi v ČR*. [online]. [cit. 26.1.2011]. Dostupné na <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/4355/analyza.pdf>>

K neúplnosti rodiny ČÁP doplňuje: „*Mužský model je v rodině velmi důležitý, jako představitel mužských pozitivních vlastností a společenských norem.*“⁹⁴

O této situaci se zmiňuje rovněž GJURIČOVÁ a KUBIČKA, taktéž potvrzují porozvodovou praxi, kdy je stále nejběžnější, že děti zůstanou v domácnosti s matkou a otec se odstěhuje. Otec pak udržuje kontakty s dětmi a to více či méně.⁹⁵

S plněním funkcí rodiny či její úplností souvisí **VÝCHOVNÉ PŘÍSTUPY**.

Jmenujme ty nesprávné, tak jak je uvádí VACÍNOVÁ. První je tzv. **autoritativní výchova**. „*Pokud takovou výchovu uplatňují oba rodiče, dítěti se nedostává láska a něžnost. Jestliže je uplatňována jen jedním z rodičů, dítě je citově nevyrovnané. Snaží prosazovat své názory prostřednictvím útočnosti a vzdorovitosti i přes autoritativní vliv rodičů nebo uniká do vysněné skutečnosti.*“⁹⁶

GRECMANOVÁ doplňuje, „*že autoritativní přístupy rodičů k dětem narušují vzájemné citové vazby a brzdí rozvoj samostatnosti osobnosti dítěte. Často zde dochází k poruchám sebehodnocení, podceňování sebe sama, negativismu, strachu, pocitům křivdy a bezradnosti. V dospívajícím věku dítěte se pak taková výchova může vůči rodičům obrátit formou jeho vzpoury, agresí a úniky od různých požadavků rodičů či školy.*“⁹⁷

Dále VACÍNOVÁ popisuje **rozdílnou výchovu**. Rodiče zaujmají odlišný výchovný postoj. Důsledkem může být u dítěte nervozita, útočnost a vzdorovitost. Patří sem také **výchova zanedbávající**, kde rodinné prostředí je nevšímavé a nepřátelské. Děti jsou zanedbané v různých ohledech. Po stránce rozumové, citové i sociální. Dále **výchova odmítavá**, bývá často v případech nechtěného těhotenství. Rodiče pak nemají zájem zabezpečit pro dítě vše potřebné. Dítě je deprivované, není uspokojena potřeba jistoty a bezpečí. **Úzkostlivá výchova** je příliš pečlivá, předpojatá. Takové děti bývají tzv. ufnukané, protože pláč vždy zabere a přiláká pozornost. Dítě vyrůstá vlastně bez autority. Dítě je egoistické, rozmazlené. Takové dítě se nenaučí jednat a celý život bude potřebovat vedení. Dalším typem dle VACÍNOVÉ je **výchova příliš povolná, liberální**. Rodiče zacházejí s dítětem velmi něžně. Předem ho omlouvají, nikterak jej neomezují a nekladou na něj žádné nároky.

⁹⁴ ČÁP, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1993, s. 279

⁹⁵ GJURIČOVÁ, Š., KUBIČKA, J. *Rodinná terapie – systemické a narativní přístupy*. 2. vyd. Praha: Grada, 2009, s. 104

⁹⁶ VACÍNOVÁ, M. *Psychologie a společenská výchova*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1995, s. 91

⁹⁷ GRECMANOVÁ, H. *Obecná pedagogika II*. 2. vyd. Olomouc: Nakladatelství HANEX, 2003, s. 12-14

Z cesty mu odstraňují veškeré překážky. Dítě pak vyžaduje neustále péči rodičů, neumí se samo o sebe postarat, řešit své problémy.⁹⁸

GRECMANOVÁ k liberální výchově uvádí, že vychází „z *akceptování dětských potřeb a zájmů, je charakteristická nízkými požadavky na dítě, slabou kontrolou a častým odměňováním dítěte. Děti mají hodně svobody, vysoké sebevědomí, vysokou frustrační toleranci, avšak často mají problémy s plněním povinností.*“⁹⁹

Posledními dva typy výchovy podle VACÍNOVÉ jsou výchova **perfekcionalistická a nedostatečná**. V rámci perfekcionalistické výchovy mají rodiče přehnané nároky na dítě, které neodpovídají jeho možnostem a schopnostem. Chtějí mít dítě vynikající za každou cenu. Průměrné výkony posuzují kriticky. U dítěte vytvářejí nesprávný postoj k sobě samému, ale i k druhým. Dítě samo sebe podceňuje, bývá často neoblíbené, přetížené a unavené. Následně děti v rámci nedostatečné výchovy trpí chladným přístupem a nezájmem rodičů. Ti zanedbávají vůči nim povinnou péči, nezajišťují ani jejich základní potřeby. Své zájmy upřednostňují nad zájem dítěte. Takový přístup a jednání rodičů vede zpravidla k narušení samotné osobnosti dítěte.¹⁰⁰

Výchovné přístupy v rodině ovlivňují velkou měrou děti a jejich budoucnost. Je zřejmé, že extrémní formy výchovy jako je výchova odmítavá, nedostatečná, zanedbávající, nelze vůbec připustit. Škodí a ubližují. Výchova nejednotná rovněž způsobuje v dítěti zmatek, nejistotu a výchova zaměřená na perfektní výkony dítěte také nepřináší mnoho dobrého. Autoritativní a liberální typ výchovy jsou v extrémní formě taktéž nevhodné. V rámci liberální formy výchovy, se kterou se v praxi kurátora pro mládež často setkáváme, jsou rodiče spíše v roli kamaráda, ne autority. Děti takové rodiče tzv. „berou“ do doby, kdy je s nimi kamarád a souhlasí s jejich požadavky. Např. děti mohou být venku na diskotéce do půlnoci. V případě, kdy se rodičům přestane chování dítěte líbit, začnou se například obávat o jeho bezpečí a uvědomí si rizika, vznikají závažné konflikty názorů a vztahové problémy mezi rodičem a dítětem. Obecně říkáme, že děti tzv. „přerostly rodičům přes hlavu“.

⁹⁸ VACÍNOVÁ, M. *Psychologie a společenská výchova*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1995, s. 92

⁹⁹ GRECMANOVÁ, H. *Obecná pedagogika II*. 2. vyd. Olomouc: Nakladatelství HANEX, 2003, s. 12-14

¹⁰⁰ VACÍNOVÁ, M. *Psychologie a společenská výchova*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1995, s. 92

Děti pak následné zákazy vnímají jako křivdu, nerozumí, proč do této doby mohly vše a nyní se jim něco zakazuje. Postupně mohou přestat rodiče zcela respektovat.

MÜHLPACHR se vyjadřuje konkrétně k rodině mladistvého delikventa. Uvádí, že rodiny mladistvých delikventů jsou sociálně slabé i rozpadlé. V posledních desetiletích, ale bylo dle něj výzkumy zjištěno, že delikventní mládež pochází i z dobře situovaných rodin a na první pohled zcela funkčních. Stále však podporuje druhým dechem tvrzení, že nejčastější rodina mladistvého delikventa je méně soudržná s více konfliktní atmosférou než v rodinách s normálně se vyvíjejícími dětmi. Často také vzniká v rodině tzv. dvojná vazba – tedy rozpor mezi výchovným přístupem matky a otce. Otec dovoluje, matka zakazuje a naopak.¹⁰¹

Z MÜHLPACHRA vychází také MATOUŠEK, který ke shodnému názoru doplňuje také tvrzení o neúplné rodině, kterou definuje jako tu zejména s chybějícím otcem, která se statisticky významně častěji vyskytuje jako charakteristika rodinného zázemí u delikventních osob.¹⁰²

FISCHER a ŠKODA se zmiňují o poruchách funkce rodiny neboli také poruchách rodičovské role. Jedná se o situaci, kterou lze „*charakterizovat tak, že rodiče z různých důvodů nemohou, nejsou schopni nebo nechtějí vykonávat to, co je nezbytné pro zdárný vývoj dítěte.*“¹⁰³

MATOUŠEK se v rámci otázky rodiny zabývá také **rodičovským dohledem**. Dohled se považuje za jakýsi parametr rodičovského chování, který má prokazatelnou souvislost se souběžným nebo pozdějším delikventním chováním dítěte. Míní tím míru rodičovské informovanosti o tom, co dítě dělá ve volném čase, s jakými kamarády se stýká, kde se zdržuje, kdy se vrací domů a v jakém stavu. Důležitá okolnost je také absence jedné rodičovské postavy v rodině, kdy chybí, jak již bylo několikrát zmíněno, nejčastěji otec. Dochází k absenci vzoru, ať se jedná o vzor pro chlapce či pro dívku. Na matku samoživitelku jsou také kladeny vyšší nároky na výchovu, než na matku, která vychovává dítě společně s otcem. Dalším prvkem vlivu na děti je určitá sociální nepřizpůsobivost, která se objevuje v rodině.

¹⁰¹ MÜHLPACHR, J. *Sociopatlogie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 171

¹⁰² MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, s. 110-111

¹⁰³ FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, s. 141

Znamená výskyt delikventního jednání rodičů či jednoho z nich, nadměrné požívání alkoholu, drog, a také nezaměstnanost. Všechny tyto situace, mohou být určitou pravděpodobností, že se bude dítě také vymaňovat za meze zákona.¹⁰⁴

MARTÍNEK zmiňuje jako další problém jakousi nečitelnost ve výchově dítěte ze strany rodičů. Každý výchovný moment by měl být pro dítě zcela čitelný, dítě by mělo vědět, co se stane, když něco udělá nebo provede. Čitelný rodič podporuje v dítěti pocit jistoty, že se vše dá vyřešit. Nečitelný rodič nastavuje nejasná pravidla, odměny či tresty přicházejí nelogicky, mnohdy podle nálady a vytíženosti rodiče. U dítěte pak takové nečitelné jednání vyvolává jen agresi a projevují se také další sociálně-patologické projevy chování jako například záškoláctví, lhaní, útěky, podvody. Velký vliv na rodinu a výchovu má dnešní uspěchaná doba, kdy se rodiče honí za získáním materiálních prvků k zabezpečení rodiny. Mnohdy kariéra v zaměstnání je dalším směrem, kam rodiče upírají své snahy a na rodinu již nezbývá tolik času či žádný čas. Nepřipouští si, že by mohlo být něco špatně. Mají za to, že tím, že mohou dítěti vše koupit, mu dávají vše, co potřebuje.¹⁰⁵

Rodina je prostředí, které dítě zásadně ovlivňuje v mnoha rovinách. Velmi záleží na tom, jak to v rodině funguje, jak si rodiče plní své role a kolik času dětem věnují. Vše by mělo být ve vyvážené rovině. Tím, že se dítě s problémovým chováním dostane ke kurátorovi, se situace s ním samotným nevyřeší. Často je problém odhalen v nitru rodiny. Pak je třeba i ji aktivně zapojit do řešení situace, což bývá často obtížné. Rodiče si často nepřipouštějí možnou chybu na své straně, ale hledají jí kdekoliv jinde, např. v dítěti samotném, v jeho vrstevnické skupině, u prarodičů či v genech. Za velmi potřebnou pak platí pomoc psychologa.

¹⁰⁴ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. s 44-45

¹⁰⁵ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. s 67-68

4.2 Vrstevnické skupiny/party

Dalším místem, kde vznikají problémy s dětmi, je parta kamarádů neboli vrstevnická skupina. Takovou skupinu můžeme definovat jako „skupinu lidí, kteří jsou podobného věku a mají podobné společenské postavení. Obvykle jde o skupinu přirozenou, a to v případech, kdy její členové působí ve stejné organizaci. Vliv vrstevnické skupiny je nejsilnější v období dospívání, kdy je formování vlastní identity odvozováno ze vzorů, které vrstevnická skupina nabízí.“¹⁰⁶

VÁGNEROVÁ zasazuje důležitost vrstevníků do vývojové fáze člověka – do fáze pubescence. Jedinec se snaží osamostatnit a hledá si prostor pro další rozvoj své osobnosti v širším prostředí, než je rodina. Orientuje se tak na jiné sociální skupiny. Ti, kteří jsou v době puberty nejbližší, jsou vrstevníci. Ti identitu jednice podpoří, oproti takové skupině se může jedinec jasně vymezit a dodává mu jistotu oproti většinové společnosti. Současně v malé skupině vrstevníků vznikají také hierarchické vrstvy. Někdo se stává neformálně autoritou a tím ovlivňuje další jednice ve skupině, jejich chování a jednání. Vrstevnická skupina slouží jako forma sociálního učení, jednak tím, že má pubescent možnost napodobovat chování druhých, ale také má svůj význam referenční, tedy slouží jako základ k porovnávání vlastních zkušeností. V partě či vrstevnické skupině je vytvářen systém vlastních vnitřních norem, na kterých je členy skupiny lpěno a trváno, tím se snaží osamostatnit z vazby na skupinu dospělých.¹⁰⁷

MATOUŠEK se zamýšlí nad vrstevnickou partou ve smyslu negativního vlivu. Míní, že pro děti z dysfunkčních rodin je důležitějším činitelem, než pro děti vyrůstající v rodinách, které plní své funkce, dětem poskytují patřičnou podporu, ale na druhé straně vymezují hranice dovoleného chování. Pro všechny členy party, je však zavazující skutečnost, že je třeba před ostatními uspět. Důležitý je důraz na konformitu. Zahrnuje nejen způsob vyjadřování, ale i způsob oblékání, druh hudby, který poslouchá, jak se chová k opačnému pohlaví a postoje k věcem okolo, jako je škola, peníze, rodiče, kouření, užívání drog, alkoholu a také sexualitě. MATOUŠEK současně zmiňuje vliv vůdce party, který rozhoduje, a ovlivňuje ostatní členy v tom, co se bude dělat a jak a kdo se toho bude účastnit.

¹⁰⁶ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 201

¹⁰⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, s. 243-245

Samotní členové, často pod hrozbou ztráty postavení v partě se svého úkolu zhostí. I když se jedná např. o protiprávní jednání. Typy part pak rozděluje MATOUŠEK v podstatě do dvou kategorií. Ty, které jsou vymknuty z norem společnosti po celý čas, členové party přestávají chodit do školy, mají své normy a ideály a těchto se drží a podle nich žijí. Druhou skupinou jsou party, které se sdružují jen ve volném čase, mimo školu a jiné povinnosti. Takové party se dostávají na kriminální dráhu buď z nudy, kdy je třeba něco dokázat, nějak se delikventně předvést pro posílení postavení ve vrstevnické skupině a zábavu druhých, nebo jde o obstarávání finančních prostředků pro volný život typu návštěvy diskoték, heren, zábav spojených s alkoholem, drogami, kouřením a rovněž pohoštěním děvčat.¹⁰⁸

S vrstevníky může mladý jedinec také testovat hranice daných pravidel a následné oboustranné sociální důsledky, které s tím souvisí.¹⁰⁹

ERETOVÁ popisuje problémové vrstevnické skupiny jako takové, „*kde jsou normy chování definovány tak, že vedou k porušování práv ostatních. Běžným požadavkem přijetí nového člena je absolvování určitého iniciačního rituálu. Často to bývá krádež, loupež nebo vyvolání rvačky. Tento rituál vlastně vede k tomu, že nový člen něco „dokázal“, splnil úkol, vyjádřil souhlas s protiprávními normami a zároveň se stal i viníkem, což může někdy sloužit jako nástroj vydírání jeho osoby.*“¹¹⁰

Je tedy zřejmé, že vrstevnická skupina je další důležitou částí ve skládáče socializačních prvků. Z praxe kurátora vnímáme, že děti, které se mohou dostat do vlivu party tzv. problémové party, mohou vycházet, jak již bylo v předchozím textu popsáno i ze zcela fungujících, úplných rodin. Pro dospívající děti je skupina vrstevníků velmi důležitá. Poskytuje oporu jeho ještě nehotové identity - přebírá v partě tzv. skupinovou identitu. Zato, mu skupina poskytuje jistotu a přijetí. Vrstevníci spolu sdílejí zájmy i starosti. V partě se klade důraz na konformitu jejích členů. Zde tráví dítě většinou nekontrolovaně svůj volný čas. Je často sváděno ostatními k delikventnímu chování, nevhodnému a problémovému jednání. Jedná se převážně o trestnou činnost, páchání přestupků (např. vandalismus, sprejerství.) V takové závadové partě je standardní kouření, alkohol.

¹⁰⁸ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 83-84

¹⁰⁹ JEDLIČKA, R. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. 1. vyd. Praha: Themis, nakladatelství Tiskárny MV, p. o., 2004, s. 44

¹¹⁰ ERETOVÁ, N. *Pedagogická intervence u žáků ZŠ*. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 188

Často v dnešní době také experimentování s drogami. K přečinům proti zákonu se mnohdy členové party uchýlí v rámci sázky s druhými. Hrdinstvím pak je zvládnutí strachu a dokonání určitého předem domluveného protizákonného jednání, či určitého siláckého kousku.

4.3 Škola

Škola je výchovnou a vzdělávací institucí. Slouží ke společenské integraci.¹¹¹

Škola má plnit dle KRAUSE a POLÁČKOVÉ „nároky společnosti, které spočívají v předávání kultury a zachování její kontinuity, její výchovný proces musí být formován a organizován tak, aby přiblížil mladé generaci všechna významná schémata, ze kterých by pochopila, co se od ní bude očekávat v dalším životě.“¹¹²

„Jedná se o místo určené k organizovanému vzdělávání.“¹¹³

Jednoduše znamená přípravu mladé generace do života a orientaci sama v sobě. Škola často dětem v dospívajícím věku nic neříká, nedohlédnou do budoucnosti, kdy budou vzdělání potřebovat pro své životní uplatnění a upřednostňují před školským zařízením kamarády, volnost a svobodu.

Školní prostředí dle MATOUŠKA vede žáky ke kázni (což není u rizikových dětí zanedbatelné), ale i k nesamostatnosti a závislosti na autoritě učitele, která se u rizikových dětí může změnit snadno také na odpor k učitelské autoritě.¹¹⁴

Z toho vznikají problémy a setkáváme se v praxi kurátora s poznámkami v žákovských knížkách typu – nerespektuje pokyny učitele.

Ve třídě také často dochází k segregaci žáků nadaných, průměrných a málo nadaných. Ty tzv. neúspěšné, pak mohou volit náhradní způsoby sebe prezentace. Nikoliv dobrými školními výsledky a dobrým chováním, ale naopak upozorňováním na sebe v negativním slova smyslu, tj. vyrušováním v hodině, děláním ze sebe „šaška“, různými drobnými ataky na autoritu učitele atd. Pozornost žáků pak získává stejně negativně.

¹¹¹ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 237

¹¹² KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 86

¹¹³ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 297

¹¹⁴ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 71

Projevuje se pošťuchováním, bitím, činěním protizákonných jednání (například drobných krádeží, vandalismem, sprejerstvím či kouřením cigaret, marihuany nebo požíváním alkoholu...atp.) Tím si získává pozornost a také falešný obdiv svých vrstevníků v tomto případě spolužáků. Často také samotní kantoři posilují podobná jednání ve třídě, zmiňme zde problematiku šikany. Učitelé často používají posuzující jazyk ve směru k některým slabším žákům a tím dávají prostor samotným agresorům k nekalé činnosti. Nemluvě o tom, že chování agresora následně bagatelizují či zásadně před ostatními žáky neodmítnou. Celé školní prostředí či lépe řečeno klima, jako celek, ovlivňuje žáka.¹¹⁵

Kurátor při rozhovorech s dětmi často zjišťuje, že hodnota vzdělání není pro tyto děti skutečnou životní hodnotou, žijí dneškem, užívají si života plnými doušky a budoucnost je jaksi daleko a jakoby neuvěřitelná. Problematika, která se odráží v těchto pohnutkách mladých lidí, je zejména záškoláctví neboli neomluvená absence, o které bude konkrétněji pojednáno později.

4.4 Média

Velký vliv nelze upřít ani médiím. Zahrňme mezi ně sdělovací a komunikační prostředky jako je rozhlas, televize, tisk, ale hlavně Internet. S tím vším souvisí také trávení volného času u počítačových her či her na různých herních, dnes dostupných herních konzolách jako je např. playstation, Xbox či Wii.

Dnešní děti tráví u Internetu, televize a her velmi mnoho času. *„Především američtí psychologové, psychiatři, vychovatelé a sociální pracovníci považují za znepokojivé, že děti tráví denně např. u televize až 3 hodiny.“*¹¹⁶

O nedostatečném dohledu ze strany rodičů a mála času, který s nimi tráví, jsme se již zmínili. Děti tak bez vlivu rodičů nekriticky přijímají to, co se jim předkládá. Silný vliv má např. Internet. Děti nemají možnost s rodiči diskutovat a jejich vrstevníci přicházejí často se stejně mylnými informacemi. Děti tak zůstávají v mylných informacích.

¹¹⁵ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 75-77

¹¹⁶ JEDLIČKA, R. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. 1. vyd. Praha: Themis, nakladatelství Tiskárny MV, p. o., 2004, s. 47

Média působí také na rozvoj a problémy s agresivitou, která pochází z hraní různých her, kde hrdina, kterého dítě představuje, má několik životů, reakce na zranění nejsou reálná, rána pěstí není stejná jako v životě a hlavního hrdinu ani tak nebolí. Děti také sledují v televizi či na DVD různé filmy, kde je obsaženo násilí.

FISCHER a ŠKODA uvádějí, že výsledky výzkumů prokázaly vyšší četnost agrese u dětí, které sledovaly filmy obsahující násilí. Platí to převážně u mužského pohlaví. Vliv sledování násilí zasahuje do vývoje osobnosti. Násilné chování si dítě osvojuje od nejranějšího věku. Kritickým obdobím je převážně věk mezi 6-8 lety. Dítě si v tomto věku upevňuje postoje a názory. Časté sledování násilí může vést k postupnému vytváření necitlivosti a k posunu v emočním vnímání. Citově otupělý jedinec ztrácí soucit s obětí. Snáze schvaluje násilí. Všim může být ovlivněn i mravní a sociální vývoj, dítě pak hůře navazuje kontakty a kooperuje s ostatními. Respekt druhých si spíše vynucuje.¹¹⁷

Riziky Internetu se zabývá např. server SAFERINTERNET.CZ, kde se uvádí, že nejnebezpečnější částí online¹¹⁸ je **chat**¹¹⁹ asi ve 42 %, dále s 31 % nebezpečnosti se řadí tzv. **sociální sítě** a ostatních 17 % jsou běžné další webové, neboli internetové stránky. Jedná se o nevhodný obsah těchto stránek, který zahrnuje kontakt s věkově neadekvátním sexuálním obsahem, nevhodné kontakty obecně, kontakt s obsahem zobrazujícím násilí, ztráta soukromí a setkání s rasistickými tématy. „*Sociální sítě jsou virtuální platformy, které hostí komunity uživatelů se společnými zájmy nebo koníčky. Členové si musí vytvořit své uživatelské profily a potom mohou prostřednictvím sdílených nástrojů zveřejňovat texty, obrázky, další soubory, psát vzkazy na nástěnku a účastnit se diskusí.*“¹²⁰

V rámci užívání Internetu, ale následně i dalších komunikačních prostředků se děti setkávají s kyberšikanou a dalšími formami nevhodného chování ze strany druhých osob.¹²¹ Nebezpečná jednání a chování na Internetu viz Příloha 4, b).

Z praxe kurátora není ojedinělé setkání s negativními jevy v prostředí Internetu, převážně s kyberšikanou. Děti také přebírají z Internetu nekriticky všechny informace.

¹¹⁷ FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. 1vyd. Praha: Grada, 2009, s. 54-55

¹¹⁸ Online = doba, kdy je uživatel připojen aktuálně k Internetu

¹¹⁹ Chat = komunikace prostřednictvím sítě Internet, tzv. povídání si

¹²⁰ *Reálná nebezpečí internetu pro děti*. [online].[cit. 12. 2. 2011]. Dostupné na <http://www.saferinternet.cz/data/articles/down_377.pdf>

¹²¹ Tamtéž

Také je zřejmé, že běžná komunikace a setkávání dětí venku se často přesouvá jen do virtuální roviny - sociálních sítí a dalších komunikačních prostředků. Tedy komunikace tzv. „face to face“¹²² je z velké části nahrazena komunikací elektronickou. Zde pak mají lidé či děti zato, že se nemusí chovat podle norem běžné společnosti, tak jako v běžné komunikaci mezilidské nonvirtuální. Myslí si, že se mohou chovat bez zábran, pod záštitou anonymity.

SHRNUTÍ: Tato kapitola obsahuje vymezení prostředí, ze kterého vychází klienti kurátora pro mládež. Jedná se o velmi důležitý faktor, který ovlivňuje vývoj osobnosti, chování a jednání dítěte. Za nejdůležitější je třeba zdůraznit prostředí rodiny, její funkce a s tím související výchovné přístupy rodičů k dětem. Neodmyslitelně sem patří také vrstevnická skupina, dále vliv školního prostředí i médií. Z těchto nejmasivněji ovlivňuje děti a mládež Internet, ve veškerých rovinách a formách komunikace či prezentace informací.

¹²² Face to face = z očí do očí

5 SOCIÁLNĚ - PATOLOGICKÉ JEVY CHOVÁNÍ

Sociálně – patologické jevy v chování dětí a mládeže a jejich řešení je v kompetenci kurátora pro mládež.

Sociálně - patologické jevy. Pojem vychází z „řeckých slov *pathos* = utrpení, vzrušení a *logos* = slovo, nauka, řeč. Jedná se tedy o nezdravé, nenormální, obecně nežádoucí společenské jevy.“¹²³

FISCHER a ŠKODA vycházejí rovněž z řeckých slov a stejné definice, ale dodávají, že se jedná o samostatný vědní obor. „*Ten se zabývá zákonitostmi takových projevů chování, které společnost hodnotí jako nežádoucí, protože porušují její sociální, morální či právní normy.*“¹²⁴

Dále komentují, že tento pojem není shodný s pojmem sociální deviace, za který je často zaměňován. Důvodem je ta skutečnost, že sociálně patologické jevy jsou jednoznačně negativní pro jedince či společnost. U sociálních deviací to naplatí, ty mohou mít v mnoha ohledech pozitivní charakter.¹²⁵

MATOUŠEK sociální patologii popisuje jako „*sociální selhání.*“¹²⁶

Mezi sociálně-patologické jevy v chování dětí a mládeže patří podle výše uvedených definic i protiprávní jednání.

5.1 Protiprávní jednání

Definujme jej tak, jak vychází ze samotného názvu, jako jednání, které se dostává do konfliktu, tedy je proti zákonným normám našeho státu, převážně trestním, těmi, co nám něco zakazují či ukládají.

Z hlediska této problematiky můžeme hovořit o několika pojmech, které se k této oblasti vztahují. Je to zejména pojem **kriminalita** – Slovník cizích slov definuje kriminalitu jako „*zločinnost, souhrn trestné činnosti v určité oblasti.*“¹²⁷

¹²³ MAŘÍKOVÁ, H. a kol. *Velký sociologický slovník - II.* Praha: Univerzita Karlova – Karolinum, 1996, s. 758

¹²⁴ FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie.* 1.vyd. Praha: Grada, 2009, s. 13-14

¹²⁵ Tamtéž, s. 14

¹²⁶ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce.* 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 142

¹²⁷ *Slovník cizích slov.* 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství a vydavatelství FIN, 1993, s. 153

Psychologický slovník pojem kriminalita definuje jako „*negativní společensko-historický, podmíněný jev, tvořený souhrnem jednání, jehož důsledkem je trestná činnost.*“¹²⁸

Jinak můžeme definovat kriminalitu podle Slovníku sociální práce, jako „*veškerou trestnou činnost, tj. rovněž tu, kterou spáchaly osoby, které nemají trestní odpovědnost.*“¹²⁹

Odborná literatura překládá tento pojem z latinského slova *criminalis* = zločinný a *crimen* = zločin. Popisuje ji jako výskyt chování, které je v dané společnosti trestné. Jako souhrn trestných činů, které se v konkrétní společnosti vyskytly a vyskytují a jsou postižitelné, tzv. sankcionovatelné podle trestních předpisů a to ať je ve zjevné či latentní formě.¹³⁰

Nebo lze kriminalitu specifikovat jako souhrn sociálně škodlivých jevů, které jsou stanoveny v trestních kodexech.¹³¹

MÜHLPACHR konkretizuje kriminalitu jako sociální masový jev, když se jedná zejména o kriminalitu majetkovou, která zaujímá 80 % registrované trestné činnosti.¹³²

Další pojem spojený s pácháním protiprávních jednání je **delikvence**. ZOUBKOVÁ jej ztotožňuje s pojmem kriminalita.¹³³

V jiné literatuře je vymezen mnohem širěji. FISCHER a ŠKODA například definují delikvenci z lat. *delinquere* = provinit se. Z hlediska společensky nepřijatelného chování jej považuje tedy za širší pojem než je pojem kriminalita, neboť se jedná o chování, které se týká nejen kriminality tedy trestné činnosti, ale zahrnuje také protiprávní jednání jako přestupky a protiprávní jednání osob mladších 15 let a mladistvých. U mladistvých se také užívá pojem **juvenilní delikvence**.¹³⁴

Tuto popisuje Psychologický slovník, jako „*termín užívaný v soudnictví pro trestné jednání mladistvých, také páchání trestných činů nezletilci a mladistvými.*“¹³⁵

¹²⁸ HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál, 2000, s. 278

¹²⁹ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 97

¹³⁰ FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. 1.vyd. Praha: Grada, 2009, s. 156

¹³¹ ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002, s. 11

¹³² MÜHLPACHR, J. *Sociopatologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 130

¹³³ ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002, s. 11

¹³⁴ FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. 1.vyd. Praha: Grada, 2009, s. 156

¹³⁵ HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál, 2000, s. 100

Samotné základní dělení protiprávních jednání nalezneme ve dvou normách, v Trestním zákoníku a v Přestupkovém zákoně. Jedná se o rozdělení podle závažnosti či škodlivosti pro společnost. Jde o **trestné činy a přestupky**.

PŘESTUPEK je zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v **Zákoně o přestupcích č. 200/1990 Sb.**, či v jiném zákoně a současně nejde o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin.¹³⁶

Jde o méně závažné porušení zákona. K odpovědnosti za přestupek postačí zavinění z nedbalosti, pokud není stanoveno v zákoně jinak. Způsobená škoda takovým jednáním musí dosahovat méně než 5000,- Kč.

Co je **TRESTNÝM ČINEM** najdeme popsáno v **Zákoně 40/2009 Sb., Trestní zákoník** (dále jen TZ). Jedná se o protiprávní čin, který TZ označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, není-li stanoveno, že postačí zavinění z nedbalosti.¹³⁷

Je protiprávním jednáním závažnějšího charakteru, kdy hovoříme o vysoké společenské škodlivosti, dříve společenské nebezpečnosti činu pro společnost. Od přestupku je odlišen jednak hranicí 5000,- Kč ve výši škody spáchané protiprávním jednáním a současně způsobem provedení daného činu, právě jeho škodlivostí.

Trestný čin je dále členěn v TZ na kategorii **přečinů**, což jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž TZ stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. **Zločiny**, jsou všechny trestné činy, které nejsou podle TZ přečiny; zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.¹³⁸

Pokud kategorizujeme a zmiňujeme pojmy trestního řízení, musíme zohlednit převážně děti ve věkové hranici do 18 let, které spadají do péče kurátora pro mládež. Od 1. 1. 2004 vešel v účinnost **Zákon č. 218/2003 Sb.**, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, **zákon o soudnictví ve věcech mládeže** (dále jen ZSVM), o kterém jsme se již zmínili.

¹³⁶ Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, § 2

¹³⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 13

¹³⁸ Tamtéž, §14

Tento zákon uvádí jiné pojmosloví pro trestný čin ve vztahu ke dvěma věkovým kategoriím. U dětí mladších 15 let hovoříme o „činu jinak trestném“ a u mladistvých o „provinění“. (viz schéma 2).

Schéma 2 - Členění pojmů v rámci protiprávních jednání u dětí mladších 15 let a mladistvých

139

Proč jsou tu vlastně dvě kategorie. Děti do 15 let a nad 15 let (do 18 let) rozdělují důležitý institut **TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI**.

Trestní odpovědnost je zakotvena v TZ v § 25, který formou negativního vymezení definuje, že ten kdo v době spáchání činu nedovršil patnáctý rok svého věku, není trestně odpovědný.

ZSVM pak v § 89 odstavec 1 definuje netrestně odpovědnou osobu jako dítě mladší patnácti let. Současně je to i mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání.

Malá právníková encyklopedie trestní odpovědnost vymezuje jako „*Povinnost strpět následek v podobě sankce za spáchaný trestný čin, resp. účastenství na něm.*“¹⁴⁰

Proč je trestní odpovědnost vymezena právě věkovou hranicí 15 let? Je to samostatná kapitola k zamyšlení. Při vzniku nového trestního zákoníku tedy před datem účinnosti leden 2010, probíhalo mnoho diskusí na téma snížení hranice trestní odpovědnosti na 14 let. Původní myšlenka stanoveného věku spočívala v tom, že v 15 letech je dítě plně schopno odpovědnosti za svá protiprávní jednání, tedy také ve schopnosti rozpoznat, co je dobré a co zlé. Také být seznámen s tím, co je zákonem zakázané a co oproti tomu povolené.

¹³⁹ Vlastní schéma členění protiprávních jednání

¹⁴⁰ FIALA, J. *Malá právníková encyklopedie*. 2. vyd. Praha: Linde, 1995, s. 92

V původním znění schváleného TZ, byla hranice snížena na 14 let, ale ještě před jeho účinností opět změněna na původních 15 let. Krátké zamyšlení nad možným smyslem snížení hranice trestní odpovědnosti naleznete v Příloze 5.

Nejčastější páchané protiprávní jednání, které je popsáno v Akčním plánu realizace prevence kriminality na území Olomouckého kraje pro rok 2009-2011 je v okrese Přerov prostá krádež, (což koresponduje s tvrzení MŮHLPACHRA viz definice kriminality). Za rok 2007 bylo v Olomouckém kraji 5393 případů. Celkový počet trestných činů v daném roce dosáhl 15 734.¹⁴¹

Tento celkový trend nezbyvá z praxe než potvrdit i u dětí do 15 let a mladistvých osob.

Kromě prostých krádeží pak následují trestné činy jako loupež, ublížení na zdraví, výtržnictví, vydírání, ale také sprejerství.¹⁴²

Další související pojmy s touto kapitolou jsou pojmy delikvent a pachatel. Viz Příloha 6.

Schéma 3 - Důležitá legislativa pro řešení trestních věcí u dětí mladších 15 let a mladistvých¹⁴³

Jak děti mladší 15 let, tak mladiství jsou za svá protiprávní jednání nějakým způsobem potrestáni. **TRESTEM** se rozumí důsledek spojený s trestným činem. Ukládají se jen ty, které jsou obsaženy v TZ. Trestem se rozumí vždy zásah do jinak chráněné sféry občanských práv a působí potrestanému újmu (např. na svobodě).¹⁴⁴

Účelem trestu je podle ZOUBKOVÉ a MOULISOVÉ „ochrana společnosti před kriminálními činy.“¹⁴⁵

¹⁴¹ Akční plán realizace prevence kriminality na území Olomouckého kraje 2009-2011, 1. vyd. Olomouc: Olomoucký kraj, 2008, s. 21, 80, 82

¹⁴² Tamtéž, s. 21, 80, 82

¹⁴³ Vlastní schéma důležité legislativy kurátora pro mládež

¹⁴⁴ FIALA, J. *Malá právníková encyklopedie*. 2. vyd. Praha: Linde, 1995, s. 184

¹⁴⁵ ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M. *Kriminologie a prevence kriminality*. 1. vyd. Praha: ARMEX, 2004, s. 58

U nezletilých a mladistvých hovoříme o ukládání tzv. OPATŘENÍ.

U osob **MLADISTVÝCH**: „Účelem opatření vůči mladistvému je především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání provinění.“¹⁴⁶

Opatření ukládaná mladistvým jsou taxativně vymezena v §10 ZSVM. Jedná se o druhy **OPATŘENÍ - VÝCHOVNÁ, OCHRANNÁ A TRESTNÍ**.

Schéma 4 - Opatření ukládaná mladistvým podle ZSVM ¹⁴⁷

Výchovná opatření

- dohled probačního úředníka
- probační program
- výchovné povinnosti
- výchovná omezení
- napomenutí s výstrahou

Ochranná opatření

- ochranná výchova
- ochranné léčení
- zabránění věci, nebo jiné majetkové hodnoty

Trestní opatření

- obecně prospěšné práce
- peněžitá opatření
- peněžitá opatření s podm. odkladem výkonu
- propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty
- zákaz činnosti
- vyhoštění
- domácí vězení
- zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné spol. akce
- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu
- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem
- odnětí svobody nepodmíněně

¹⁴⁶ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, § 9

¹⁴⁷ Vlastní schéma opatření dle ZSVM

VÝCHOVNÁ OPATŘENÍ – „se ukládají při upuštění od trestního opatření nebo podmíněném upuštění od trestního opatření. Dovoluje-li to jejich povaha, je možné použít vůči mladistvému výchovného opatření i vedle uloženého ochranného nebo trestního opatření nebo v souvislosti se zvláštními způsoby řízení. Výchovná opatření lze uložit nejdéle na dobu současně stanovené zkušební doby u podmíněného odsouzení nebo podmíněného odložení peněžitého opatření; jsou-li ukládána samostatně nebo vedle jiného ochranného nebo trestního opatření, lze je uložit nejdéle na dobu tří let.“¹⁴⁸

Mezi výchovná opatření patří, dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovné omezení a napomenutí s výstrahou. Uložení výchovného opatření je vždy se souhlasem osoby, proti níž se řízení vede. Výchovná opatření usměrňují způsob života mladistvého, a tím podporují a zajišťují jeho výchovu.¹⁴⁹

Z výčtu výchovných opatření zmiňme například **dohled probačního úředníka**, který „spočívá ve sledování a kontrole chování mladistvého, zaměřené na zajištění ochrany společnosti a snížení možnosti opakování trestné činnosti a odborné vedení a pomoc mladistvému s cílem zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život.“¹⁵⁰

Dále například **výchovné povinnosti**, z nichž nejzajímavější a z praxe nejvíce ukládaná je povinnost uložená mladistvému pachateli, „aby vykonal bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost určitého druhu.“¹⁵¹

OCHRANNÁ OPATŘENÍ - jsou ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty a ochranná výchova. Jejich účelem je kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a chránit společnost před páchaním provinění mladistvými.¹⁵²

Nejčastěji ukládaným opatřením z této kategorie je **ochranná výchova**, ukládá se v případě, že o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije, dále z důvodu, kdy dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána, nebo prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy.

¹⁴⁸ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, § 15

¹⁴⁹ Tamtéž, § 15

¹⁵⁰ Tamtéž, § 16

¹⁵¹ Tamtéž, § 18

¹⁵² Tamtéž, § 21

Trvá do doby, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle však do dovršení osmnáctého roku věku mladistvého. Jestliže to vyžaduje zájem mladistvého, být prodloužena do dovršení devatenáctého roku.¹⁵³

TRESTNÍ OPATŘENÍ jsou opatřeními nejpřísnější povahy. Patří sem obecně prospěšné práce, peněžité opatření, peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, zákaz činnosti, vyhoštění, domácí vězení, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení), odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem, odnětí svobody nepodmíněné.¹⁵⁴

Z praxe nejčastěji ukládanými trestními opatřeními jsou **obecně prospěšné práce**, kdy je pachatel povinen si odpracovat stanovený počet hodin a to jak již vyplývá z názvu obecně prospěšně, tedy například úklidem společných prostranství, působením v institucích pomáhajících dalším osobám, dětem, v rámci rozvoje sportovních aktivit a podobně. Vše je v souladu s § 62 TZ.¹⁵⁵

Dále pak **odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu**. Zde je mladistvý odsouzen k trestnímu opatření vlastně nepodmíněnému v určité výši, avšak v rámci zkušební doby se výkon trestu odkládá na lhůtu z důvodu sledování, zda se mladistvý tzv. osvědčí či nikoliv (tedy nebude páchat další provinění či ano).

Osoby MLADŠÍ 15 LET. I přes to, že nejsou trestně odpovědné, věnuje ZSVM této skupině jistou pozornost a umožňuje soudu, přesněji soudu pro mládež, uložit takovému dítěti také určité opatření.

Jedná se dle § 93 o výchovnou povinnost, výchovné omezení, napomenutí s výstrahou, zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče, dohled probačního úředníka a ochrannou výchovu.¹⁵⁶

¹⁵³ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, § 22

¹⁵⁴ Tamtéž, § 24

¹⁵⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 62

¹⁵⁶ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, § 93

Je třeba zmínit rovněž také institut **upuštění od uložení opatření**, kterým se rozhoduje za podmínek, kdy „*postačuje k dosažení účelu tohoto zákona projednání činu dítěte státním zástupcem nebo před soudem pro mládež.*“¹⁵⁷

5.2 Zneužívání drog, alkoholu a tabáku

U dětí a mladistvých se také setkáváme s problémem zneužívání drog, alkoholu a tabáku.

MÜHLPACHR se zmiňuje ve své knize o sociopatologii o problematice závislostí obecně. Zahrnuje mezi ně oblasti hracích automatů, sexuálního chování, sledování televize, pracovních činností, také závislosti na jídle, hubnutí, závislost na sektách, kultech a narůstající počty klasicky závislých, tj. na alkoholu, drogách, cigaretách, kávě, čaji apod.¹⁵⁸

Začněme u problematiky **KOUŘENÍ**. Cigarety a tabákové výrobky obecně se dostávají dětem do ruky stále častěji, jak je zřejmé z praxe kurátora. Rodiče nepovažují toto jako problém, často bohužel první cigareta v ruce dítěte je zprostředkována právě rodiči, nebo jejich nedbalým ukládáním těchto výrobků doma, čímž umožní obstarání kuřiva. Další problém je dostupnost cigaret u prodejců, převážně v trafikách. Děti chodí tzv. na „kusovku“ nebo si obstarají společně celou krabičku.

Zákon, který zakazuje prodej tabákových výrobků osobám mladším 18 let je **Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami**, který je platný od 1. 1. 2006. Jedná se primárně o § 6 odst. 1 - „*Prodávat tabákové výrobky, tabákové potřeby a elektronické cigarety osobám mladším 18 let se zakazuje.*“

Hlavní účinnou látkou v cigaretách je nikotin, který způsobuje závislost jedince. FISCHER a ŠKODA popisují psychoaktivní účinky jako změny nálad, redukci stresu, zvýšení výkonu jedince. Dále zmiňují, že ročně se vyrobí 5,5 bilionu cigaret – což představuje 2,5 cigarety na osobu denně.

¹⁵⁷ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, § 93/8

¹⁵⁸ MÜHLPACHR, J. *Sociopatologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 56

Zdravotní rizika a problémy nezpůsobuje samotný nikotin, ale další látky, které jsou inhalovány společně, jednak oxid uhelnatý a dehtové látky. Ty představují pro organismus kuřáka největší riziko.¹⁵⁹

Světová zdravotnická organizace (WHO) uvádí, že tabák je hlavní rizikový faktor předčasné úmrtnosti v evropském regionu, způsobuje asi 1,6 milionu úmrtí ročně.¹⁶⁰

Cigarety jsou tedy skutečným rizikem a je třeba chránit před nimi právě děti.

V praxi ten, kdo nejčastěji zachytí kouřit nezletilé osoby je městská policie. I když kouření samo o sobě není trestné, vyžaduje u nezletilých kuřáků alespoň výchovné působení, které spadá do díkce kurátorů pro mládež.

Prevencí mimo jiné, se v ČR zabývá volné sdružení osob a organizací spolupracujících s cílem minimalizovat rizika spojená s kouřením **Aliance Zákon 18**. V září roku 2008 byl realizován průzkum „**Dodržuj zákon – kontroluj věk**“, kdy byly provedeny kontrolní nákupy osob starších 18 let s vybraným vzhledem nezletilých a s poučením o chování typické nezletilým. Průzkum byl prováděn v trafikách a kioscích jednotlivými figuranty v počtu 68 v Olomouckém kraji. Výsledkem je, že v trafikách 52 osobám byly cigarety prodány a 16 nikoliv. V kioscích pak 57 „dětí“ si nakoupilo, 9 nikoliv. Zdroj internetové stránky Aliance Zákon 18.¹⁶¹ Graf výzkumu viz Příloha 7.

Je celkem alarmující, jak snadno se děti mohou dostat k cigaretám, proto kouření je mimo jiné nebezpečným sociálně-patologickým jevem ve společnosti a také tématem k zamyšlení a zacílení preventivního působení. Kurátor pro mládež proto tento jev u dětí nesmí vůbec zanedbávat a musí se snažit působit nejen na děti, ale také na jejich zákonné zástupce, aby se cigaret varovaly či znesnadnili dětem k cigaretám přístup.

Dalším sociálně-patologickým jevem u dětí, je užívání **ALKOHOLU**.

Alkohol je rozsáhlým problémem jednak u dospělých osob, o to více si všímáme, když se s alkoholem setkávají a experimentují také děti. Tak jak bylo řečeno, že je zakázáno prodávat cigarety dětem mladším 18 let, tak stejně tak to platí v ČR i u alkoholu.

¹⁵⁹ FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. 1.vyd. Praha: Grada, 2009, s. 105-106

¹⁶⁰ *Tabacco*. [online].[cit. 8. 10. 2010]. Dostupné na <<http://www.euro.who.int/en/what-we-do/health-topics/disease-prevention/tobacco>>

¹⁶¹ *Výsledky výzkumů*. [online].[cit. 8. 10. 2010]. Dostupné na <<http://www.aliance18.cz/vysledky-pruzkumu>>

Tento zákaz je podložen § 204 TZ, kde se uvádí: „Kdo ve větší míře nebo opakovaně prodá, podá nebo poskytne dítěti alkohol, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.“¹⁶²

Prodej alkoholu mladistvým je také vymezen v již zmíněném zákoně k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami, který jsme již zmiňovali v souvislosti s tabákovými výrobky. Tento zákon v § 2 písmeno k) definuje, že: „alkoholickým nápojem je lihovina, víno a pivo; alkoholickým nápojem se rozumí též nápoj, který není uveden ve větě první, pokud obsahuje více než 0,5 objemového procenta alkoholu.“ Samotným zákazem prodeje alkoholu dětem do 18 let se pak zabývá § 12, odstavec 1, písmeno a). Tedy: „Zakazuje se prodávat nebo podávat alkoholické nápoje osobám mladším 18 let.“¹⁶³

Porušením tohoto ustanovení, se fyzická osoba nebo právnická osoba jako provozovatel zařízení vystavuje sankci, které jsou ukládány podle tohoto zákona a řešeny jako správní delikty, nebo se jimi zabývají správní orgány jako přestupkem. Současně také každá provozovna, kde se podává alkohol, musí být řádně označena cedulí, že je zakázáno nalévat alkohol osobám mladším 18 let.

Alkohol se od 16. století popisoval jako vinný extrakt vyráběný alchymisty.¹⁶⁴

Běžně je však v současné době chápán jako psychoaktivní látka obsažená v nápoji.

FISCHER a ŠKODA tvrdí, že se jedná o nejrozšířenější, nejčastěji užívanou a v našem sociokulturním prostředí značně akceptovanou psychoaktivní látku. Je běžně dostupný a spolu s cigaretami velmi propagovaný masivními reklamami v médiích, které jsou zaměřeny většinou na mladé lidi. Fyziologické účinky, které způsobuje konzumace alkoholických nápojů, jsou rozšíření cév, zvýšení teploty kůže, pocit horka, zčervenání obličeje; zrychlení srdeční činnosti a dýchání; pokles krevního tlaku, zúžení průdušek; nauzea, zvracení, bolest hlavy; euforie.¹⁶⁵

Alkohol (podle serveru Celostní medicína) má rozsáhlá zdravotní rizika. Má vliv na pozornost, tlumivé účinky ovlivňuje funkce mozku a hovoří také o sekundárních dopadech a nehodách při intoxikaci alkoholem.

¹⁶² Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 204

¹⁶³ Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami, ve znění pozdějších předpisů, § 2,12

¹⁶⁴ *Sociální deviace, sociologie nemoci a medicíny*. 2.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994, s. 63

¹⁶⁵ FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. 1.vyd. Praha: Grada, 2009, s. 99-100

Velmi negativně hodnotí pití alkoholu u dětí do 18, když dítě stále ještě probíhá vývojem po fyzické i psychické stránce a alkohol může způsobit mnoho nevratných změn.¹⁶⁶ (Více viz Příloha 8)

Celkově je tedy hranice 18 let, z hlediska povolení prodeje alkoholu zvolena správně. Alkohol pro děti není vhodný jednak z výše zmíněných zdravotních rizik, když dítě je ve vývoji a alkoholem si samo sobě škodí, vývoj omezuje, ovlivňuje byť i malým množstvím alkoholu, tak z hlediska sociálního – společenského (vliv na chování jedince). I zde se děti nejčastěji dostanou do kontaktu s alkoholem přímo v rodině, což je z praxe kurátora zřejmé.

DROGY jsou další nebezpečnou oblastí, se kterou se potýká a setkává naše mládež.

Z hlediska pojmosloví, míníme drogy jako psychoaktivní látky, jejichž držení a užívání je nezákonné.¹⁶⁷

Za psychoaktivní látku se považuje dle FISCHERA a ŠKODY každá látka, která ovlivňuje psychickou činnost. Některé látky vyvolávají závislost a pak mluvíme o látkách návykových.¹⁶⁸

S drogami u dětí, se kterými se nejčastěji setkáváme při práci kurátora pro mládež, je užívání **marihuany**. Méně časté jsou tvrdší drogy jako např. **pervitin**, který je v tomto ohledu v Čechách nejrozšířenější a bohužel nej dostupnější.

Problematika drog je samozřejmě také podložena trestními normami, neboť se jedná o činnosti nelegální, jako je jejich nedovolená výroba a jiné nakládání, nedovolené přechovávání, nedovolené pěstování, nedovolené držení předmětu k výrobě a v neposlední řadě šíření toxikomanie tzv. distribuce. TZ je řadí pod kategorii trestných činů obecně nebezpečných, a dále je nalezneme pod § 284-287. Trestní sazby se pohybují poměrně vysoko. Už to nám napovídá, o jak závažná protiprávní jednání, vlastně o zločiny, jde.

Pokud hovoříme o malém množství drogy, nejedná se o trestný čin, ale o přešůpek dle § 30 odstavec 1, písmeno j): „*Přestupku se dopustí ten, kdo neoprávněně přechovává v malém množství pro svoji potřebu omamnou nebo psychotropní látku.*“¹⁶⁹

¹⁶⁶ *Co jste o alkoholu možná nevěděli.* [online].[cit. 8. 10. 2010]. Dostupné na <<http://www.celostnimedicina.cz/co-jste-o-alkoholu-mozna-nevedeli.htm>>

¹⁶⁷ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce.* 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 59

¹⁶⁸ FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie.* 1.vyd. Praha: Grada, 2009, s. 88

¹⁶⁹ Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, § 30

Drogy nejsou jenom zdravotní rizika, o kterých každý víme a vliv na tělo člověka je prakticky devastující, podle druhu drogy, doby užívání i užívaných dávek. Spolu ruku v ruce, jak vidíme v praxi kurátora pro mládež, jde páchání protiprávních jednání s drogami přímo související nebo související s obstaráváním peněz na ně. Opět se zde objevují, již dříve zmíněné krádeže, zvyšující se agresivita jednání v přímé úměře k tomu, jak rychle drogu jedinec potřebuje získat a jak nedostupně se v danou chvíli jeví. Jedinec se v závislosti dopouští loupeží, ublížení na zdraví i pro 50 korun. Dívky mají sklony k prostituci. Sociální okolí v konečné fázi dává od daného drogově závislého tzv. „ruce pryč“. Opouštějí ho, odsuzují ho. Sociální zakotvení prakticky mizí. Pokud hovoříme o osobě mladistvé, tak opouští nejprve školu, následně rodinu, dobré přátele a končí na ulici s podobně zaměřenými jedinci, často ve squatech (tedy nelegálně žijící v cizí opuštěné budově), smyslem života se stává obstarání drogy. Často brzy umírá v závislosti na zdravotních komplikacích způsobených drogou či v důsledku předávkování.

Sociálně patologické projevy chování dětí, které byly uvedeny v rámci vnějšího prostředí jedince, se také vzájemně prolínají. Vesměs jde o jednání, které určitým způsobem koliduje se zákonem. Dále také ten kdo se dopouští krádeží, si často dopřeje např. alkoholu, cigaret či drog. Zpět pak jedinci pod vlivem drog či alkoholu se dopouštějí často výtržnictví, ničení majetku a podobně.

Další oblast, kde se u dětí objevují patologické jevy v chování je **RODINA**.

Rodina je alfa a omega všeho. Jak již bylo řečeno v kapitole „Prostředí“, rodina je jednou z významných oblastí výchovy dítěte, socializačním faktorem, kde dochází k získávání vzorců chování a jednání do budoucího života. Jakékoliv poruchy v rodině dítěte, dysfunkce, ovlivňují dítě v jeho životě.

5.3 Vztahové problémy mezi rodiči a dětmi

Z praxe a s odkazem na kapitolu „Prostředí“, je třeba zmínit nejčastější problémové vzorce rodiny. Zejména se jedná o rodinu neúplnou, většinou rodičem je matka a dospívající potomek, nezávisle na pohlaví. Je nutno dodat, že samotná matka často výchovu dospívajícího dítěte nezvládá. V praxi se setkáváme s tím, že matky mají psychické predispozice spíše úzkostného typu.

Dochází k tomu, že dítě matku přestává respektovat. Neposlouchá, neguje rozhodnutí rodiče, revoltuje proti všem argumentům a varováním před riziky toho či onoho jednání a z ničeho si nic nedělá. Svým způsobem je dítě spokojenější, čím více si matka zoufá. Mladistvý se cítí svobodnější a silnější.

Změny v období puberty jsou normální fází ve vývoji psychiky dítěte.

VÁGNEROVÁ popisuje změny v citových vazbách, které se mění z těch infantilních k více zralým, vyrovnanějším vztahům k rodičům. Pocit jistoty a bezpečí se transformuje do symbolické roviny a funguje stejně účelně jako do té doby, nicméně existuje již jen ve vědomí jedince. Dospívající jedinec již nechce připustit, aby s ním rodiče manipulovali, ale chce mít vlastní identitu. Dítě nechce být již takovým, jakými jsou rodiče či jiné autority, naopak se od nich chce lišit. Na základě toho pak zpochybňuje rodičovské hodnoty a normy. Vliv rodiny je proto postupně nahrazován vrstevníky. Dítě přichází domů s různými názory. Doma pak rodiče navalují na dítě různé povinnosti, protože si uvědomují rozvoj dítěte, nicméně práva dítěte nechávají na stejné úrovni. Vyžadují stále poslušnost, neberou vážně jejich názory, nemají potřebu přiznat dítěti větší samostatnost. Zde vzniká rozpor. Dítě často volí cesty i nevýhodné pro něj jen proto, aby dokázaly rodičům, že měly pravdu, tzv. vyhrály. Tím si potvrzují své kompetence a kvality. Dítě také odmítá přehnané pečovatelské, kterým se většinou matky snaží nabýt zpět pubescenta s city dítěte, aby bylo stejné jako dřív. Pro mladistvého to značí něco trapného, něco co se již k jeho věku nehodí.¹⁷⁰

LABÁTH je toho názoru, že rodina je z hlediska etiologie disociálního chování jedním z hlavních faktorů. Podíl rodinného prostředí může být posuzovaný z hlediska funkce, struktury, konstelace vztahů, komunikace, integrace resp. desintegrace rodinného systému z hlediska výskytu sociálně patologických jevů v nich. Dále také výchovného stylu a emočního klimatu v rodině. Vysoká míra stigmatizace mládeže v rodině pramení ze vztahů, způsobu komunikace a z toho vyplývající atmosféry. Vztahy by měly být založeny na vzájemné akceptaci, vyjadřování pozitivních i negativních emocí, na autenticitě členů rodiny, také vzájemném sblížení a empatickém prožívání. Problémem mohou být různé nevědomé preference a koalice v rodině.

¹⁷⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, s. 237-239

Mohou se rozvinout různé poruchy komunikace, které mají dále negativní důsledky na schopnost naslouchat jiným, přiměřeně porozumět signálům, formulovat názory a otevřeně vyjadřovat své názory a postoje. Pokud je v rodině atmosféra ve stylu napětí kontra uvolnění, akceptace versus chlad, tyto mají ve svých negativních polaritách silně traumatizující potenciál. Dlouhodobé vystavení takovým vlivům, může vést k deprivacím, až k psychickým poruchám. LABÁTH současně poznamenává, že vyšší pravděpodobnost disociálního jednání je také u dětí, které pocházejí z rodin s nízkým socio-ekonomickým statutem.¹⁷¹

Je zřejmé, že dítě prochází v období dospívání – v pubertě, různými změnami. Dítě se snaží osamostatnit od rodiny a díky tomu se rodiče dostávají do různě obtížných situací se svým potomkem. Často stěží v úplné rodině ustojí problémy. Samotná matka pak musí užít všech svých sil, aby vyrovnala nepřítomnost otcovské role a současně ustála tu svou a s dítětem přečkala fázi individuace. Velmi často jsou rodiny, pro vztahové problémy, klientem kurátora pro mládež a potažmo dalších odborných pracovišť, na které bývají delegováni.

K uvedenému problémovému okruhu jsme zařadili následující případ z praxe (zdroj opatrovnický spis OM na OSPOD Přerov)

Případ „MAGDA“

Magda (14 let) se narodila do úplné rodiny velmi mladých rodičů, kdy otec je romské národnosti. Rodiče sezdaní. Přes negativní vůli rodičů ze strany matky, kteří se vztahem nesouhlasili, a matka za svým partnerem utekla.

Z počátku oba rodiče zaměstnaní, manželství souladné. Brzy se jim narodila dcera Magda.

Později problémy vztahového rázu mezi manželi, otec přestal pracovat, o rodinu se nestaral, zajímal se jen o své záležitosti, zábavu a manželku bil, ponižoval a jeho chování bylo neurvalé.

Ve věku 8 let Magdy, bylo manželství rodičů rozvedeno, nezletilá byla svěřena soudem do péče matky. Otec se o dceru vůbec nezajímal, nenavštěvoval ji ani nikterak navíc finančně nepřispíval. Výživné stanovené ve výši 500,- Kč hradil a hradí dosud.

¹⁷¹ LABÁTH, V. *Riziková mládež*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001, s. 61-62

Matka si později nechala změnit příjmení na své původní za svobodna, také nechala změnit příjmení své dceři. O to dcera matku požádala. Magda nadále nechtěla nosit příjmení po otci.

Až do roku 2007 bylo vše v pořádku. Matka žila se svou dcerou po rozvodu u svých rodičů, později se podařilo zakoupit vlastní byt, o velikost 2+1. Magdě se ve škole dařilo, doma s ní matka neměla žádné problémy. Jejich vztah byl založen na přátelství, vždy si všechno říkaly, Magda poslechla, co se po ní chtělo, pomáhala doma. S otcem se nestýkala, ani o to nejevila zájem. Matka je zaměstnaná jako prodavačka. Příjem není velký, ale stačí na pokrytí nutných nákladů obou.

Ke konci roku 2007 však kontaktovala matka kurátorku pro mládež s řešením různých výchovných problémů Magdy, která v té době docházela do 7. třídy základní školy. Škola Magdu vůbec nezajímala, byť dosud měla prospěch velmi dobrý. Nyní se jednalo o prospěch na hranici nedostatečnosti. Zhoršilo se celkově její chování ve škole, začala být drzá, vulgární, před spolužáky se snažila prosazovat se nevhodnými projevy chování, nerespektovala učitele. Doma odmlouvala, neplnila si své povinnosti v domácnosti, chodila pozdě domů, stýkala se s kamarády, kteří kouřili, požívali alkohol a trávili volný čas na ulici.

Byla navázána intenzivní péče s kurátorkou, kdy Magda začala 1x týdně docházet na konzultace. Pravidelné pohovory byly vedeny ke zlepšení stavu v chování i se školními výsledky. Mimo pohovory s Magdou docházela také matka, která navrhla zapojení do řešení věci také otce, o kterém Magda začala znovu mluvit, deklarovala, že jej chce poznat, že o něm nic neví.

Otce matka kontaktovala, tento se dostavil na společnou schůzku a souhlasil se zapojením do výchovných opatření. Magda se s ním začala stýkat.

Situace se z počátku zlepšila. Do řešení kromě OSPOD, otce a matky, byla zapojena i škola – konkrétně třídní učitelka.

Záhy však kromě řešení dosavadních záležitostí se objevuje také problém konfliktu norem a hodnot, které uznávala matka a také k nim vedla Magdu, s normami otce, který vyznává romskou kulturu a způsob života, kde normy a hodnoty jsou dosti odlišné.

Nutno podotknout, že otec žije s družkou, se kterou mají společně dvě děti, tedy má novou rodinu.

Magda se začala kromě otce také stýkat s vrstevníky z romské komunity. Našla si zde přítele.

Matce lhala, kam chodí, také žádala po matce kapesné, aby mohla kamarády pozvat do restaurace, něco koupit atd. Tento vztah se nelíbil matce, ale ani otci. Celkově se Magda zhoršovala ve škole tak, že jí hrozilo, že propadne z několika předmětů.

Matka v průběhu celého řešení docházela ke kurátorce s úzkostmi a nejistotou, jak jednotlivé dílčí problémy řešit. Plakala, že Magda nepřišla včas domů, jak bylo dohodnuto. Ve škole se dozvěděla, že Magda se nepřipravuje do školy, neučí se. Chová se nevhodně. Magda po ní požadovala jen peníze, ale respektovat jí nechtěla. Matka nebyla schopná rozhodného přístupu, přímého řešení, současně také důslednosti a odhodlanosti. Nechávala se chováním Magdy zahánět tzv. do kouta.

V uvedené době, tedy v květnu roku 2009 bylo s oběma rodiči dohodnuto, prostřednictvím kurátorky pro mládež, umístění do střediska výchovné péče (SVP). Dvuměsíční pobyt byl nanejvýš ku prospěchu. Magda získala náhled na své chování. Byly realizovány různé postojové hry a techniky. Magda po 2 měsících odcházela se snahou zlepšení ve škole, zlepšení vztahu s matkou a také zachování kontaktu s otcem, avšak s výjimkou nevhodných vrstevníků, když jejich chování jí vedlo spíše k sociálně-patologickým projevům v chování, než ku prospěchu jejího života.

Chování se po návratu ze SVP skutečně zlepšilo. Magda se snažila respektovat pravidla chování ve formě trojstranné dohody, která byla společně vypracována s matkou, Magdou a kurátorkou pro mládež.

Dohled nad Magdou pokračuje i nadále. Magda dochází stále ke kurátorce pro mládež. Zůstávají problémy s konfliktem norem a hodnot u otce a matky. Magda má stále více sklon k názorům vrstevníků než matky, které v poslední době odmítá už jen navenek, vnitřně se jimi zabývá. Změnu názoru však veřejně nepřizná. Vůči otci má své výhrady, ale je stále ochotná se s ním stýkat, např. pomáhat pohlídat jeho děti a také s ním diskutovat o svých problémech. Často se ztrácí v rozdílných názorech obou rodičů na jednu věc. Přátele mezi Romy má stále, nicméně v mezích slušnosti. Doma se snaží dodržovat pravidla, i když občasně z nich poleví.

Problémem zůstává škola, kam se Magda stále nechce moc připravovat a také se neučí. Předpokladem je, když je nyní v 9. třídě, že nastoupí do učebního oboru ve smyslu kadeřnického povolání. S rodinou bude i nadále pracováno.

Matce byla doporučena psychologická péče pro ni samotnou, aby mohla být více důsledná, sebejistá a vyrovnávala se snáze s tím, že dcera prochází fází dospívání poněkud problémově. U Magdy byla rovněž zvažována paralelně ambulantní forma SVP, která je k dispozici v místě. Matka zatím nesouhlasí. Kurátor pro mládež s rodinou pracuje dál.

Na případu „MAGDA“ je viditelné, velmi obtížně zvládnutelná situace matky samoživitelky s dospívajícím dítětem, velký vliv vrstevníků, také jiné kultury prostřednictvím otce, který se vrací do vztahu s dcerou po delší době. Matka úzkostného typu, spíše nerozhodná, což komplikuje celkové výchovné působení matky na dceru a udržování jasných hranic a norem soužití i například ve školním prostředí. Rodina vyžaduje aktivní a dlouhodobou spolupráci s odborným pracovníkem. Aktuálně je navázána na kurátorku pro mládež při řešení svých záležitostí.

5.4 Útěky z domu, toulání se

Na problémy v rodině, vztahové i s chováním, úzce navazují problémy s touláním se dětí venku, pozdní návraty, dokonce útěky z domu.

VÁGNEROVÁ řadí útěky a toulání se do neagresivních poruch chování u dětí. *„Je jakousi variantou únikového jednání. Pokud dítě utíká z domova, je to signálem, že rodina nefunguje jako zdroj jistoty a bezpečí a ve své funkci nějakým způsobem selhává.“*¹⁷²

Útěky dále dělí na reaktivní / impulzivní útěky, útěky chronické a toulání. Reaktivní útěky jsou jen zkratkovitou reakcí na určitou situaci, například doma. Smyslem je únik před něčím, nemají však dlouhého trvání. Oproti tomu chronické útěky jsou záležitostí plánovanou a vyplývají z dlouhodobých problémů. Samotné toulání pak navazuje na útěky, je reakcí na nedostatečné citové zázemí. Na toulkách jsou takové děti následně atakovány vlivy prostředí, které jej vedou k dalším sociálně-patologickým jevům v chování, např. prostituce, krádeže a podobně.¹⁷³

¹⁷² VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3.vyd. Praha: Portál, 2004, s. 792-795

¹⁷³ Tamtéž, s. 792-795

Podrobnější typologie úteků dle VÁGNEROVÉ – Příloha 9.

VÁGNEROVÁ doplňuje, že jde o „*poruchy chování vázané na skupinové aktivity v partě.*“¹⁷⁴

Z praxe toto lze jen potvrdit. Tak jak velký vliv na dítě má v období dospívání vrstevnická parta co do názorů a přebírání hodnot, tak také čas, který dítě s vrstevníky, či partami tráví, je velmi dlouhý. V takovém případě přichází policie, aby pátrala o pohřešovaných osobách. Následně je třeba řešit příčiny tohoto jednání a zabezpečit adekvátní péči. Zde opět zasahuje kurátor pro mládež.

5.5 Lhaní

Zahrneme tuto poruchu chování do oblasti rodiny, nicméně ve skutečnosti provází všechny další popsané poruchy a problémy s chováním dítěte.

Lež je možné rozdělit podle FISCHERA a ŠKODY do tří kategorií, smyšlenka, bájná lež, pravá lež. **Smyslenka** je lež, kterou můžeme nalézt většinou u předškolních dětí. Nejedná se o lež ve formě patologie, neboť dítě samo neví a neuvědomuje si nepravdivost svých slov. Svě představy a fantazie zaměňuje za skutečnou realitu a věci, které se staly. **Bájná lež** se projevuje vyprávěním a vymyšlením dlouhých příběhů, často neskutečných, za účelem vzbuzení zájmu či senzace. Objevuje se nejčastěji u dětí do 10 let věku. Na druhou stranu **pravá lež** má zásadně odlišný prvek a to vědomost, záměrnost, sleduje určitý cíl. Je patologickým projevem chování. Vyskytuje se u jedinců, kteří jsou plně schopni si uvědomit rozdíl mezi pravdou a lží. Pravou lež využívají v okamžiku, kdy se chtějí něčemu vyhnout – nějaké povinnosti, chtějí něco získat (určitou výhodu) nebo se pokoušejí tímto způsobem jakkoliv manipulovat s dospělými. Často je prvkem v chování u dětí, které vyrůstaly v rodině s tvrdou a trestající formou výchovy.¹⁷⁵

VÁGNEROVÁ zahrnuje lež do neagresivních poruch chování, stejně tak jako toulání se. Chápe ji jako „*jeden ze způsobu úniku z osobně nepříjemné situace, kterou dítě nedovede vyřešit jinak.*“¹⁷⁶

¹⁷⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3.vyd. Praha: Portál, 2004, s. 792

¹⁷⁵ FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. 1.vyd. Praha: Grada, 2009, s. 93-94

¹⁷⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3.vyd. Praha: Portál, 2004, s. 793

Dále je VÁGNEROVÁ dělí na **pravou lež**, kterou charakterizuje podobně jako Fischer a Škoda. Stejně tak bájnou či **báživou lhavost**. Důležité je sledování frekvence lži, tedy jak často lže, komu a při jaké příležitosti. Důležitý je pak účel, ke kterému lež vedla. Ve vrstevnických skupinách dospívajících dětí je např. lež vůči autoritám běžně tolerována. Poslední kategorií je **patologická lhavost**. Lež se stává trvalejším rysem osobnosti dítěte. Pro ně je typické řešení problémů právě lží.¹⁷⁷

Lež provází dětský věk často. Je snadnější než pravda v dané situaci, nabízí určité výhody a tak se k ní děti uchylují. Do určité míry je takové chování v normě, jindy již hovoříme o patologických prvcích chování, které se samozřejmě propojuje často s dalšími sociálně-patologickými jevy, jako je např. kriminalita, záškoláctví atd.

5.6 Problémové chování ve škole

Velkou oblastí, kde se projevuje sociálně-patologické chování dětí je právě škola. Odtud také nejčastěji přicházejí oznámení na stůl kurátorům pro mládež. Škola je místem, kde dítě tráví velké množství času, je ve společnosti vrstevníků i jiných dětí v různých věkových kategoriích. Ve třídě je v určité hierarchii spolužáků, s různými školními výsledky a také různě oblíbené či neoblíbené, uznávané či odmítané. Je hodnocen jeho socioekonomický status, který je odvozen od rodiny. Nachází se v zařízení s určitými vnitřními pravidly, která musí dodržovat. Jsou zde časové limity, omezený pohyb, nastavené způsoby chování a jednání vůči ostatním.

A právě v tomto prostředí se vyskytují různé problémy, které se vztahují k činnosti kurátora pro mládež.

ERETOVÁ specifikuje celkově „*poruchy chování jako lhaní, krádeže, podvody, vandalismus, manipulaci, agresi, záškoláctví, útěky a toulky, dále porušování společenských a dohodnutých pravidel, drzé a provokativní chování.*“¹⁷⁸

MARTÍNEK mezi poruchy chování ve škole doplňuje ADHD¹⁷⁹, a také šikanu.¹⁸⁰

Zastavme se u některých poruch chování specifických pro školní prostředí, ale nejprve je třeba se zamyslet nad **HODNOTOU VZDĚLÁNÍ** jako takovou.

¹⁷⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 793

¹⁷⁸ ERETOVÁ, N. *Pedagogická intervence u žáků ZŠ*. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 140-141

¹⁷⁹ ADHD = syndrom hyperaktivity s poruchou pozornosti

¹⁸⁰ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, s. 85, 109

Školský zákon v § 44 zmiňuje „cílem základního vzdělávání je, aby si žáci osvojili potřebné strategie učení a na jejich základě byli motivováni k celoživotnímu učení, aby se učili tvořivě myslet a řešit přiměřené problémy, účinně komunikovat a spolupracovat, chránit své fyzické i duševní zdraví, vytvořené hodnoty a životní prostředí, být ohleduplní a tolerantní k jiným lidem, k odlišným kulturním a duchovním hodnotám, poznávat své schopnosti a reálné možnosti a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o své další životní dráze a svém profesním uplatnění.“¹⁸¹

Rodiče si často u kurátora stěžují, že děti nemají zájem o školu. Nepřipravují se, neučí se. Pořád jim musí školu připomínat, stát nad nimi a přes to školní výsledky nejsou dobré a v žákovských knížkách se objevují poznámky, že něco žák neměl či nesplnil.

Kde hledat příčinu? Důležité je vzdělání jako hodnota, jak v které rodině má postavení v žebříčku hodnot. V některých rodinách slyšíme: „Já jsem měl také čtyřky, tak je má i on“. Nebo: „Hlavně ať si udělá základní školu, pak půjde do práce.“ V těchto rodinách není velkou snahou, aby se děti učily a snažily se dosáhnout v rámci vzdělávání co nejvyšších možných výsledků, ale jde o to si splnit povinnost danou zákonem.

Rovněž ERETOVÁ jej uvádí, jako jednou z možných příčin záškoláctví.

Ale ne všechny rodiny o vzdělání nedbají. Spíše je trendem vzdělání podporovat a snažit se o dosažení nejvyššího stupně v rámci vzdělávacího systému.

Vzdělávání podle POTŮČKA má několik důležitých funkcí a to je **funkce profesionalizační**, která značí přípravu na budoucí povolání, dále **kulturační**, ve které je obsaženo předávání kulturních obsahů, spojených s nároky pracovní profesijní role a v neposlední řadě je zde **funkce ideační**, tedy zaměřená na formování vědomí jedince, jeho názory, postoje a zájmy.¹⁸²

V rodinách, kde je zájem o vzdělávání a vzdělání je vysoká hodnota, se také setkáváme s problémy a dochází ke konfliktům, kdy dítě stejnou hodnotovou rovinu školní docházky nesdílí. Zájem totiž spatřuje ve zcela jiných záležitostech a okolnostech prožívání. Na budoucnost nepomýšlí, a jak již bylo zmíněno, je jaksi vzdálená a nepředstavitelná.

¹⁸¹Zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 44

¹⁸²POTŮČEK, M. *Sociální politika*. 1.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995, s. 90

VÁGNEROVÁ k tomu v rámci vývojové psychologie uvádí, že „v průběhu dospívání se mění role žáka. Pubescent uvažuje o jejím obsahu a o smyslu existence. Vlivem nových strategií myšlení i pod tlakem dospělých, bere v úvahu vztah role žáka k vlastní budoucnosti. Avšak aktuální obsah této role je z větší části akceptován jako nevýznamná nutnost. Školní prospěch mnohdy ztrácí svůj původní význam, protože je chápán jako hodnota dospělých.“¹⁸³

Dále VÁGNEROVÁ hovoří o tzv. tendenci dítěte se příliš nenamáhat. Dítě se ve škole snaží tak, aby se nedostalo do větších potíží. Vybalancuje, jaké školní výsledky jsou akceptovány ve škole i rodiči a takto setrvává. Nejde tedy o snahu něco se naučit, obohatit se o znalosti, ale dostat se do nepříjemností.¹⁸⁴

Z těchto důvodů pak je zřejmé, že školní výsledky nejsou u žáků základního stupně vzdělávání vlastní vůlí a zájmem dítěte, ale leží na bedrech spíše rodičů. Tedy hledejme v tom návaznost na chování dítěte doma, na schopnost se podřídit rodičům, učit se dle jejich vůle a akceptovat školu jako povinnost, než v období adolescence samy přijdou na to, že škola je prospěšná a pokud chceme něco dokázat, bez vzdělání to nepůjde.

To, že se žák škole plně nevěnuje, samozřejmě ovlivňují také již zmíněné vrstevnické skupiny, či jiné zájmy, které jsou silnější a zaberou mnoho volného času.

Dalším problémem ve škole je ZÁŠKOLÁCTVÍ, což znamená zameškání výuky žáka bez řádné omluvy. Každá základní škola má svůj školní řád, ve kterém si stanoví podle školského zákona¹⁸⁵, do kdy musí rodiče omluvit nepřítomnost svého dítěte ve škole. Podle § 50 školského zákona je definováno: „Zákonný zástupce žáka je povinen doložit důvody nepřítomnosti žáka ve vyučování nejpozději do 3 kalendářních dnů od počátku nepřítomnosti žáka. Podmínky pro uvolňování žáka z vyučování a omlouvání neúčasti žáka ve vyučování stanoví školní řád.“¹⁸⁶

V případě že je porušen školský zákon, potažmo školní řád ve vztahu k omlouvání žáka, je třeba absenci řešit jako neomluvenou a tak nastupuje postup podle Metodického pokynu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) Čj.: 10 194/2002-14, k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví.

¹⁸³ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, s. 233-234

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 236

¹⁸⁵ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 30

¹⁸⁶ Tamtéž, § 50

Nyní problematika rovněž součástí uceleného dokumentu MŠMT, Č. j.: 21291/2010-28, Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, zveřejněného na internetových stránkách výše uvedeného ministerstva 5. 11. 2010.¹⁸⁷

Konkrétní řešení neomluvených absencí podle dosaženého počtu hodin viz Příloha 10.

Neomluvená absence však může být zaviněna zákonnými zástupci, když úmyslně či z nedbalosti nezajistí docházku dítěte do školy, ale může se jednat také o neomluvenou absenci, o které rodiče neví, dítě ráno běžně odchází do školy, do té však nedojde či uteče ze školy v průběhu vyučování a navrací se domů pak přesně včas, jako by skončil právě školní vyučování.

MARTÍNEK definuje záškoláctví jako: „úmyslné zameškávání školního vyučování, kdy žák o své vlastní vůli, ve většině případů bez vědomí rodičů, nechodí do školy a neplní školní docházku.“¹⁸⁸

Záškoláctví můžeme rozdělit také podle MARTÍNKY, jako **IMPULZIVNÍ A ÚČELOVÉ (PLÁNOVANÉ)**. Impulzivní záškoláctví není předem naplánováno. Žák reaguje náhle, nepromyšleně, do školy nedorazí či odejde v průběhu vyučování. Může trvat i několik dní, než rodiče či zákonní zástupci zjistí, že do školy nechodí. Žák se bojí následků, a proto v záškoláctví pokračuje. Účelové záškoláctví je pak většinou s vyhýbáním se konkrétnímu zkoušení, písemné práci, neoblíbenému předmětu či učiteli.¹⁸⁹

ERETOVÁ zmiňuje možné příčiny záškoláctví. Může to být jakási obava z trestu (nesplnil např. domácí úkol), osobní problémy (psychické obtíže, depresivní stavy), problémy v domácím prostředí (rozpad rodiny, těžká nemoc, úmrtí v rodině), dále žák je obětí šikany, zneužívání návykových látek, neuskutečňované specifické vzdělávací potřeby, nezájem o školu (vliv vrstevnické party, která nabízí zajímavé podněty), nezájem o školu způsobený vzorem v rodině.¹⁹⁰

¹⁸⁷ Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže. [online]. [cit. 17. 11. 2010]. Dostupné na <<http://www.msmt.cz/socialni-programy/metodicke-doporuceni-k-primarni-prevenci-rizikoveho-chovani?highlightWords=%C4%8D.j.+21291%2F2010-28>>

¹⁸⁸ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, s. 97

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 97

¹⁹⁰ ERETOVÁ, N. *Pedagogická intervence u žáků ZŠ*. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 183-184

Záškoláctví je porucha chování, kterou rovněž řeší s dítětem a rodinou kurátor pro mládež. Na kurátorovi je, aby rozklíčoval, kde je příčina záškoláctví a do jaké míry v tomto problému hrají roli rodiče, zda se na záškoláctví úmyslně podílejí či nikoliv a zajistit, aby se situace napravila a povinná školní docházka byla plněna.

NEVHODNÉ CHOVÁNÍ se objevuje ve třídě mimo výuku i ve výuce. Je směřováno jednak vůči spolužákům či jiným vrstevníkům ve škole, tak vůči dospělým pedagogickým osobám. Svými projevy narušuje velmi silně výuku, možnost ve třídě plynule učit. Ataky jsou směřovány na školní řád.

Často se takové projevy chování diagnostikují jako **ADHD**¹⁹¹.“ V překladu se jedná o **poruchu pozornosti s hyperaktivitou, neboli Hyperkynetický syndrom**. Popisem jsou časté změny v chování dítěte. Postihuje dle literatury 1-5 % školních dětí.¹⁹²

Projevy ADHD dle MARTÍNKA jsou hyperaktivita nebo hypoaktivita, tedy zvýšená či snižená aktivita dítěte, dále sem patří poruchy pozornosti a impulzivita. Blíže viz Příloha 11.

Dále u dětí s ADHD můžeme hovořit o emocionální labilitě, takové dítě střídá často emocionální projevy. Hned se směje a hned pláče. Porucha bývá spojena také s vývojovými poruchami učení, poruchami paměti i vnímání.¹⁹³

PŘÍČINOU NEKÁZNĚ DÍTĚTE VE ŠKOLE mohou být **biologické faktory**, tedy vrozené dispozice, různé odchylky nervové soustavy dítěte i změny vzniklé úrazem. Dále lze mezi příčiny zahrnout **sociální faktory**, na kterých se významně podílí převážně rodina a její prostředí jako takové, dále samotná třída, kolektiv, vlivy party i médií. Nelze opominout také **faktory situační**, které postihují okamžitou atmosféru ve třídě, událost např. v předchozí vyučovací hodině či zajímavost či nudnost výkladu učitele.¹⁹⁴

ŠIKANA, KYBERŠIKANA je další poměrně závažná oblast problémového chování ve škole. Jedná se o jev, který je stále častěji řešen kromě školy i kurátory pro mládež. **ŠIKANU** lze ihned v úvodu rozdělit na dva termíny - **šikana a teasing**¹⁹⁵. Podle MARTÍNKA je teasing chování, které zdánlivě šikanu připomíná, jde však o nevinné škádlení mezi dětmi.

¹⁹¹ ADHD = Attention deficit – Hyperactivity disorder

¹⁹² DRTILOVÁ, J., KOUKOLÍK, F. *Odlišné dítě*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1994, s. 48

¹⁹³ Tamtéž, s. 49-50

¹⁹⁴ KALHOUS, Z., OBST, O. *Školní didaktika*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, s. 388

¹⁹⁵ teasing = škádlení (překlad slova z angličtiny)

Šikanou je pak MARTÍNKEM definováno chování, kterým jeden nebo více žáků úmyslně a opakovaně týrá spolužáka nebo spolužáky. K tomu užívá agrese a manipulace.¹⁹⁶

Další autoři hovoří rovněž o šikaně v rámci různých odborností.

Podle ŘÍČANA in Psychologický slovník se jedná o „*tělesné, psychické nebo kombinované ponižování, případně týráním jedince jinými, nejčastěji ve vrstevnických skupinách. Původci šikany bývají jedinci tělesně silnější, starší, vyspělejší či v početní převaze.*“¹⁹⁷

Sociologický slovník hovoří o šikaně ve smyslu způsobu chování, který umožňuje v bezprostřední komunikaci, fyzickým a psychickým týráním druhých, získat nad nimi pocit převahy (moci) či určité výhody.¹⁹⁸

ŘÍČAN v samostatně věnované publikaci, šikanu specifikuje jako „*ubližování někomu, kdo se nemůže nebo nedovede bránit. Obyčejně se jedná o šikanu v případě, kdy se jedná o opakované jednání a velmi závažné případy, ale i jednorázové s hrozbou opakování.*“¹⁹⁹

Podle serveru „Proti šikaně“ se jedná o „*jakékoliv chování, jehož záměrem je opakovaně ubližovat, ohrožovat, nebo zastrašovat jiného člověka, případně skupinu lidí. Zahrnuje jak fyzický útok v podobě bití, poškozování věcí, tak i útok slovní v podobě vydírání, nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Většina případů šikany mezi dětmi se odehrává ve škole, na cestě do školy nebo ze školy, případně v okolí bydliště.*“²⁰⁰

Kritéria pro posouzení určitého chování jako šikany popisuje MARTÍNEK, viz Příloha 3.

Šikana jako taková je samozřejmě zásahem do lidských práv a jako takovou ji lze popsat ve skutkové podstatě několika trestných činů.

¹⁹⁶ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, s. 109

¹⁹⁷ HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál, 2000, s. 591

¹⁹⁸ MAŘÍKOVÁ, H. a kol. *Velký sociologický slovník II*. Praha: Univerzita Karlova – Karolinum, 1996, s. 1262

¹⁹⁹ ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, s. 21

²⁰⁰ *Šikana a kyberšikana*. [online].[cit. 28. 10. 2010]. Dostupné na <<http://proti-sikane.saferinternet.cz/sikana-a-kybersikana>>

A to trestný čin omezování osobní svobody, trestný čin vydírání, trestný čin vzbuzení důvodné obavy, trestný čin loupeže, trestný čin ublížení na zdraví, trestný čin poškozování cizí věci, znásilnění či pohlavního zneužívání.²⁰¹

Šikana je nebezpečným projevem patologického jednání jedince ve škole, bývá často těžko odhalitelné, kantory přehlížené či dokonce nevědomky podporované. Kurátor pro mládež se nejčastěji dostane k řešení šikany buď formou oznámení ze strany školy, či v rámci rozběhnutého trestního stíhání pachatele uvedeného činu. Před šikanou je však třeba děti varovat, nastavit dětem bezpečné scénáře, jak se proti šikaně bránit, což je vždy práce jednak pedagogů a částečně také rodičů, kterým se nesmí děti bát svěřit.

KYBERŠIKANA je specifickým druhem šikany. Při ní dochází k ubližování druhým zvláštními prostředky. Nejedná se o šikanu tzv. tváří v tvář, ale probíhá v prostředí virtuální reality, tedy převážně prostřednictvím Internetu. Kde jsou trendem např. tzv. sociální sítě, kterými jsme se již zabývali. Takové sítě nabízejí dětem virtuální prostředí, kde se mohou bavit, povídat si s přáteli, přidávat si do profilů své přátele a sdílet svá data – jako fotografie, texty, názory a podobně. Můžeme zde zmínit např. nejrozšířenější síť Facebook²⁰², nebo Twitter²⁰³. Dalšími prostředky jsou mobilní telefony, které má dnes již každé větší dítě.

Kyberšikana tedy může mít podle serveru Proti šikaně podobu, např.: *„zasílání výhrůžných a krutých emailů a SMS zpráv, výhrůžné telefonáty nebo obtěžování přes chat, dále vytváření webových stránek, které různými způsoby (verbálně, graficky, zvukově...) oběť šikany uráží a zesměšňují. Rovněž sem patří posílání obrázků, fotografií a video nahrávek spolužákům online – kde je oběť zesměšňována a karikována, také vyvěšení pornografických fotografií s tváří oběti na internetu. Patří sem i případy, kdy agresoři získají hesla a identifikační údaje oběti a pod jeho/jejím jménem zasílají ostatním vulgární, obtěžující zprávy, fotografie, videa, fotografování, nahrávání oběti, kdy jsou pořízené záběry posílány ostatním spolužákům.“*²⁰⁴

Odlišné rysy šikany od kyberšikany popisuje server „Proti šikaně“ – viz Příloha 4.

²⁰¹ Šikana z pohledu paragrafů. [online]. [cit. 13. 2. 2011]. Dostupné na <<http://www.minimalizacesikany.cz/informace-o-sikane/28-sikana-z-pohledu-paragrafu>>

²⁰² <http://www.facebook.com>

²⁰³ <http://twitter.com>

²⁰⁴ Šikana a kyberšikana. [online]. [cit. 28. 10. 2010]. Dostupné na <<http://proti-sikane.saferinternet.cz/sikana-a-kybersikana>>

Kyberšikana je stále nová forma šikany, která se velmi obtížně odhaluje a také stíhá. I zde je důležitá prevence, protože informačním technologiím se v životě nevyhne nikdo a kyberprostor je poněkud odlišné prostředí, než je běžná realita. Kromě prevence, sem patří také běžná forma výchovy k toleranci, etice a morálce, vztažená k virtuální rovině, která je prostředím anonymním, ale ani tak by to nemělo znamenat, že je možné všechno a běžné reálné normy a zákony zde neplatí.

K problematice kyberšikany zmiňme pro ilustraci případ z praxe (zdroj opatrovnický spis OM na OSPOD Přerov)

Případ „KARIN“

Karin (14 let) dochází do běžné ZŠ, 8. třídy. Žije pouze s matkou, rodiče jsou rozvedeni. S otcem se stýká, má ho ráda. Je povahově velmi extrovertní, otevřená, usměvavá, avšak se zvláštními afektivními projevy emocí, hlasitým smíchem, výskavým hlasem a euforickým projevem. Veškeré záležitosti prožívá velmi intenzivně, emotivně.

Ke kurátorce pro mládež se dostala v 8. třídě proto, že nechtěla chodit do školy a jako důvod uvedla neshody se spolužáky ve třídě. S nezletilou bylo pracováno, ve třídě proběhl zásah psychologičky, která se specializuje na sociometrii a další řešení vztahů, současně na prevenci proti šikaně. V rámci řešení spolupracovala velmi intenzivně také třídní učitelka.

Situace ve třídě se urovnala, až do chvíle, kdy přestoupila do stejné třídy dívka z jiné školy. Karin se nabídla, že té dívce jménem Irena ukáže všechno ve škole a postará se o ni. Také, že si s ní může sednout v lavici.

Během jednoho dne se s Irenou skamarádila, svěřila se jí, že se jí líbí jeden kluk, touží po něm a také jí povídala hodně o sobě.

Irena v rámci kontaktu s ostatními spolužáky rychle zjistila, jaké postavení má Karin ve třídě. Že se jedná spíše o outsidera, že se s Karin nikdo moc nebaví, protože je „divná“.

Odpoledne už jí Karin psala SMS, kdy jí zdravila a nabídla, že spolu mohou jít ven. Irena však po zjištěních ve škole se už nechtěla s Karin kamarádit a tak jí odepsala 4 SMS zprávy, ve kterých jí sdělila, že s ní kamarádit nechce, že je „divná“, „blbá“, všichni to o ní ve třídě říkají. Nikdo se s ní bavit nechce, tak ona se s ní bavit také nebude. Ten kluk, co si na něho myslí, jí stejně nechce a že jí to řekl.

Přepis těchto SMS zpráv zveřejnila také na Internetu na Facebooku, kde měla již svůj profil a přidala si tam také své nové spolužáky jako přátele.

SMS zprávy a následné zjištění, že je vše na Internetu vedlo Karin k tomu, že se pokusila spáchat sebevraždu, snědla doma velké množství prášků na uklidnění. Napsala ještě před tím jiné své kamarádce SMS, co prožívá a co zamýšlí. Tato naštěstí kontaktovala svou maminku, která se zná s maminkou Karin a na celou věc jí upozornila. Karinina maminka se ihned vrátila domů a našla dceru ve špatném zdravotním stavu. Ihned zajistila zdravotní péči a Karin je nyní v pořádku.

Následným vyšetřováním policie byla řešena Irena pro kyberšikanu, její jednání bylo klasifikováno jako přestupek proti občanskému soužití, pro nedostatek věku, tedy 15 let – trestní odpovědnost, skončila celá věc opět u kurátorky.

Irena uvedla, že si vůbec neuvědomila, jak dalekosáhlé následky by její chování mohlo mít. Bránila se, že v tom nebyl škodlivý úmysl, jen se jí tzv. chtěla zbavit.

V konečném stádiu Irenu maminka dala na jinou školu. Karin chodí do stejné třídy, stejné ZŠ dál. Ze strany kurátorky pro mládež probíhaly s Karin ještě následné konzultace, současně dochází k psychologovi. Ve třídě Karin byla provedena beseda se žáky na téma Internetu, nebezpečí sociálních sítí a etice na Internetu.

Z případu „KARIN“ je zřejmé, že kyberšikana není ojedinělou skutečností, ale stává se mezi běžnými dětmi. Pachatelka v naší kazuistice si ani nebyla vědoma toho, co svým jednáním způsobí a jak dalekosáhlé a závažné následky její chování mělo a ještě mohlo mít. Nebezpečí takového chování je vysoké. Jak již bylo řečeno, neměly by si děti myslet, že Internet je pole neorané, bez norem a pravidel, kde se můžeme všichni chovat bez hranic a etiky.

SHRNUTÍ: Poté, co byl stanoven typ klientely, navazujeme v kapitole páté, vymezením jednotlivých druhů sociálně-patologického chování, které s klienty řeší kurátor pro mládež. Jedná se primárně o protiprávní jednání páchané dětmi a mládeží, často jsou řešeny také vztahové problémy dětí s rodiči doma, problémy s chováním ve škole, ale také lhaní, zneužívání drog, alkoholu, kouření cigaret, útěky a toulky.

6 KOMPETENCE KURÁTORA PRO MLÁDEŽ

Kompetence kurátorů pro mládež znamenají v první fázi schopnosti, dovednosti sociálního pracovníka či kurátora, v celkovém kontextu sociální práce. Dále pak již konkrétněji vycházejí jednoznačně z legislativy ČR. Z legislativy obecného charakteru i ze zákonů speciálních, jakým je Zákon o SPOD. Tím nejkonkrétnějším podkladem činnosti je pak samotná náplň práce, kterou kurátorovi vystavuje zaměstnavatel, tedy obecní úřad obce s rozšířenou působností v právní subjektivitě samotné obce, města či statutárního města.

Kompetence, podle Slovníku cizích slov, je ve významu tohoto slova určitý obor, rozsah působnosti, příslušnost, funkční nebo služební pravomoc. Kompetentní osobou pak ten kdo je k něčemu příslušný, povoláný a oprávněný.²⁰⁵

Dle HAVRDOVÉ vychází z latinského slova *competens* s překladem slova jako vhodný, příhodný, náležitý. V kontextu práva se pak tímto termínem v překladu rozumí schopnost chápat a jednat rozumně. V sociální práci hovoříme o kompetencích, jako o zvládnutí požadavků vzdělávacích i zkušenostních a schopností realizovat pracovní závazky a dosahovat cílů samotné sociální práce při zachování hodnot a etického kodexu sociální práce.²⁰⁶

Při vymezení kompetencí HAVRDOVÁ shrnuje v rovině sociální práce kompetence do 6 nejdůležitějších. První z nich se vztahuje ke schopnosti **efektivně komunikovat**, a to s jednotlivci, skupinami, rodinami i komunitami. Tato kompetence znamená umění naslouchat, vytvářet podmínky pro otevřenou komunikaci, také i samotnou iniciaci spolupráce a aktivizování klienta pro změnu. Dále se jedná o schopnost orientovat se v potřebách, možnostech a porozumění, které klient ve svém okolí má a vymezit s nimi **oblast a plán spolupráce**. Ve spolupráci s klientem a dalšími pomáhajícími institucemi získat přehled o současných a potencionálních potřebách, ale i zdrojích klienta a na základě toho plánovat společně postup spolupráce a řešení. V rámci plánování jsou vymezeny i rizikové okamžiky a faktory. Další kompetencí, je schopnost rozeznat silné stránky a možnosti klienta a jeho okolí, což je důležité pro **podporu soběstačnosti**.

²⁰⁵ *Slovník cizích slov*. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství a vydavatelství FIN, 1993, s. 142

²⁰⁶ HAVRDOVÁ, Z. *Kompetence v praxi sociální práce*. Praha: Osmium, 1999, s. 41

Tím podporuje příležitost k tomu, aby lidé mohli využít vlastních sil a schopností při řešení problému. Pomáhá jim přebírat zodpovědnost, zabezpečovat svá práva a kontrolovat ohrožující chování. Patří sem rovněž **znalost metod a systému sociálních služeb**, které pracovník využívá ve prospěch klienta. Pracovník poskytuje a zajišťuje přiměřenou úroveň podpory a kontroly a zapojuje se do prevence. Dále je možné do kompetencí zařadit **celkové přispění k práci organizace**, pracuje jako odpovědný člen organizace, přispívá k hodnocení a zlepšování její práce a účinnosti služeb pro klienty. Při tom využívá všech dostupných zdrojů za spolupráce s kolegy. **V poslední řadě hovoříme také o stálém profesním růstu pracovníka.** Tento znamená schopnost konzultovat a řídit svůj profesní i osobní růst. Je schopen se kvalifikovaně rozhodovat, spolupracovat v síti sociálních služeb a dalších odborných institucí a dosahovat vytýčených cílů a také přispívat svou činností k rozvoji celkového oboru sociální práce.²⁰⁷

6.1 Legislativní zakotvení

Celkově lze říci, že níže zmíněný seznam zákonů vystihuje podklad činnosti kurátora pro mládež:

- zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 218/2003 S., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 109/2002 Sb., o ústavní a ochranné výchově, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

²⁰⁷ HAVRDOVÁ, Z. *Kompetence v praxi sociální práce*. Praha: Osmium, 1999, s. 41-97

ZÁKON O SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANĚ DĚTÍ byl zlomovým v činnosti sociálních pracovníků i kurátorů pro mládež pro jejich specifickou činnost. Byl přijat v roce 1999 s účinností od 1. 4. 2000.

Sociálně-právní ochrana dětí „vyjadřuje rozmanitou činnost, jejímž základem je snaha poskytnout ochranu jedné z nejzranitelnějších společenských skupin – dětem.“²⁰⁸

BECHYŇOVÁ zmiňuje sociálně-právní ochranu dětí v rámci sociální práce s rodinou. Uvádí, že je realizovaná pracovníky oddělení sociálně-právní ochrany dětí, činnost zahrnuje řadu činností, „které upravuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, a jde mimo jiné o sociální poradenství rodičům, fyzickým osobám, kterým jsou děti svěřeny soudem do výchovy, nebo nezletilým dětem v obtížných životních situacích.“²⁰⁹

Podle serveru Ministerstva práce a sociálních věcí se jedná o zajištění práv dítěte, jejich ochranu. Předním hlediskem je nejlepší zájem, prospěch a blaho vůči nim.²¹⁰

Více viz Příloha 12.

Zákon vymezuje, co se sociálně-právní ochranou rozumí, komu je poskytována a kým. Jsou zde stanoveny základní zásady této činnosti i činnosti samotné.

Důležitým paragrafem, je zejména § 6, který vymezuje, komu je sociálně-právní ochrana poskytována. Je zde vymezena rovněž i klientela kurátora pro mládež, jde o děti, které vedou zahálčivý nebo nemravný život, zanedbávají školní docházku, nepracují, požívají alkohol nebo návykové látky, živí se prostitucí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, které spáchaly čin jinak trestný. Zákon sem zahrnuje také děti a opakovaně nebo soustavně páchají přestupky, opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu.²¹¹

Z povinností obecního úřadu orgánu SPOD, je důležité zmínit působení na rodiče, aby plnili svou rodičovskou zodpovědnost a povinnost projednat nedostatky ve výchově dítěte i v jeho chování a to i se samotným dítětem. Následně jim také poskytnou příslušné poradenství. Dalším úkolem OSPOD je sledovat sociálně-patologické jevy v prostředí a snažit se o jejich eliminaci.

²⁰⁸ KAHOUN, V. a kol. *Vybrané kapitoly k sociální práci - Sociální práce II.* 1. vyd. Praha: Triton, 2007, s. 11

²⁰⁹ BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny, sociální práce s dysfunkčními rodinami.* 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 25

²¹⁰ *Sociálně-právní ochrana dětí.* [online]. [cit. 31. 10. 2010]. Dostupné na <<http://www.mpsv.cz/cs/7242>>

²¹¹ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 6

V zákoně je zakotven současně institut poradenské činnosti, v rámci činnosti kurátora se jedná o pomoc rodičům při řešení výchovných problémů s dětmi. Orgán SPOD má v zákoně č. 359 rovněž definovány kompetence ukládání výchovných opatření podle zákona o rodině (napomenutí, dohled, omezení). Dále také může činit opatření na ochranu dětí, kde je zahrnuto právo podávat návrhy k soudu na uložení ústavní výchovy, nebo jeho zrušení či prodloužení. V rámci realizace ústavní výchovy pak tento zákon zakládá vztah spolupráce s dalšími orgány na realizaci umístění dítěte do ústavní výchovy a následné sledování dítěte v tomto zařízení i povolování pobytu dítěte mimo ústav, tzv. „dovolenek“.²¹²

Zákon zakládá dále činnost OSPOD ve smyslu řešení sociálně-patologických jevů v chování dětí, sledování trávení volného času. Dále kotví spolupráci se školami, Policií ČR při řešení protiprávních jednání dětí (účast u výslechu, poskytnutí zprávy o poměrech), současně spolupráci s přestupkovými orgány i dalšími institucemi.²¹³

S výkonem sociálně-právní ochrany dětí je svázána povinnost mlčenlivosti. Konkrétnější paragrafový výtah viz Příloha 13.

ZÁKON O RODINĚ definoval činnost OSPOD od 1. 4. 1964, kdy tento zákon nabyl účinnosti. Byl jedinou speciální legislativní oporou dané problematiky, až do přijetí zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Je důležitý převážně pro práci sociálních pracovníků, avšak znalost a orientace v tomto legislativním dokumentu je nezbytná též pro kurátory. Práce v rodině neznamena jen řešení výchovných problémů dítěte a delikventního jednání, ale kurátor se nezbytně setkává také s dalšími problémy rodiny, ať už je to rozchod rodičů a s tím související svěřením dětí do výchovy jednoho či druhého rodiče, stanovování či potažmo změna výše výživného, úprava styku rodičů s dětmi a konečně také otázka rozvodová. Taktéž nelze opominout problematiku určování rodičovství. Kurátor pro mládež je povinen poradit, poskytnout základní poradenství v této rovině a finálně odkázat na sociálního pracovníka, který je dále kompetentní se případem aktivně zabývat.

Zákon o rodině se tedy vztahuje k problematice manželství – vzniku, trvání a zániku (rozvod).

²¹² Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 10 - 30

²¹³ Tamtéž, § 32 - 51

Současně řeší problematiku výživného, jednak vůči dětem, ale i mezi dalšími osobami v rodině, také úpravy styku rodičů i prarodičů k nezletilým dětem. V řízeních před soudem, kde dochází ke konfliktu zájmů a je třeba hájit zájem dítěte, jsou pak sociální pracovníci ustanovováni tzv. **kolizním opatrovníkem**.

„Nemůže-li být opatrovníkem ustanovena fyzická osoba, ustanoví soud opatrovníkem zpravidla orgán sociálně-právní ochrany dětí.“²¹⁴

Je třeba i na tomto místě připomenout institut rodičovské zodpovědnosti, dle § 31, který je kurátory taktéž využíván často jako připomínka rodičům, plnit si své povinnosti z tohoto zákona vyplývající – zejména, informovanost, kde se jejich dítě nalézá, s kým, a jak tráví svůj volný čas. Zda umožní dítěti ze své vůle např. kouření či pití alkoholu dopouští se současně protiprávního jednání, nicméně proviňují se v základech proti ustanovení o rodičovské zodpovědnosti.

§ 43 vymezuje výchovná opatření, která je možné uložit rodičům. Jedná se o napomenutí, dohled a omezení, která ukládá orgán sociálně-právní ochrany dětí ve správním řízení.

ZÁKON O SOUDNICTVÍ VE VĚCECH MLÁDEŽE (ZSVM) je na legislativním poli stále relativně novým právním předpisem. Byl přijat v roce 2003 a účinnosti nabyl 1. 1. 2004. Jedná se o speciální zákon, který upravuje specifika trestního řízení, vedené proti osobám mladším 15 let a mladistvým. Přinesl do trestněprávního rámce nové záležitosti a způsoby řešení i ukládání opatření. Do doby ZSVM, se otázky osob mladších 18 let řešili v trestním právu podle trestního zákona. V zákoně je současně vymezena spolupráce a kompetence kurátora pro mládež. Již v § 3 je vymezeno, že orgány činné podle ZSVM, tedy policie, státní zastupitelství a soud pro mládež, spolupracují s OSPOD. V § 36 a § 40 je kromě těchto uvedena i probační a mediační služby a další instituce, v tom smyslu, *„aby posílili výchovné působení řízení ve věcech mladistvých, vytvořili podmínky pro individuální přístup k řešení jednotlivých věcí, včas reagovali na potřeby a zájmy mladistvých a poškozených osob i všech dalších subjektů dotčených trestnou činností a také tímto způsobem trestné činnosti zamezovali a jí předcházeli.“²¹⁵*

²¹⁴ Zákon č. 1963/94 Sb., rodině, ve znění pozdějších předpisů, § 37b

²¹⁵ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) ve znění pozdějších předpisů, § 40

§ 60 ukládá orgánům činným v trestním řízení, vyrozumět o zahájení trestního řízení OSPOD. Ten musí být rovněž vyrozuměn o skutečnosti, že je osoba mladistvá vzata do vazby (§46). Kurátor pro mládež má právo sdělit soudu k tomuto úkonu své stanovisko a upozornit na případné možnosti stran náhrady vazby. Jedná se především o možnost záruky, slib mladistvého či dohled nad jeho osobou. Rovněž o případnou možnost svěření mladistvého do péče důvěryhodné osoby.

Institut § 55 je poměrně důležitý. Jedná se o vypracovávání tzv. **zpráv o poměrech**, které si vyžadují orgány policie a potažmo soud pro mládež. Zpráva obsahuje veškeré informace o poměrech dítěte, jeho rodiny, předchozích protiprávních jednání. Obsahuje rovněž zhodnocení mladistvého.²¹⁶ Více viz Příloha 14. Zákon také vymezuje právo účasti kurátora pro mládež u soudu pro mládež, po předchozím vyrozumění. Zde má kurátor právo se vyjádřit k osobě mladistvého, jeho poměrům a rovněž navrhnout příslušné opatření podle tohoto zákona. Po skončení řízení má nárok na obdržení písemného vyhotovení rozsudku i právo opravného prostředku ve prospěch klienta. Další instituty zákona se vztahují k uložené ochranné výchově, když orgán SPOD může činit návrhy ke změně tohoto opatření či podmíněnému propuštění. Účastníky řízení je orgán SPOD rovněž při řízení vedených proti osobám mladším 15 let.

ZÁKON O ÚSTAVNÍ A OCHRANNÉ VÝCHOVĚ upravuje podmínky průběhu ústavní a ochranné výchovy i podmínky pobytu ve školských preventivních zařízeních – střediscích výchovné péče. Zákon je účinný od 1. 7. 2002. V tomto zákoně jsou důležité především povinnosti ústavního zařízení, ze kterých vyplývá mimo jiné spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Týká se převážně vyžadování souhlasu od orgánu SPOD ve smyslu pobytu dítěte mimo ústavní zařízení, tedy tzv. „dovolenek“, které jsou realizovány převážně u rodičů, ale také u jiných osob. U těchto osob musí být ze strany OSPOD provedeno sociální šetření s významem vhodnosti prostředí pro dítě a jeho pobytu v daném místě. K takovému pobytu vždy musí OSPOD dát souhlas, aby mohl být realizován.

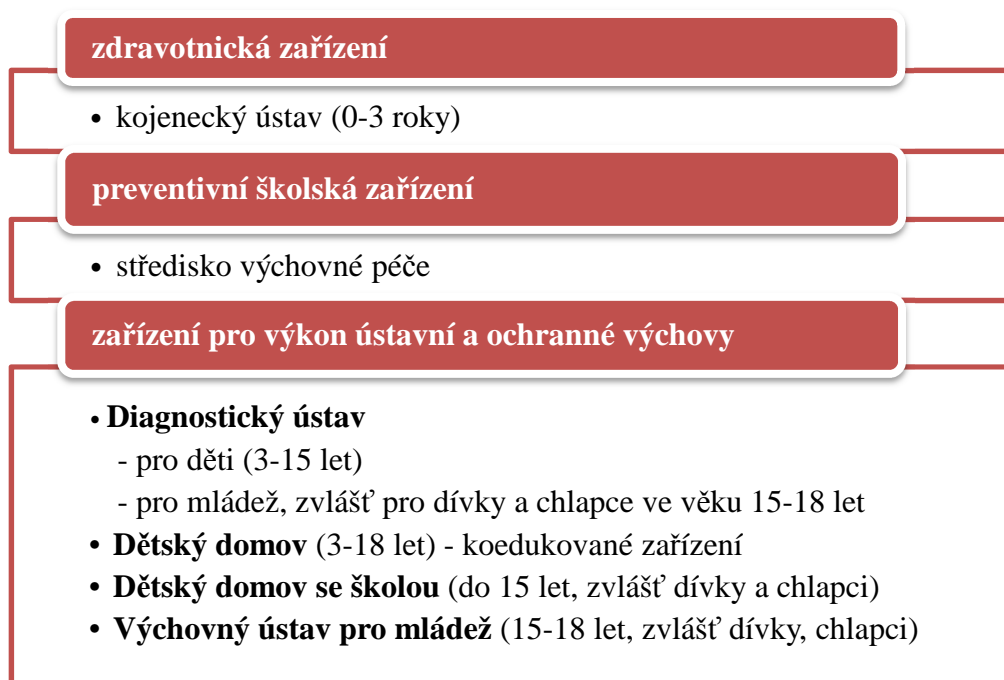
²¹⁶ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) *ve znění pozdějších předpisů*, § 55

Orgán sociálně-právní ochrany dětí je neprodleně informován o změnách na straně dítěte – o přemístění, útěku, návratu, taktéž se vyjadřuje k tzv. podmíněnému propuštění dítěte mimo zařízení, které má dlouhodobý charakter, je sledováno a má za cíl návrat dítěte do rodiny či jiného vhodného rodinného prostředí.

V rámci ústavní a ochranné výchovy spolupracuje kurátor pro mládež převážně se sociální pracovníci ústavního zařízení.

Systém školských a zdravotnických zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a školská preventivní zařízení je pro přehlednost zpracován do schématu – viz schéma 5.

Schéma 5 - Školská a zdravotnická zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a školská preventivní zařízení²¹⁷

TRESTNÍ ZÁKONÍK, ZÁKON O PŘESTUPCÍCH, jsou normy trestněprávního charakteru, ve formě hmotného práva. Tedy uvádějí to, co je zákonem zakázáno a jak je osoba potrestána v případě porušení zmíněných ustanovení. Kurátor pro mládež musí být o těchto normách taktéž vyrozuměn a s nimi seznámen, musí se v nich orientovat a pracovat s nimi, neboť se velmi úzce dotýkají s problematikou jejich klientů.

²¹⁷ Vlastní schéma školských a zdravotnických zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a zařízení preventivní povahy

Jen krátce je třeba zmínit, že od 1. 1. 2010 je účinný **nový Trestní zákoník (TZ)**. Tento je koncipován podle současného hodnotového systému státu. Tedy v popředí, s vysokou důležitostí jsou trestné činy proti životu a zdraví člověka, oproti dřívějšímu kladení důrazu převážně na vlast jako takovou, stát a jeho majetek.

Výše zmíněné normy obecně jsou základem pro činnost kurátora pro mládež, z nich vychází konkrétní úkoly i odvozené, taktéž kompetence, práva a možnosti, současně povinnosti a spolupráce.

6.2 Konkrétní činnosti kurátora pro mládež

Vycházejí převážně z pracovní náplně jednotlivého pracovníka, kurátora pro mládež na jednotlivém obecním úřadě obce s rozšířenou působností, na OSPOD.

Děti páchající protiprávní jednání

Činnost kurátora pro mládež vychází v tomto ohledu jednoznačně ze zákona č. 218/2003, o soudnictví ve věcech mládeže. Jestliže dítě mladší 15 let či osoba mladistvá spáchá protiprávní jednání, o tomto je neprodleně kurátor vyrozuměn. Následují konkrétní činnosti, které lze vyjmenovat. Jedná se o účast u výslechů dětí do 18 let na policii před zahájením trestního stíhání i po usnesení o zahájení trestního stíhání, poskytnutí zprávy o poměrech (rodině a dítěti policii) po předchozím sociálním šetření a kontaktu s rodinou a dítětem, dále školou, provázení dítěte trestním řízením, poradenství a účast u soudu pro mládež v rámci řízení vedených proti dětem do 15 let i mladistvým.

V případě umístění dítěte do zařízení výkonu trestu odnětí svobody či výkonu vazby, je zde povinnost kontaktu a návštěvy takto umístěného dítěte (1x za 3 měsíce). S touto oblastí souvisí také spolupráce s probační a mediační službou, (mediace mezi pachatelem a poškozeným stran náhrady škody, výkon výchovných opatření, se kterým mladistvý souhlasí již v řízení na policii např. společensky prospěšná činnost atd.)

Dále se kurátor účastní přestupkových řízení vedených proti mladistvým a sám projednávání protiprávní jednání přestupkového charakteru u dětí do 15 let.

Děti s poruchami chování ve škole

Poruchy chování dětí ve škole byly uvedeny na jiném místě této práce, v rámci popisu sociálně-patologických jevů. Následná činnost kurátora pro mládež se krystalizuje do jednotlivých úkonů. Je třeba zde zmínit řešení neomluvených absencí s dítětem a rodiči a následná spolupráce s přestupkovým orgánem a policií při ohlašování podezření z přestupku či trestného činu spáchaného rodiči. Tato problematika souvisí také s odborem sociálních dávek, kde je třeba oznámit okolnosti týkající se přestupku rodičů, pro účely posouzení stran sociální potřeby.

Při řešení problémů ve škole, je to obecně návštěva školy, konzultace s pedagogy, výchovnými poradci a hledání řešení problému, účast na výchovných komisích svolávaných školami, řešení šikany a kyberšikany a následná spolupráce s policií. Také sem patří práce s kolektivy tříd v rámci preventivních přednášek.

Kurátor při řešení problémových projevů u dětí spolupracuje se středisky výchovné péče – ambulantní i pobytová forma.

Děti s problémovým chováním v rodině, problematika drog, alkoholu, kouření

S rodinami je pracováno buď jednorázově formou konzultace či pohovoru s dítětem, při složitější situaci je nejčastěji nabídnuta intenzivní péče, která obsahuje pravidelné konzultace, pohovory ve stanovených časových intervalech, dle potřeby. Klientům je poskytováno rovněž základní i odborné sociálně-právní poradenství.

Kurátor má kompetenci také k podání návrhů k soudu na výchovná opatření ukládaných u dětí i na jejich zrušení (dohled, ústavní výchova). Sám se takových soudních jednání účastní, poskytuje v rámci řízení zprávu o poměrech i následné aktualizace poměrů. Uložená výchovná opatření následně také realizuje, konkrétně v případě uloženého dohledu. Kurátor spolupracuje, při řešení vzniklých problémů, s dalšími pomáhajícími institucemi v regionu, výrazná spolupráce je se středisky výchovné péče.

Děti s nařízenou ústavní a ochrannou výchovou

O kompetenci podávat soudu návrh na nařízení ústavní výchovy a na její zrušení již bylo hovořeno. Totéž platí o návrhu ve směru k ochranné výchově u soudu pro mládež, a návrhu na zrušení či přeměnu ochranné výchovy v ústavní. Kurátor se vyjadřuje k pobytům dítěte mimo ústavní zařízení ať již podmíněně či formou

tzv. dovolenek. Sleduje výkonu ústavní i ochranné výchovy přímo v zařízeních, navštěvuje dítěte minimálně 1x za 3 měsíce. Udrží s ním kontakt, poskytuje poradenství, zajímá se o jeho stav, poměry v zařízení, ptá se na názor a náhled dítěte na jeho chování a zvažuje jeho případný návrat domů. V uvedené lhůtě uskutečňuje také kontakt s rodiči umístěného dítěte, zjišťuje aktuální stav, poměry a názor rodičů na trvání ústavní či ochranné výchovy. Pomáhá rodinu sanovat, tedy upravovat situaci tak, aby byl přípustný návrat dítěte zpět. V případě kladných závěrů, pomáhá dítěti i rodině při návratu zpět dítěte domů.

Činnost v rámci primární prevence

Prevence je podle MATOUŠKA a jeho Slovníku sociální práce, znamená soubor opatření, kterými se předchází sociálnímu selhání, a to zejména těm, které zasahují základní hodnoty celé společnosti např. kriminalita. **Primární prevence** je cílena na celou populaci nebo na určitou skupinu v době, kdy se daný problém ještě nemanifestoval.²¹⁸

Primární prevence, podle ZOUBKOVÉ „je zaměřena na širokou veřejnost od dětí nejnižšího věku až po dospělé. Jedná se například o pozitivní ovlivňování hodnotové orientace, zahrnuté jsou výchovné, vzdělávací, zdravotní, osvětové a poradenské aktivity v širokém záběru, např. ke zdravému životnímu stylu, pozitivnímu využívání volného času atd. Těžiště primární prevence spočívá v rodinách, ve školách a v místních společenstvích.“²¹⁹

Také kurátoři pro mládež na Přerovsku se snaží působit v rámci primární prevence na děti a to ve smyslu prevence kriminality, snaží se informovat mládež o rizicích chování a možných následcích, současně nabídnout možnosti řešení různých obtížných životních situací, kde může být nápomocný kurátor pro mládež či celkově orgán SPOD. Primární prevence je organizována a cílena na konkrétní věkové skupiny.

Primárně preventivní skupina

Orgán SPOD přímo v Přerově je zainteresován v Preventivní skupině Přerov, kde jsou dále členy - Policie ČR Přerov, Městská policie Přerov, Pedagogicko-psychologická poradna Olomouckého kraje, pobočka Přerov.

²¹⁸ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 164

²¹⁹ ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002, s. 76

Vlastní nabídky přednášek a preventivních besed celé skupiny naleznete v Příloze 15.

PRIMÁRNĚ PREVENTIVNÍ PROGRAM KURÁTORŮ PRO MLÁDEŽ V PŘEROVĚ je cílen k žákům 8. tříd základní škol či terciím víceletých gymnázií. Je realizován formou besedy v trvání 2 vyučovacích hodin. Téma je zaměřeno na problematiku činnosti kurátora pro mládež, čím se zabývá, kdy se s ním mohou děti setkat a jak jim může být prospěšný. Velkou oblastí preventivní akce je trestní odpovědnost a řešení protiprávních jednání – trestných činů a přestupků. Hluběji jsou cíle a ideje preventivního programu popsány v Příloze 16.

Kurátoři spolupracují s Pedagogickou poradnou Olomouckého kraje, pobočka Přerov v rámci vzdělávání metodiků prevence. Metodici jsou informováni např. o postupu řešení neomluvené absence dětí na základní škole z pohledu kurátora, také jsou řešeny další problémy škol s chováním dětí. Jsou nastavovány hranice spolupráce. Pedagogové jsou tak informováni o následné práci s takovými dětmi a efektivně využívají spolupráce pro řešení jednotlivých kauz.

VÝCHOVNĚ REKREAČNÍ KURZY PRO DĚTI - Orgán sociálně-právní ochrany dětí v Přerově se každým rokem zabývá preventivní aktivitou ve formě tábora pro děti. Děti jsou oslovovány v rodinách, se kterými je dlouhodobě pracováno či vycházejí ze sociálně znevýhodňujícího prostředí různých ghatt či vyloučených lokalit. Cílem je na jedné straně rekreační funkce, tedy aby se děti dostaly ven z prostředí často sociálně znevýhodňujícího a kriminogenního a měly tím pádem možnost poznat i jiný svět programově vyplněný hrami, sportem a zábavou. V těchto zmíněných činnostech je, však sledován další cíl a tím je funkce výchovná. Děti se při hrách učí kooperaci, vzájemné pomoci. Při dalších činnostech spojených s běžnými činnostmi v průběhu dne, si ozřejmí prvky hygieny, sebeobsluhy, tolerance, společného soužití obecně. Jednotlivé aktivity jsou koncipovány tak, aby rozvíjely všechny složky osobnosti dítěte, ať již poznávací stránku (kognitivní), tak stránku postojovou (afektivní, hodnotovou a výchovnou) i psychomotorickou (fyzickou). Vedlejším, nicméně nezanedbatelným cílem kurzu je integrace menšin do většinové společnosti. Například romské děti se zde setkávají s jinou kulturou a společně s ostatními žijí 1 týden v pospolitosti.

Kurátoři pro mládež se také účastní dalších **PREVENTIVNÍCH AKTIVIT V REGIONU**. Patří sem preventivní akce policie orientované na podávání alkoholu, zneužívání drog, kouření a také speciálně na kouření marihuany. Dále spoluprací se zdravotníky na prevenci nákazy virem HIV. Více viz Příloha 17.

V okrese Přerov je kromě správního obvodu obce s rozšířenou působností Přerov, také další dva správní obvody a to Hranice a Lipník nad Bečvou. I zde jsem se krátce zajímala o jejich primárně preventivní působení. Jedná se většinou také o určité preventivní besedy pro žáky, ne však organizované, ale dle tzv. objednávky škol. Některá města, rovněž participují na preventivních akcích, např. zaštitěných Olomouckým krajem, zmiňme zde „Bezpečný internet“. Více viz Příloha 18.

SHRNUTÍ: Kompetencím kurátora pro mládež jsme se věnovali v kapitole číslo šest. Kompetence přiléhavě definuje HAVRDOVÁ. Za nejdůležitější lze považovat schopnost efektivní komunikace, spolupráce v sociální síti organizací, znalost metod a systému, profesní růst, ale také rozpoznání silné stránky, které je třeba podporovat. Činnost kurátora je zakotvena převážně v legislativě. Za stěžejní normy je třeba považovat zákon o sociálně - právní ochraně dětí a zákon o soudnictví ve věcech mládeže. V této kapitole jsme se rovněž věnovali konkrétním činnostem kurátora při řešení jednotlivých sociálně patologických projevů chování u dětských a mladistvých klientů. Nelze opominout důležitou roli kurátora v rovině primární prevence.

7 DEMOGRAFICKÉ ÚDAJE OKRESU PŘEROV

Okres Přerov spadá demograficky pod **Olomoucký kraj**, který se nachází v České republice, na Moravě. Zahrnuje jednotlivé okresy, mezi které patří Jeseník, Šumperk, Olomouc, Prostějov a Přerov.

Obrázek 1 - Mapa krajů v ČR ²²⁰

Obrázek 2 - Olomoucký kraj ²²¹

Data okresů Olomouckého kraje viz Příloha 19. Z těchto pak konkrétně **okres Přerov**, který dosahuje rozlohy 845 Km², počet obyvatel v okrese celkem je 134 722, v okresním městě, tedy v Přerově je 46 503.

Další demografické informace se týkají rozdělení okresu Přerov na obce tzv. 3. stupně, tedy obce s rozšířenou působností. Níže uvedená mapa specifikuje přímo správní obvody těchto obcí. Bylo již uvedeno v teoretické části této práce, že okres Přerov se dělí na **3 správní obvody obcí s rozšířenou působností a tím je Přerov, Lipník nad Bečvou a Hranice.**

Mapa administrativního rozdělení okresu Přerov, tedy správních obvodů obcí s rozšířenou působností v okrese Přerov - zdroj Český statistický úřad²²² viz Obrázek 3.

²²⁰ Mapa krajů v ČR. [online]. [cit. 25. 11. 2010]. Dostupné na <www.i17.abb.com>

²²¹ Regionální informační servis - Okresy Olomouckého kraje. [online]. [cit. 24. 11. 2010]. Dostupné na <http://www.risy.cz/okresy_olomoucky_kraj>

²²² Mapa okresu Přerov. [online]. [cit. 24. 11. 2010]. Dostupné na <http://www.czso.cz/xm/redakce.nsf/i/okres_prerov>

Obrázek 3 - Administrativní rozdělení okresu Přerov

ADMINISTRATIVNÍ ROZDĚLENÍ OKRESU PŘEROV - STAV K 1.1.2008

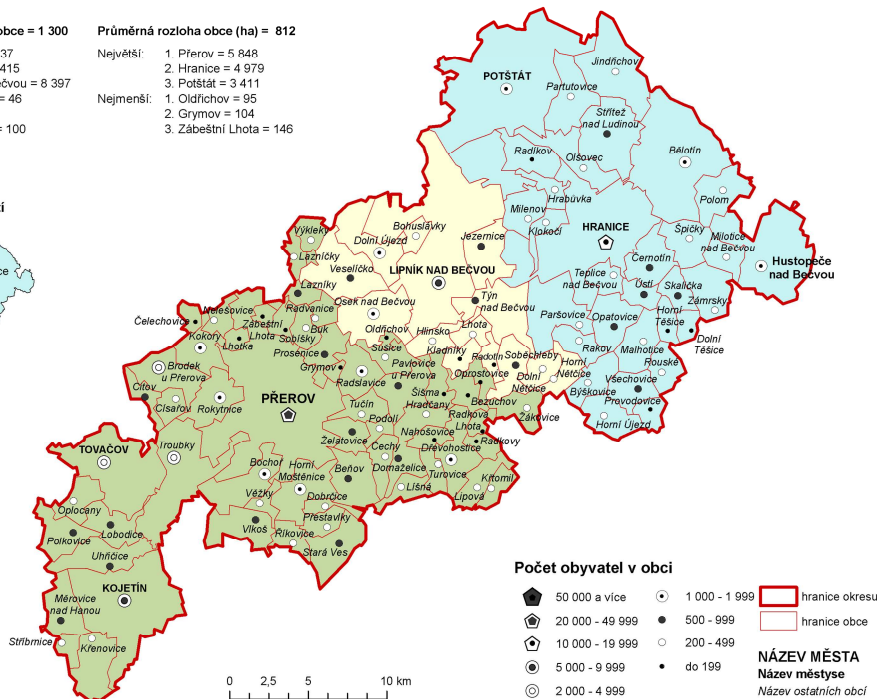
Průměrný počet obyvatel obce = 1 300

Největší: 1. Přerov = 47 037
2. Hranice = 19 415
3. Lipník nad Bečvou = 8 397
Nejmenší: 1. Dolní Těšice = 46
2. Lhotka = 54
3. Oprostovice = 100

Průměrná rozloha obce (ha) = 812

Největší: 1. Přerov = 5 848
2. Hranice = 4 979
3. Potštát = 3 411
Nejmenší: 1. Oldřichov = 95
2. Grymov = 104
3. Záběžná Lhota = 146

Správní obvod obce s rozšířenou působností

Samotný správní obvod obce s rozšířenou působností Přerov má rozlohu 401 km², a počet obyvatel v daném správním obvodu čítá 84186. Má 59 obcí, z nichž 3 mají statut města.

Údaje jsou zřejmé z geografické tabulky, viz Příloha 19. Zdroj - Regionální informační servis.

8 VÝZKUM

Realizace primárně preventivního programu ve správním obvodu obce s rozšířenou působností Přerov funguje od roku 2003. Toto pravidelné působení by nám mělo dát validní zpětnou vazbu o tom, zda jsou žáci skutečně správně informováni o problematice kurátora pro mládež, trestní odpovědnosti a celkově primárně preventivní program má význam v prevenci sociálně-patologických jevů, zejména kriminality.

8.1 Stanovení cílů a výzkumných předpokladů

HLAVNÍM CÍLEM empirického výzkumu je prokázat potřebnost realizace primárně preventivního programu kurátorů pro mládež na základních školách, s důrazem na 8. třídy, se záměrem minimalizace sociálně patologických jevů u dětí a mládeže.

DÍLČÍMI CÍLI je zjistit:

- jestli mají žáci 9. tříd (po absolvování primárně preventivního programu v 8. třídě) základních škol, správné informace o problematice kurátora pro mládež,
- zda vědí, kdy se na kurátora pro mládež mohou obrátit, v jakých případech,
- jaké je jejich povědomí o trestní odpovědnosti a do jaké míry jsou seznámeni s problematikou protiprávních jednání.

VÝZKUMNÉ PŘEDPOKLADY (VP):

- VP 1 Předpokládáme, že méně jak polovina respondentů správně definuje pojem kurátor.
- VP 2 Předpokládáme, že více jak polovina respondentů správně určí oblast činnosti kurátora pro mládež.
- VP 3 Předpokládáme, že většina respondentů ví, kdy se stává trestně odpovědným.

- VP 4 Předpokládáme, že alespoň polovina bude umět definovat kritéria důležitá pro posouzení, jaký čin je trestným činem a který přestupkem.
- VP 5 Předpokládáme, že více jak polovina respondentů správně posoudí u mladistvých možnost výkonu trestu odnětí svobody.
- VP 6 Předpokládáme, že méně jak polovina respondentů bude znát, že děti do 15 let se za protiprávní jednání mohou dostat k soudu a být za protiprávní jednání postiženi.
- VP 7 Předpokládáme, že u dětí v oslovených 9. třídách, se méně jak polovina již dopustila protiprávního jednání, kouřila nebo pila alkohol.
- VP 8 Předpokládáme, že méně jak polovina respondentů, by se obrátila o pomoc ke kurátorovi pro mládež.

8.2 Metodologie, cílová skupina a organizace výzkumu

METODOLOGIE

V rámci metodologie výzkumu byla zvolena forma jak kvantitativní tak kvalitativní.

Metodou pro sběr dat v rámci výzkumu byl zvolen dotazník a dále rozhovor. **Dotazník** je dle CHRÁSKY způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Je to soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazené, a dotazovaná osoba na ně odpovídá písemně.²²³

Jednotlivé položky neboli otázky dotazníku mají svá pravidla. Podle cíle lze rozdělit jednotlivé položky/otázky dotazníku jako **obsahové (výsledkové), a funkcionální**. Obsahové položky zjišťují údaje, které jsou nutné pro splnění výzkumného závěru. Funkcionální položky mají optimalizovat průběh dotazování, jedná se například o položky, které navazují vztah mezi respondentem a výzkumníkem, uvádějí ho do problematiky, přeladují do jiné oblasti či kontrolují správnost odpovědí.²²⁴

²²³ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Dostik 2., 2010. Grada: 2007, s. 163

²²⁴ Tamtéž, s. 164-165

Forma požadované odpovědi v dotazníku je způsob, jakým má respondent odpovědět.

Lze rozdělit položky na **otevřené** (nestrukturované) položky a **uzavřené** (strukturované) **položky**. Otevřené položky/otázky nenavrhují respondentovi žádné hotové odpovědi. Je určen jen předmět, ke kterému se má respondent vyjádřit a jak. Uzavřené položky předkládají respondentům určitý počet předem připravených odpovědí.²²⁵

Dotazník v jednotlivých položkách zjišťuje fakta, znalosti a vědomosti, mínění, postoje a motivy.²²⁶

CHRÁSKA definuje rovněž důležité požadavky na konstrukci dotazníku. Míjí tím jasnost a srozumitelnost položek, jednoznačná formulace otázek, vyvarování se otázek „proč“, měly by být zjišťovány jen nezbytné údaje. Dále stanovení jasných pokynů pro vyplňování, otázky konstruovat tak, aby bylo snadné třídění a následné zpracování a důležité je rovněž řazení položek logicky a s ohledem na psychologii respondentů.

Rozhovor CHRÁSKA definuje jako interview a hovoří o něm jako o metodě shromažďování dat v bezprostřední verbální komunikaci výzkumníka a respondenta. Jako výhodu vyzdvihuje oproti jiným metodám, navázání osobního kontaktu, který umožní hlubší proniknutí do motivů a postojů respondenta. Současně je možné v rámci rozhovoru sledovat jeho reakce na kladené otázky a podle toho usměrňovat další směr. Úspěšnost rozhovoru spočívá v navázání přátelského vztahu k respondentovi a vytvoření otevřené atmosféry.²²⁷

Typy rozhovoru definuje CHRÁSKA jako strukturované, nestrukturované, polostrukturované a skupinové.²²⁸

V rámci výzkumu byl zvolen **rozhovor strukturovaný**. Tazatel postupuje v rozhovoru podle předem připravených otázek, které jsou v předem připraveném pořadí. CHRÁSKA stanovuje k rozhovoru důležitá pravidla, kam řadí vhodnost situace pro rozhovor (dostatečný časový prostor, přirozené prostředí respondenta). Tazatel by se měl rovněž snažit o přátelský kontakt, motivovat ke spolupráci, projevovat zájem o výpovědi respondenta.

²²⁵ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Dostik 2., 2010. Grada: 2007, s. 165-166

²²⁶ Tamtéž, s. 168-169

²²⁷ Tamtéž, s. 182

²²⁸ Tamtéž, s. 182-183

Důležitý je také samotný zápis odpovědí, tzv. přesný záznam. Ten by měl mít písemnou podobu a být uskutečňován v průběhu či bezprostředně po rozhovoru.²²⁹

HENDL popisuje strukturovaný rozhovor podobně, „jako řadu pečlivě formulovaných otázek, na něž mají jednotliví respondenti odpovědět. Typ tohoto rozhovoru se užívá, je-li nutné minimalizovat variaci otázek, kladených dotazovanému. Redukuje tak pravděpodobnost, že se data získaná v jednotlivých rozhovorech budou výrazně lišit.“²³⁰

CÍLOVÁ SKUPINA

První cílovou skupinou v rámci realizovaného výzkumu jsou děti, **žáci 9. tříd** ve školním roce 2010-2011 základních škol s výukovým programem základní škola ve správním obvodu obce s rozšířenou působností Přerov, kde byl prokazatelně realizován primárně preventivní program kurátorů pro mládež v 8. třídách, a to ve školním roce 2009-2010. Jedná se o 10 škol, 18 tříd. (Přehled viz Tabulka 13 v Příloze 20)

Druhou cílovou skupinu tvoří **školní metodici prevence** na základní škole s výukovým programem základní škola, kde byl ve školním roce 2009-2010 realizován v 8. třídách primárně preventivní program kurátorů pro mládež.

V rámci výzkumu budou osloveny všechny školy a třídy škol, avšak nyní (tj. školní rok 2010-2011) – již 9. třídy.

Pokud se týká školních metodiků prevence, zde budou vytipovány 3 z výše uvedených škol a tím pádem metodiků prevence, se kterými bude proveden strukturovaný rozhovor.

CHRÁSKA při určování výběru, definuje tzv. základní soubor²³¹, což je skupina všech, které zkoumáme. V našem případě se jedná o celkový počet dětí, které prošly primárně preventivním programem kurátorů pro mládež ve školním roce 2009-2010. Jedná se o cca 360 osob, když počítáme, že výzkumník osloví 18 tříd s průměrným počtem žáků cca 20 ve třídě. V případě školních metodiků prevence, jde celkem o 10 osob, dle počtu škol.

Výběrový soubor, je výběr jen části základního souboru, který bude přímo zkoumán.

²²⁹ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Dostik 2., 2010. Grada: 2007, s. 184-185,152

²³⁰ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. 2.vyd. Praha: Portál, 2008, s. 173

²³¹ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Dostik 2., 2010. Grada: 2007, s. 20

Mělo by se jednat dle CHRÁSKY o vzorek tak velký, aby bylo možno výsledky výzkumu zobecnit na celý základní soubor a vyvodit z výzkumu obecně platná tvrzení.²³²

Výběr však v našem případě bude realizován pouze u školních metodiků prevence. Dotazníkové šetření u žáků 9. tříd, je cílené k celkovému počtu, tedy lze říci, celému základnímu zkoumanému vzorku.

Výběr školních metodiků prevence bude realizován jako prostý náhodný výběr. Jedná se dle CHRÁSKY o „výběr, kdy všechny prvky mají stejnou pravděpodobnost, že budou vybrány“, výběr se provádí mechanickým losováním.²³³

Losem byl vybrán školní metodik prevence na 3 základních v Přerově, které nejsou z důvodu zachování anonymity jmenovány.

ORGANIZACE VÝZKUMU

V rámci výzkumu byl nejprve v měsíci září 2010 stanoven problém, kterým se výzkum bude zabývat. V našem případě se jedná o oblast primární prevence a primárně preventivního programu kurátorů pro mládež v regionu Přerovska.

V říjnu 2010 stanoven typ výzkumu jako kombinovaný kvantitativní a kvalitativní forma. Dále cíle výzkumu společně s výzkumnými předpoklady. A následně zvolena metodologie a cílové skupiny.

V úvodu měsíce listopadu 2010 byl tvořen samotný dotazník a schéma rozhovoru. Obojí viz Příloha 21 a Příloha 22.

Paralelně byly kontaktovány jednotlivé školy a školní metodici prevence. Kontakt s jednotlivými školami probíhal ve většině případů přes ředitele školy, který by měl být informován o aktivitách realizovaných na škole a současně být seznámen s tématem výzkumu i formou a obsahem dotazníku. Ve školách, kde byl vytipován k rozhovoru školní metodik prevence, byl ředitel či zástupce ředitele informován i o záměru provést rozhovor s metodikem a vyžádán souhlas. Školní metodik prevence byl ve stejný den kontaktován, seznámen se způsobem a cílem rozhovoru a dohodnut termín realizace. Vždy byl ze strany ředitelů škol i školních metodiků prevence kladný přístup k celé věci.

²³² CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Dostik 2., 2010. Grada: 2007, s. 20

²³³ Tamtéž, s. 20

V měsíci lednu – únoru 2011 již bylo realizováno dotazníkové šetření přímo ve školách.

Školy byly kontaktovány osobně, současně byly dotazníky předány převážně vedení školy, v některých případech byl k jednání zavolán školní metodik prevence či třídní učitel 9. třídy. Se školami bylo dohodnuto, že dotazníky budou předány dětem jejich učiteli, bez osobní přítomnosti tazatele, kromě jednoho případu, kde byl dotazník předán dětem přímo tazatelem.

Školy, kde byly dotazníky předány dětem jejich učiteli, byl zpětný odběr dotazníků dohodnut do 1 týdne. Sběr proběhl bez problémů, dle předchozí dohody.

Na 3 vybraných základních školách byl současně realizován rozhovor se školním metodikem prevence. Rozhovory probíhaly v kabinetu školního metodika prevence, tedy v přirozeném prostředí dotazovaného. Pro rozhovor byla zvolena velká přestávka, která skýtala dostatek času na samotný rozhovor i předem vytvoření klidné atmosféry. Jednalo se v konkrétních případech o 3 ženy.

Samotné vyhodnocení zjištěných údajů proběhlo ke konci měsíce února 2011 a začátkem měsíce března 2011. Jednalo se o vyhodnocení sebraných dotazníků a 3 nahraných rozhovorů na záznamové zařízení, kdy odpovědi byly následně přepsány a kvůli zachování anonymity rozhovory smazány.

8.3 Vlastní výzkum

Výzkum byl realizován formou dotazníkového šetření u výše uvedeného základního vzorku respondentů a formou rozhovoru se třemi dotázanými školními metodiky prevence náhodně vybranými z výše uvedených škol.

A. DOTAZNÍKOVÉ ŠTEŘENÍ

Celkový počet oslovených respondentů byl 356. Samotný dotazník byl rozčleněn na 4 oblasti, zjištění **osobních údajů**, povědomost o **problematice kurátora pro mládež, o trestní odpovědnosti a protiprávních jednání** a na **postojovou část**.

I. OSOBNÍ ÚDAJE

Z dotazníkového šetření u 356 respondentů byl poměr **pohlaví** chlapců vůči dívkám 50 % ku 50 %, chlapců 178, dívek 178. (Graf 8 1 viz Příloha 23)

Věk byl identifikován mezi 14-16 lety. Největší věkové zastoupení respondentů je 15 let, tedy 65 %. Méně bylo 14 letých - 30 %, nejméně bylo 16 letých – 5 %. (Tabulka 14 a Graf 9 viz Příloha 23)

V rámci **typu rodinného soužití** bylo zjištěno, že nejčastěji jsou děti z našeho základního souboru vychovávány oběma rodiči, jde tedy o úplnou rodinu - 69,7 %. Méně než polovina žije s jedním z rodičů, neúplná rodina - 27,5% a jen malá část respondentů je vychovávána jinou osobou než rodičem – 2,8 %. V těchto případech se jednalo o výchovu ze strany prarodičů, tedy a strýce, dále umístění v ústavní výchově a výchovu staršího zletilého sourozence. (Tabulka 15, Graf 10 viz Příloha 23)

Dále byl šetřením zjišťován **počet sourozenců**. Největší zastoupení bylo respondentů s jedním sourozencem 58,7 %. Následně dvěma – 18,3 % a dále počet respondentů bez sourozence – 11,2%. Větší počet sourozenců se pak objevuje jen minimálně, a to pod 10 % z celkového počtu respondentů. (Tabulka 16 a Graf 11 viz Příloha 23)

Za nejčastější **bydliště** respondentů bylo zjištěno město s 53 %, následně vesnice se 40 % a jen v 7 % se jednalo o menší město. (viz Tabulka 17 a Graf 12 v Příloze 23)

Následující kategorie, zjišťovaná dotazníkem, byla zařazena pro zmapování, jak tráví děti svůj **volný čas**. Jednalo se o otázku, kde *bylo možné zaškrtnout více odpovědí*. Nejčastěji volená odpověď byla varianta trávení volného času venku s kamarády – 252 dětí, což znamená, že 71 % respondentů volilo tuto odpověď. 40 % respondentů volilo typ trávení volného času doma. 34 % volilo sportovní kroužky a zbylých 15 % odpovědí patří k jiným kroužkům. Zde respondenti uváděli různé alternativy. Dívky například: tanec, jazykové kroužky, gymnastiku, výtvarný a hudební kroužek, rukodělné činnosti a péče o koně, parkur. Chlapci také jazykový kroužek, matematický, modelářský, programování, ale také kroužek vojenský, rybářský i zálibu v gotickém šermu. (Tabulka 18 a Graf 13 viz Příloha 23)

V rámci **dotazu na domácí povinnosti** bylo zjišťováno, zda děti povinnosti mají a jaké to jsou. Bylo zjištěno, že děti z 86 % dotazovaných, mají v rodině stanovené své povinnosti. Mezi ně respondenti zařadili nejvíce pomoc rodičům v domácnosti, péče o domácí, zalévání květin, pomoc při práci kolem domu a na zahradě, ale také pomoc s hlídáním mladších sourozenců, např. také příprava dřeva do krbu, umývání auta a správa domácího počítače. Respondenti jako povinnost uváděli také učit se. (Přehled v Tabulce 19 a Grafu 14 viz Příloha 23)

Údaje o povinnostech dětí doma jsou veskrze pozitivní. Domácí povinnosti vedou děti k odpovědnosti, péči a pracovitosti. Řádně plněné povinnosti také zabraňují nudě a bezcílnému trávení volného času, který se často může stát rizikovým pro vznik socio-patologických projevů v chování dítěte.

II. PROBLEMATIKA KURÁTORA PRO MLÁDEŽ

Druhou oblastí, která byla zjišťována u respondentů, je problematika kurátora pro mládež. Otázky se týkaly zjištění povědomí o tom, kde se o kurátorovi dozvěděli, zda ví, čím se zabývá. Dále jestli si pamatují besedu s kurátory z 8. třídy, kde kurátor sídlí a jak by se vlastně dalo přeložit cizí slovo „kurátor“.

Úvodní otázka směřovala na zjištění, **od koho se dozvěděli o funkci kurátora pro mládež**. Otázka byla koncipována tak, aby respondenti stanovili pořadí jednotlivých možných odpovědí. Je nutno konstatovat, že otázka, dle mého názoru, v této formě volena správně, když způsob vyplnění většina respondentů nepochopila a namísto stanovení pořadí, prostě zaškrtnli jedno či více možností. V tomto smyslu byla tato otázka vyhodnocována, jako otázka *s více možnými správnými odpověďmi*.

V rámci počtu zjištěných odpovědí - 83 % respondentů volilo odpověď, že se o kurátorovi dozvěděli ve škole. Přitom 24 % volilo odpověď z médií a jen 17 % respondentů volilo odpověď z rodiny. Je zřejmé, že hlavním médiem prezentace informací je rozhodně škola. Děti dopisovaly rovněž variantu, která nebyla v dotazníku zmíněna, a to „od policie“. Je třeba říci, že i tato možnost měla v dotazníku figurovat, vzhledem k preventivnímu působení této represivní složky na samotných školách, ale také přímo v terénu v rámci výkonu svého povolání. (Přehled v Tabulce 20 viz Příloha 23)

Dále bylo sondováno, **zda si děti vůbec pamatují besedu s kurátory**, kterou absolvovali v 8. třídě. Bylo prokázáno, že si ji pamatují cca z 53 %. Je třeba však počítat i s tím, že některé děti při realizaci besedy chyběly pro nemoc či z jiných důvodů, a proto si nemohou besedu pamatovat.

Rovněž je zřejmé, že si besedu nemohou pamatovat ti, kteří na dotazovanou školu přestoupili, až po realizované besedě v 8. třídě či až do 9. třídy z jiné školy, kde beseda realizována nebyla, například z jiného regionu. (viz Tabulka 21 v Příloze 23)

Na dotaz, **kde kurátor pro mládež sídlí**, téměř 73 % respondentů správně odpovědělo, že kurátor pro mládež ve zkoumaném regionu, sídlí na Magistrátu města Přerova. Cca 25 % dětí zaškrtno odpověď nevím. Ostatní se buď k položce vůbec nevyjádřili či odpověděli mylně zatržením dalších kategorií. (Konkrétní údaje viz Tabulka 22 - Sídlo kurátora pro mládež v Příloze 23)

K následující položce – definování pojmu kurátor, se vztahuje **1. výzkumný předpoklad** - „**PŘEDPOKLÁDÁME, ŽE MÉNĚ JAK POLOVINA RESPONDENTŮ SPRÁVNĚ DEFINUJE POJEM KURÁTOR.**“

Respondenti nejčastěji a také správně vybírali druhou variantu odpovědi, tedy „osoba, která se zabývá dětmi s problémovým chováním“ – 74 %. Druhá, nejčastější odpověď byla, že se jedná o „sociálního pracovníka, zabývajícího se péčí o dítě“, 25 % odpovědí. Nejméně dětí volilo odpověď, že se jedná o obhájce, nebo policistu. 3 chlapci tuto položku nevyplnili. Na základě těchto zjištění lze závěrem uvést, že tento **výzkumný předpoklad nelze potvrdit, když 74 % respondentů volilo v rámci dotazníkového šetření správnou odpověď, tedy že se jedná o osobu, která se zabývá dětmi s problémovým chováním.** Počet je vyšší než polovina respondentů.

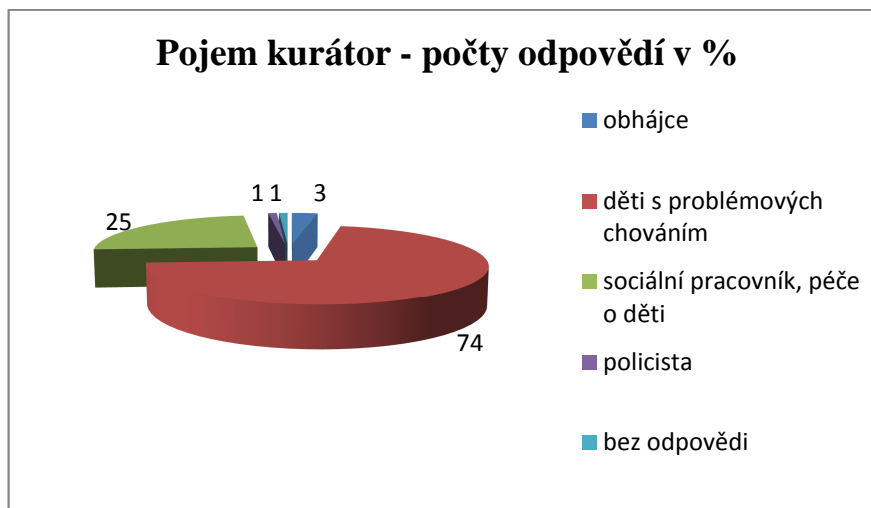
Zjištěná informace je veskrze pozitivní. Znamená, že v rámci prevence se podařilo dětem vštípit tuto informaci správně a i za rok jsou schopni si tuto informaci vybavit a správně interpretovat. (viz Tabulka 2 a Graf 1)

Tabulka 2 - Pojem kurátor

POJEM KURÁTOR – POČTY ODPOVĚDÍ					
typ odpovědi	dívky	chlapci	n_i	f_i v %	% odpovědí k celkovému počtu respondentů (356)
obhájce	4	8	12	3	3
osoba zabývající se dětmi s problémovým chováním	133	131	264	71	74
sociální pracovník, péče o dítě	47	42	89	24	25
policista	0	2	2	1	1
<i>bez odpovědi</i>	<i>0</i>	<i>3</i>	<i>3</i>	<i>1</i>	<i>1</i>
			Σ 370	Σ 100	

(Relativní četnost v % zaokrouhlena na celá čísla)

Graf 1 - Pojem kurátor

Činnost kurátora pro mládež byla další otázkou, která se současně váže ke **2. výzkumnému předpokladu** ve znění: „**PŘEDPOKLÁDÁME, ŽE VÍCE JAK POLOVINA RESPONDENTŮ SPRÁVNĚ URČÍ OBLAST ČINNOSTI KURÁTORA PRO MLÁDEŽ.**“

V otázce bylo možno zaškrtnout *více odpovědí*, vybrat jednotlivé problematiky, kterými se kurátor pro mládež, v rámci výkonu své funkce, zabývá. Nejčastěji mínili respondenti, že se jedná o trestnou činnost dětí – 63 % odpovědí, dále 58 % volilo odpověď záškoláctví, také šikana je zastoupena 39 % odpovědí a o něco méně % (31), patří problematice chování doma v rodině.

Je třeba podotknout, že všechny možné odpovědi v rámci této položky jsou správnou odpovědí a respondenti jich mohli uvést více. Ne u všech možných odpovědí se objevilo více než 50 %. **Celkově tedy výzkumný předpoklad potvrdit nelze.**

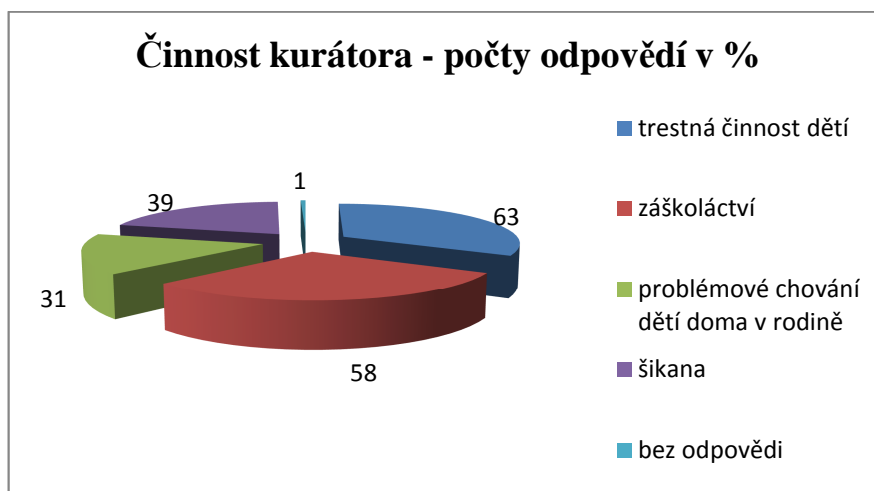
Je zajímavé, že respondenti velmi málo uváděli za oblast činnosti kurátora pro mládež, problémy s chováním dětí doma. (Jen 31 % odpovědí, také nejméně ze všech možných odpovědí.) Je možné se domnívat, že zasahování přímo do rodiny ze strany kurátora nepředpokládají. Zde vidí spíše důležitější autoritu rodičů a jejich kompetenci. (viz Tabulka 3 a Graf 2)

Tabulka 3 - Činnost kurátora

ČINNOST KURÁTORA – CO ŘEŠÍ, POČTY ODPOVĚDÍ					
typ odpovědi	dívky	chlapci	n_i	f_i v %	% odpovědí k celkovému počtu respondentů (356)
trestná činnost dětí	104	120	224	33	63
Záškoláctví	112	94	206	30	58
problémové chování dětí doma v rodině	61	49	110	16	31
Šikana	63	75	138	20	39
<i>bez odpovědi</i>	<i>1</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>1</i>	<i>1</i>
			Σ 682	Σ 100	

(Relativní četnost v % zaokrouhlena na celá čísla)

Graf 2 - Činnost kurátora

V doplňující položce respondenti uváděli další možné problematiky, kterou se zabývá kurátor pro mládež. Například návykové látky, problémové chování dětí mimo domov, alkohol, kouření, přestupkové jednání, násilí v rodině.

III. PROBLEMATIKA TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI A PROTIPRÁVNÍCH JEDNÁNÍ

Třetí částí dotazníku byla zaměřena na trestní odpovědnost a protiprávní jednání, kde byly zjišťovány údaje o věku získání trestní odpovědnosti a co trestní odpovědnost znamená, rozdělení protiprávních jednání na přestupky a trestné činy, vězení a výše trestu u mladistvých.

První zásadní otázka směřovala k věku **trestní odpovědnosti** a potvrzení či vyvrácení dalšího, **3. výzkumného předpokladu** „**PŘEDPOKLÁDÁME, ŽE VĚTŠINA RESPONDENTŮ VÍ, KDY SE STÁVÁ TRESTNĚ ODPOVĚDNÝM.**“

Podle odpovědí respondentů byly stanoveny kategorie v rozmezí 13 – 18 let. 90 % respondentů se domnívá, že se jedná o věkovou hranici 15 let. 7 % je přesvědčeno o tom, že trestní odpovědnost se získává až v 18 letech. Ostatní věkové hranice byly jen v zanedbatelném zastoupení.

Výsledek dotazníkového šetření tento předpoklad potvrzuje.

Není pochyb, že informace o věku trestní odpovědnosti je často zmiňovaná a také utvrzovaná

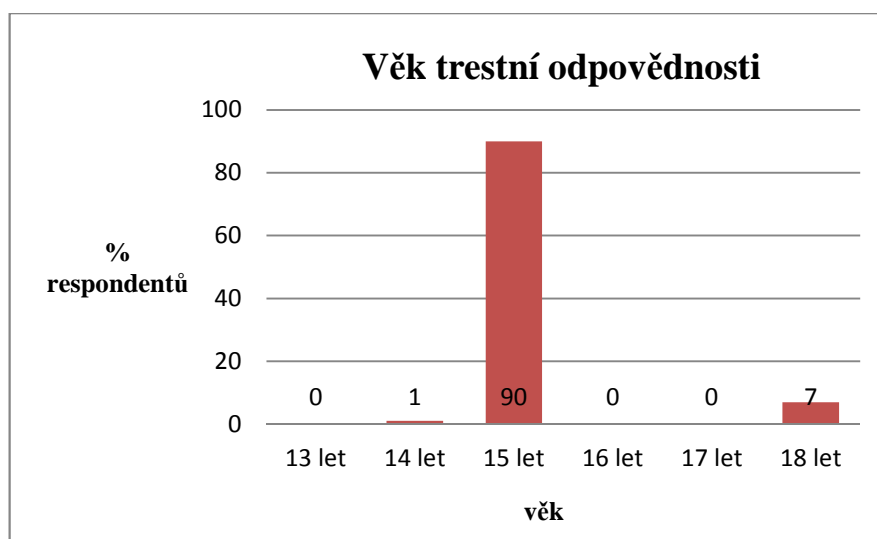
i například preventivními aktivitami kurátorů a dalších složek v rámci Preventivní skupiny Přerov. (viz Tabulka 4 a Graf 3)

Tabulka 4 - Věk trestní odpovědnosti

TRESTNÍ ODPOVĚDNOST – VĚK				
typ odpovědi	dívky	chlapci	n_i	f_i v %
13	0	1	1	0
14	1	1	2	1
15	158	164	322	90
16	0	1	1	0
17	0	0	0	0
18	16	9	25	7
<i>bez odpovědi</i>	3	2	5	1
CELKEM:	178	178	Σ 356	Σ 100

(Relativní četnost v % zaokrouhlena na celá čísla)

Graf 3 - Věk trestní odpovědnosti

Děti jsou obeznámeny s tím, kdy se stávají trestně odpovědnými, mají však informaci, **co to pro ně znamená?** Následující položka se proto zaměřila na tuto problematiku. Nejvíce respondentů volilo správnou odpověď – tedy, že se jedná o zodpovědnost v záležitostech trestních – 77 %. 17 % respondentů zaměnilo trestní odpovědnost s plnou právní odpovědností po dosažení zletilosti. 4 % na otázku odpověď neznali, 2 % nezaškrtili ani jednu z možností. (viz Tabulka 23, Graf 15 v Příloze 23)

V rámci možnosti „jiné“ – uvedl jeden z respondentů jednoduchou definici – „*Že když něco udělám, jsem za to zodpovědný.*“

Trestní odpovědnost navazuje na konkrétní **protiprávní jednání**. Tyto se rozdělují na přestupky a trestné činy, jak bylo uvedeno v teoretické části. Jaká kritéria jsou důležitá pro posouzení, o jaké protiprávní jednání se z výše uvedených dvou možností jedná, bylo předmětem jedné z položek dotazníku pro děti.

V rámci této kategorie byl vysloven v pořadí již **4. výzkumný předpoklad**, „**ALESPŇ POLOVINA BUDE UMĚT DEFINOVAT KRITÉRIA DŮLEŽITÁ PRO POSOUZENÍ, JAKÝ ČIN JE TRESTNÝM ČINEM A KTERÝ PŘESTUPKEM.**“

Respondenti vybírali z *více možných odpovědí*, o jaká kritéria se jedná. Nejvíce odpovědí (80 %) bylo uvedeno u hranice způsobené škody ve výši 5000,- Kč, jen 29 % odpovědí zahrnuje kritérium společenské škodlivosti spáchaného činu. Ostatní odpovědi se drželi pod 10 %. 8 % respondentů na tuto otázku neodpovědělo vůbec.

Jestliže respondenti zvolili v 80 % odpověď, že se jedná o hranici 5000,- Kč škody, v rámci způsobeného protiprávního jednání, tedy jsou splněna kritéria pro potvrzení výzkumného předpokladu. Pokud ale doplňujeme, že další správnou odpovědí je společenská škodlivost neboli nebezpečnost činu pro společnost, zde si respondenti nebyli jistí a volili tuto odpověď jen z 29 %. **Celkově tedy výzkumný předpoklad nemůžeme potvrdit.**

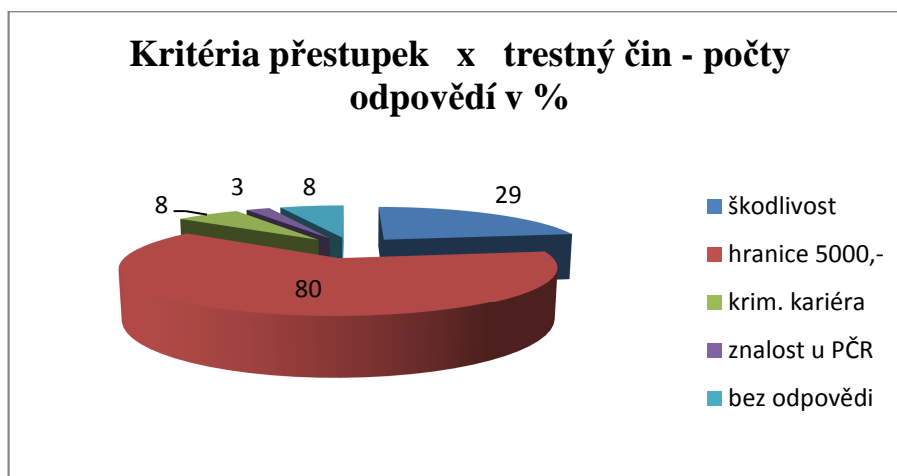
Viz Tabulka 5 a Graf 4.

Tabulka 5 - Protiprávní jednání

PROTIPRÁVNÍ JEDNÁNÍ – PŘESTUPEK x TRESTNÝ ČIN, POČTY ODPOVĚDÍ					
typ odpovědi	dívky	chlapci	n _i	f _i v %	% odpovědí k celkovému počtu respondentů (356)
společenská škodlivost	54	49	103	23	29
hranice 5000,- Kč	130	156	286	63	80
kriminální kariéra pachatele	14	16	30	7	8
znalost pachatele mezi policisty	5	6	11	2	3
<i>bez odpovědi</i>	<i>14</i>	<i>13</i>	<i>27</i>	<i>6</i>	<i>8</i>
			Σ 457	Σ 100	

(Relativní četnost v % i procenta odpovědí zaokrouhlena na celá čísla)

Graf 4 - Protiprávní jednání

Za každé spáchané protiprávní jednání následuje **trest**. Další položka dotazníku byla věnována uložení nepodmíněného trestního opatření u mladistvých. Jednoduše řečeno, zda se mladistvý může dostat do **vězení**.

K tomuto se pojí **5. výzkumný předpoklad** „**VÍCE JAK POLOVINA RESPONDENTŮ SPRÁVNĚ POSODÍ U MLADISTVÝCH MOŽNOST VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY.**“

U respondentů převládá mylný názor, že se mladistvá osoba, pro spáchané protiprávní jednání na úrovni trestného činu, nemůže dostat do vězení. Míjí tak 48 % respondentů. V těsném závěsu je však souhlasné vyjádření se 42 % respondentů. 11 % dotazovaných neví. (viz Tabulka 6 a Graf 5)

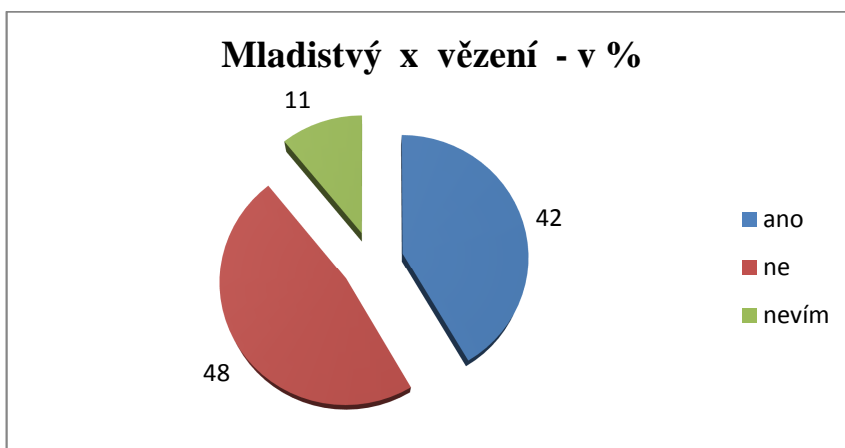
Výzkumný předpoklad v tomto případě nelze potvrdit. Je zřejmé, že v rámci tohoto mylného povědomí, je třeba stále více šířit žádoucí informace a v rámci primární prevence se na tuto oblast více zaměřit.

Tabulka 6 - Vězení

MLADISTVÝ X VĚZENÍ				
	dívky	chlapci	n_i	f_i v %
ano	64	85	149	42
ne	93	75	168	48
nevím	21	18	39	11
CELKEM:	178	178	Σ 356	Σ 100

(Relativní četnost v % zaokrouhlena na celá čísla)

Graf 5 - Vězení

Obecně nás zajímala také ukládaná **výše trestu**. Zda je výše shodná u mladistvých, stejně tak jako u dospělých osob. Téměř 70 % respondentů je informována, že trest ukládaný mladistvým není ve stejné výši jako trest ukládaný dospělým. Zhruba 25 % odpověď na tuto otázku nezná. Téměř 4 % respondentů si myslí, že ano, trest je u obou věkových kategorií stejný.

Je dobré, že děti jsou o těchto rozdílech v rámci ukládání trestu seznámeni. (viz Tabulka 24 v Příloze 23)

Položka „ne“, umožňovala v dotazníku doplnit v jaké výši. Dle odpovědi byla tato kategorie rozdělena do dalších podkategorií. Téměř polovina respondentů (44,6 %) ví, že u mladistvých je trest snížen na polovinu. 19,3 % je přesvědčeno o tom, že trest není stejně vysoký, spíše menší. 30,5 % respondentů ví, že trest stejně vysoký není, nevyjádřila se však konkrétně, v jaké výši by trest měl u mladistvých být. Téměř 6 % konkretizovalo: 2,4 % by trest u mladistvých přímo stanovilo mezi 1-5 lety odnětí svobody, stejný počet respondentů by neukládalo mladistvým trest, ale výchovné opatření v podobě ústavní výchovy, 2 respondenti trvají na tom, že potrestat lze jen osobu zletilou, tedy starší 18 let. (viz Tabulka 25 a Grafy 16 a 17 v Příloze 23)

Další podstatnou položkou dotazníku byl dotaz na děti mladší 15 let a možnost soudního postihu za spáchané protiprávní jednání. **6. výzkumný předpoklad** konstatuje, že „**MÉNĚ JAK POLOVINA RESPONDENTŮ BUDE ZNÁT, ŽE DĚTI DO 15 LET SE ZA PROTIPRÁVNÍ JEDNÁNÍ MOHOU DOSTAT K SOUDU A BÝT ZA PROTIPRÁVNÍ JEDNÁNÍ POSTIŽENI.**“

Odpovědi ano a ne jsou poměrně vyrovnané. Zhruba 35 % respondentů se domnívá, že ano, je možné soudně postihnout za protiprávní jednání děti mladší 15 let a 40 % se domnívá, že nikoliv. Cca 25 % respondentů vůbec neví. Je třeba si povšimnout, že je zde poměrně velký rozdíl v odpovědích dle pohlaví. Tedy dívky v počtu 77 si spíše myslí, že to možné není, zato chlapci v 75 případech se domnívají, že ano. **Tento předpoklad výzkumné šetření jen potvrzuje.** Procentuální vyčíslení jednotlivých odpovědí (ano, ne, nevím) je poměrně vyrovnané. Všechny odpovědi jsou však pod 50 %.

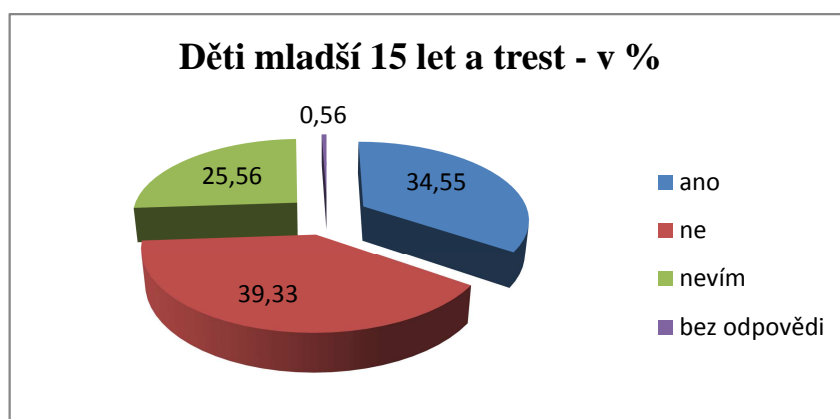
Odpovědi nezletilých respondentů je shodné s celkovým povědomím v rámci společnosti. V médiích se stále opakuje, že dětem mladším 15 let se nemůže nic stát, nehrozí jim žádný postih za protiprávní jednání. Také děti v rámci besed s kurátory často uvádějí, že takovým dětem hrozí spíše výchovný ústav. V rámci prevence je proti těmto mýtům ze strany kurátorů bojováno, ale povědomí ze staré doby, tedy před účinností ZSVM je tak silně zakořeněné, že bude obtížné jej změnit. Je důležité, aby děti věděly o takové možnosti, že se mohou pod 15 let dostat až k soudu, nenechají se pak například tak snadno zmanipulovat pro protiprávní činnost svými staršími kamarády a podobně. (viz Tabulka 7 a Graf 6)

Tabulka 7 - Děti mladší 15 let a trest

DĚTI MLADŠÍ 15 LET A TREST				
typ odpovědi	dívky	chlapci	n_i	f_i v %
ano	48	75	123	34,55
ne	77	63	140	39,33
nevím	52	39	91	25,56
<i>bez odpovědi</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>0,56</i>
CELKEM:	178	178	Σ 356	Σ 100

(Relativní četnost v % zaokrouhlena na dvě desetinná místa)

Graf 6 - Děti mladší 15 let a trest

IV. PROBLEMATIKA POSTOJE, PROTIPRÁVNÍ JEDNÁNÍ A POMOC KURÁTORA

Poslední oblast dotazníkového šetření se týkala **postojových otázek**, zda se již dopustili protiprávního jednání; kouření či požití alkoholu, kdo tento prohřešek s nimi řešil a zda by se sami obrátili o pomoc na kurátora pro mládež.

K tomuto bodu byl vytýčen **7. výzkumný předpoklad**, který uvádí, „**ŽE U DĚTÍ V OSLOVENÝCH 9. TŘÍDÁCH, SE MÉNĚ JAK POLOVINA JIŽ DOPUSTILA PROTIPRÁVNÍHO JEDNÁNÍ, KOUŘILA NEBO PILA ALKOHOL.**“

43 % respondentů přiznává, že ano. 46 % uvádí, že nikoliv. 10 % neví. Jeden se zdržel odpovědi zcela. (viz Tabulka 8 a Graf 7)

U odpovědi ano někteří z respondentů uvedli i konkrétní jednání, kterého se dopustili. Uváděli i více možností. 83x byl zmíněn alkohol (dívky 38x, chlapci 45x), 60x kouření (dívky 40x, chlapci 20x), 14x protiprávní jednání (dívky 4x, chlapci 10x). Navíc byl uveden 1 případ kouření marihuany a 1x byl zmíněn sex před 15 rokem věku.

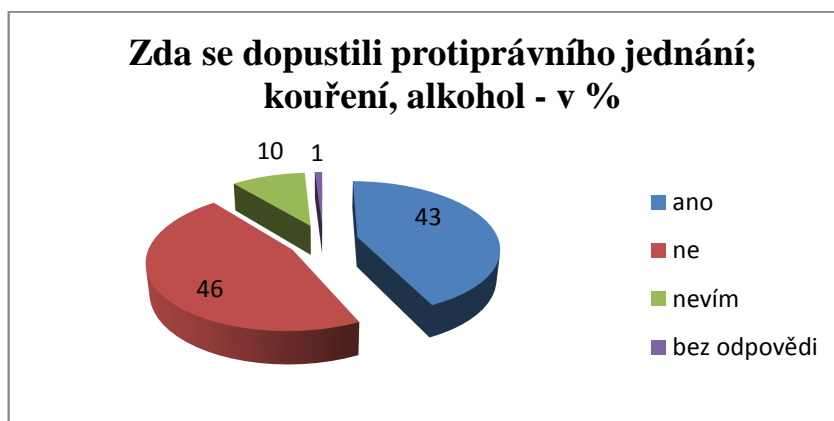
Výzkumný předpoklad se dotazníkovým šetřením potvrdil. 43 % respondentů uvedlo kladnou odpověď, tedy že se podobného jednání dopustilo. Jedná se o méně než polovinu respondentů.

Tabulka 8 - Zda se dopustili protiprávního jednání; kouření, alkohol

ZDA SE DOPUSTILI PROTIPRÁVNÍHO JEDNÁNÍ; KOUŘENÍ, ALKOHOL				
typ odpovědi	dívky	chlapci	n _i	f _i v %
ano	75	78	153	43
ne	86	77	163	46
nevím	17	20	37	10
<i>bez odpovědi</i>	<i>0</i>	<i>3</i>	<i>3</i>	<i>1</i>
CELKEM:	178	178	Σ 356	Σ 100

(Relativní četnost v % zaokrouhlena na celá čísla)

Graf 7 - Zda se dopustili protiprávního jednání; kouření, alkohol

V návaznosti na předchozí problematiku zkušenosti dětí byla v dotazníku uvedena položka, týkající se na **řešení takového jednání**. Tedy, kdo takové jednání s dítětem následně řešil.

Více než 50 % odpovědí znělo nikdo. V 30 % odpovědí respondenti zvolili řešení s rodiči. 12 x se respondenti setkali také s kurátorem pro mládež. V položce řešení s někým jiným bylo respondenty doplněno, že 2x se jednalo o bratrance, 1x policii, 2x to respondenti řešili s kamarády a 1 x sám se sebou.

Je zřejmé, že se nejspíše na hodně protiprávních jednání či pokusů kouřit či pít alkohol vůbec nepřišlo, než že by se o tom vědělo a nikdo se řešením s dítětem nezabýval. (viz Tabulka 26 v Příloze 23)

Poslední **8. výzkumný předpoklad** a také poslední položka dotazníku, se zabývá přímo postojem respondentů ke kurátorovi pro mládež. **„PŘEDPOKLÁDÁME, ŽE MÉNĚ JAK POLOVINA RESPONDENTŮ, BY SE OBRÁTILA O POMOC KE KURÁTOROVI PRO MLÁDEŽ.“**

Více než 43 % respondentů v tuto chvíli nedovede volbu posoudit – neví. Zamítavou odpověď vyjádřilo zhruba 30 %. Téměř 26 % uvádí, že se by se na kurátora pro mládež, o pomoc obrátilo. (Tabulka 9)

Znamená to tedy, že **výzkumný předpoklad je potvrzen.**

Samotný postoj respondentů je ovlivněn, jak již bylo zmíněno, informovaností o kompetencích kurátora pro mládež, ale také zkušenostmi či informacemi nebo předsudky z vnějšího prostředí.

Tabulka 9 - Pomoc kurátora

POMOC KURÁTORA				
typ odpovědi	dívky	chlapci	n _i	f _i v %
ano	42	49	91	25,56
Ne	39	68	107	30,06
nevím	96	60	156	43,82
<i>bez odpovědi</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>0,56</i>
CELKEM:	178	178	Σ 356	Σ 100

(Relativní četnost v % zaokrouhlena na dvě desetinná místa)

B. ROZHOVOR

Byl zvolen jako doplňkovou formu výzkumu, která by alespoň částečně měla dát zpětnou vazbu ze strany škol, na primárně preventivní program kurátorů pro mládež. Osloveni byli tři školní metodici prevence na základních školách v regionu Přerov, kde souběžně probíhalo také dotazníkové šetření. **Strukturovaný rozhovor měl 4 otevřené otázky:**

OTÁZKA Č. 1 – „MĚL PRIMÁRNĚ PREVENTIVNÍ PROGRAM KURÁTORŮ PRO ŠKOLU VÝZNAM, A JAKÝ?“

M 1 „Význam vidím v tom, že vhodně a odborně doplňuje výuku ve škole.“

M 2 „Ano, význam určitě má, žáci se dozví mnoho zajímavých a nových informací k danému tématu a mohou jim být odborně zodpovězeny jejich otázky.“

M 3 „Dané aktivity rozhodně obohatí výuku, žáci mají možnost si objasnit neznámé nebo nezažité pojmy. Získané poznatky mohou pak uplatnit v životě.“

OTÁZKA Č. 2 – „JE TÉMA BESEDY S ŽÁKY ZVOLENO VHDNĚ A PŘILÉHAVĚ K VĚKU?“

M 1 „Obsah přednášky je zvolen vhodně, odpovídá věku dětí. V 8. třídě potřebují právě takové informace, které se týkají trestní odpovědnosti. Je to praktické do života.“

M 2 *„Zdá se mi, že téma je zvoleno vhodně, vyhovuje mi také dvouhodinová, děti mají možnost a čas si přednášku vyslechnout a také se zapojit do diskuse.“*

M 3 *„Myslím, že témata odpovídají věkům žáků.“*

OTÁZKA Č. 3 – „JAK HODNOTÍTE ZPŮSOB REALIZACE BESEDY KURÁTORŮ?“

M 1 *„Líbí se mi zapojení žáků do debaty, skupinová práce, praktické příklady.“*

M 2 *„Přednášející byli k dětem vstřícní, konkrétní, využívali příklady z praxe.“*

M 3 *„Bylo by dobré vymyslet aktivity, které by ještě více zapojily žáky do výuky.“*

OTÁZKA Č. 4 – „BUDETE MÍT ZÁJEM O PRIMÁRNĚ PREVENTIVNÍ PROGRAM KURÁTORŮ I V NÁSLEDUJÍCÍM ŠKOLNÍM ROCE?“

M 1 *„Určitě budeme mít zájem. Pro děti je to dobré, oceňujeme ochotu kurátorů k primární prevenci.“*

M 2 *„Máme zájem, o tom není sporu. Je to aktivita velmi dobrá. Bylo by dobré, kdyby se dalo mezi témata kurátorů zařadit také kyberšikanu, která se rozmáhá.“*

M 3 *„Opět se na vás rádi obrátíme, beseda obohacuje výuku a informace z praxe jsou velmi důležité. Budeme spolupracovat i s dalšími subjekty Preventivní skupiny Přerov.“*

8.4 Výzkumné závěry

Realizovaný výzkum přinesl podstatné informace pro další práci na poli primárně prevence pro kurátory pro mládež. Je zřejmé, že je třeba v rámci besed s dětmi, zdůraznit některé informace více, jsou méně zažité, a proto si zaslouží věnování více času a podtrhnutí například zkušenostmi z praxe či příklady.

Jedná se především o informaci, že se osoby mladistvé (tj. 15-18 let) mohou za své protiprávní jednání v rovině trestného činu, dostat až k soudu a mohou za to být potrestáni dokonce nepodmíněným trestním opatřením, mohou jít do vězení. Současně hluboce přetrvává obecný mýtus, že dětem mladším 15 let se v případě spáchání protiprávního jednání (trestného činu) nemůže nic stát, policie projednávané jednání odloží pro nedostatek věku pachatele (není trestně odpovědný) a dále se tím již nikdo nezabývá. Je třeba dětem opakovaně vštěpovat, že tomu tak již od 1. 1. 2004 není, od této doby se datuje účinnost ZSVM. Média opakovaně prezentují mylnou informaci, že řešení takových protiprávních jednání končí právě již zmíněným odložením věci. S tímto sdělením se setkáváme jak v televizi, tak na Internetu, ale i v člancích. Správné mínění a informace bychom tedy měli dětem předat co nejdříve a současně je tímto varovat, před následky v případě, že by se dostaly k rozhodnutí, zda se protiprávního jednání osobně zúčastnit.

Další oblastí, která není dětem zcela jasná, je problematika rozdílu mezi přestupkem a trestným činem. Většina je seznámena s kritériem a hranicí 5000,- Kč spáchané škody protiprávním jednáním, tedy pod 5000,- Kč = přestupek, nad 5000,- Kč = trestný čin. Druhé kritérium, důležité pro posouzení, o kterou kategorii protiprávního jednání se jedná, je společenská škodlivost činu. Zde si již respondenti nejsou jistí.

Často slýcháváme o prezentaci dětských práv. Mnoho organizací se věnuje jejich dodržování, konec konců primárně jde o dětská práva hlavně orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Nicméně děti by měly být kromě práv, informovány také o svých povinnostech, určitých hranicích a limitech obecně ve společnosti a dodržování norem i v malém měřítku, například ve školách, v rodině a podobně. Když v praxi kurátoři řeší poruchy chování u dětí, například nerespektování autorit ve škole, doma, porušování školního řádu, protiprávní jednání, vždy jde o konflikt s určitými normami, proti kterým se dítě proviní.

Reakce samotného dítěte na řešení je většinou taková, že on/ona má nějaká práva, kterými se hájí. Rovněž to vypadá, že o povinnostech slyší prvně.

Je tedy nanejvýš vhodné, děti kromě jejich práv, informovat také o povinnostech, které mají. A o povinnostech, limitech a normách například v trestní rovině se mohou dozvědět právě v rámci primárně preventivních aktivit kurátorů pro mládež či od jiných odborných institucí v regionu.

V rámci dotazníkové části výzkumu jsme si odpověděli na jednotlivé výzkumné předpoklady, které se vztahují k dílčím cílům celého výzkumu a objasnění položených otázek. Cíle se povedlo dotazníkovým šetřením naplnit. **Znalosti dětí jsou spíše dobré.** Následující Tabulka 10 nabízí přehledně znalosti respondentů. V pravém sloupci je uvedeno hodnocení, zda odpověď respondentů byla spíše správná – označeno znaménkem plus, či spíše nesprávná či zcela nesprávná, označeno znaménkem mínus.

Tabulka 10 - Vyhodnocení dílčích cílů

72 % respondentů ví, kde sídlí kurátor pro mládež	+
74 % respondentů správně definovalo pojem kurátora	+
63% respondentů volilo v rámci činnosti kurátora odpověď, že se zabývá trestnou činností dětí, 58 % odpovědí patřilo problematice záškoláctví, 39 % odpovědí bylo věnováno šikaně a 31 % odpovědí problémům v chování dětí doma v rodině. Poznali tedy alespoň ve více než 50 % u dvou možností danou problematiku.	-
90 % respondentů správně uvedlo věk 15 let – dosažení trestní odpovědnosti	+
77 % respondentů dokázalo správně identifikovat, co trestní odpovědnost znamená	+
u rozdělení a kritérií protiprávních jednání odpovědělo 80 % respondentů, že se jedná o kritérium 5000,- Kč hodnoty škody v rámci protiprávního jednání, 29 % odpovědí bylo rovněž správně přiděleno kritériu škodlivosti jednání pro společnost.	-
48 % respondentů se mylně domnívá, že se mladistvá osoba nemůže za protiprávní jednání dostat do vězení. 42 % se domnívá, že ano, 11 % neví.	-
téměř 70 % respondentů dokázalo správně určit, že výše trestu u dospělých a mladistvých osob není shodná. Cca 45 % z nich dále správně	+

uvedlo, že se jedná u mladistvých o trest v poloviční výši.	
nejasné informace mají respondenti u dětí mladších 15 let a možnosti potrestání u soudu. Zde si téměř 40 % myslí, že se osoba mladší 15 let nemůže dostat za spáchané protiprávní jednání k soudu a být určitým způsobem postiženo. Jen téměř 35 % si myslí, že ano.	-

Z rozhovoru se školními metodiky prevence vyplývá, že celkově považují primárně preventivní program kurátorů pro mládež za dobrý, efektivně a odborně doplňující výuku ve škole. Děti mají možnost se do besedy zapojit, debatovat, diskutovat. Jsou jim zodpovězeny jejich dotazy. Metodici pozitivně hodnotí program v časovém rozmezí 2 vyučovacích hodin, který je dostačující a dětem nabízí dostatečný časový prostor. Dále je kladně hodnocen přístup přednášejících, příklady z praxe, vztah k praktickému využití informací v běžném životě dětí. O preventivní aktivity kurátorů je zájem i do budoucna. Je navrženo také zařazení problematiky kyberšikany.

Hlavním cílem empirického výzkumu bylo prokázat potřebnost realizace primárně preventivního programu kurátorů pro mládež na základních školách, s důrazem na 8. třídy, se záměrem minimalizace sociálně patologických jevů u dětí a mládeže. Na základě dotazníkového šetření i rozhovorů se školními metodiky prevence lze konstatovat, **že realizace primárně preventivního programu kurátorů na základních školách, s důrazem na 8. třídy, je potřebná.**

Pro zefektivnění primárně preventivního programu by bylo dobré využít získané informace z dotazníkového šetření i rozhovorů s metodiky. Objevují se zde 3-4 oblasti z daného tématu preventivní akce, které je třeba více zdůraznit. Nabízí se užití více příkladů z praxe, děti ještě více zapojit v rámci samostatné práce do hledání odpovědí, dále možnost hraní rolí určitého předem daného příběhu, na kterém by bylo možno popsat například řešení protiprávního jednání či škodlivost daného činu.

Otázkou je například i možnost vstoupit znovu s primárně preventivním programem i do 9. tříd, kde by bylo možné informace zopakovat, například již hlouběji jen některá témata. Problémem je však časová náročnost realizace opakující se akce. Výborná by byla současně vždy následná návaznost v hodinách výchovy ke zdraví či diskuse dětí v následné hodině již s pedagogickým pracovníkem či výchovným poradcem o tomto tématu. Situace však vyžaduje dobré znalosti tématu

také ze strany pedagogických pracovníků, kteří však mnohdy veškeré informace nemají a pořádané primárně preventivní akce kurátorů se často ani neúčastní.

DOPORUČENÍ:

Na základě výzkumných zjištění doporučuji:

- Vytvoření informačního letáčku o činnosti kurátora pro mládež, který bude distribuován do základních škol a to zejména dětem v 8. třídách, školním metodikům prevence a výchovným poradcům.
- Zapojení školních metodiků prevence do primární prevence trestní odpovědnosti, páchání protiprávních jednání a informovanosti o funkci kurátora pro mládež u dětí v 8. třídách. Posilování pozice kurátora i sociálních pracovníků v třídních kolektivech. Po realizaci primárně preventivního programu kurátorů pro mládež, následná samostatná činnost metodiků s kolektivem třídy.
- Upevnění spolupráce s ostatními členy (organizacemi) Primárně preventivní skupiny Přerov na aktivitách primární prevence. Návaznost jednotlivých témat opakování informací ve prospěch informovanosti dětí.
- Uzpůsobení a zapojení primárně preventivního programu také pro děti 6-12 let, které se zúčastní výchovně rekreačního kurzu pro děti, který pořádají kurátoři pro mládež se sociálními pracovníky OSPOD každý rok.

Je důležité, aby se do primární prevence více zapojily samotné školy. S dětmi pracují intenzivně a prakticky denně. Mají velký vliv a motivují různé typy chování dětí svým přístupem. Není v silách kurátorů pro mládež obsáhnout všechny školy v regionu správního obvodu obce s rozšířenou působností Přerov. Také není reálný návrat s primárně preventivními aktivitami například do 9. tříd. Skutečná odpovědnost zde leží na pedagogických pracovnících.

Nelze opominout rovněž podporu primární prevence samosprávou města. Která realizuje výchovně rekreační aktivity pro děti, angažuje se v sociálně vyloučených lokalitách. Zapojit je třeba také neziskové organizace regionu.

ZÁVĚR

V diplomové práci jsem se zaměřila na činnost kurátorů pro mládež. Vycházela jsem převážně z odborné literatury, ale také vlastních zkušeností kurátorky pro mládež. Teorii jsem občasně konfrontovala s praxí a doplnila některé kazuistiky, které teorii ukazují v reálných případech.

V jednotlivých kapitolách jsem se zabývala jednak samotnou osobností kurátora, kýženými vlastnostmi, dovednostmi a předpoklady pro tuto práci. Dále jednotlivými rolemi kurátora či sociálního pracovníka, které „hraje“ ve své práci ve směru ke klientům, např. poradce, reflektující odborník a podobně. Neodmyslitelně patří k sociální práci také etika a etické hodnoty, které pomáhají pracovníkům udržovat hranice a vypořádat se s určitými dilematy při práci s klienty.

Obsah práce nemůže opomenout ani síť spolupracujících organizací, se kterými je kurátor v kontaktu. Jedná se o spolupráci uvnitř samotného úřadu, ale také vně s dalšími organizacemi.

Další část práce je věnována samotné klientele kurátora pro mládež a také prostředí, ve kterém se socio-patologické projevy chování vyskytují, kde vznikají. Jedná se o rodinu, školu, vrstevnické party atd.

To co naplňuje práci kurátora pro mládež, není jen jeho klientela, ale také samotné negativní projevy chování těchto dětských klientů. V diplomové práci jsem považovala za důležité se věnovat rovněž této oblasti a vydefinovat hlavní negativní sociálně-patologické jevy chování dětí a mládeže, se kterými se kurátor při své práci potýká. Jaké kroky kurátor může konat, co mu legislativně přísluší a jaké úkoly realizuje při řešení jednotlivých případů - tím jsem se zabývala v dalších částech své práce. Primární prevence je oblast činnosti kurátora, které se rovněž věnuje. Závěrem teoretické části jsem se pokusila nastínit také primárně preventivní funkci kurátora. Výstupem z toho je výzkum realizovaný v rámci diplomové práce, kde jsem zjišťovala prostřednictvím dotazníkového šetření u dětí v 9. třídách, které prošly primárně preventivním programem kurátorů v Přerově v rámci 8. třídy, a dále prostřednictvím rozhovoru s vybranými metodiky prevence, znalosti dětí v oblasti činnosti kurátora, trestní odpovědnosti a protiprávních jednání a názor školních metodiků prevence na realizovaný preventivní program.

Celkově šlo o ověření efektivity primárně preventivního programu a zjištění jakýchsi mezer ve zmíněném programu, kde je třeba být více konkrétní, předat více informací a to takovou formou, která by byla pro děti ještě více zajímavá a poutavá.

Závěrem lze říci, že zpracování diplomové práce bylo v první řadě prospěšné mě samotné, kdy jsem si mohla ucelit jednotlivé informace o práci kurátora, které znám převážně z praxe a z oblasti sociální práce. Touto formou jsem nahlédla také pod jiné odborné roviny, například psychologie, pedagogiky, sociologie.

V druhé řadě je práce prospěšná přímo pro inovaci a zlepšení efektivity samotného primárně preventivního programu kurátorů pro mládež na školách. Z výzkumu je zřejmé, které oblasti předávaných informací je třeba prohloubit.

Dále považuji za zajímavé a prospěšné ucelení materiálu o kurátorech pro mládež, které bude moci být následně využito pro studenty či praktikanty sociální práce, kteří přicházejí na mé pracoviště na praxi a zajímají se o samotnou činnost. Tento materiál jim může pomoci pochopit funkci kurátora jako takového.

Z informací v diplomové práci také je možné vypracovat jednoduchý informační leták pro rodiče či zákonné zástupce, kteří přicházejí s žádostí o pomoc se svými ratolestmi, nebo může současně sloužit pro ty, kteří o pomoci kurátora zatím jen uvažují a hledají informace.

SEZNAM POUŽITÉ ODBORNÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Literatura

BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny, sociální práce s dysfunkčními rodinami*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-392-5

BURIÁNEK, J. *Sociologie*. 1. Vyd. Praha: Fortuna, 1996. ISBN 80-7168-304-3

ČÁP, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-534-3

DRTILOVÁ, J., KOUKOLÍK, F. *Odlišné dítě*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1994. ISBN 80-7021-097-4

ERETOVÁ, N. *Pedagogická intervence u žáků ZŠ*. Praha: Wolters Kluwer, 2010. ISBN 978-80-7357-605-5

FIALA, J. *Malá právnícká encyklopedie*. 2. vyd. Praha: Linde, 1995. ISBN 80-85647-63-X

FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. 1.vyd. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3

GJURIČOVÁ, Š., KUBIČKA, J. *Rodinná terapie – systemické a narativní přístupy*. 2. vyd. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2390-7

GRECMANOVÁ, H. *Obecná pedagogika II*. 2. vyd. Olomouc: Nakladatelství HANEX, 2003. ISBN 80-85783-24-X

HAVRDOVÁ, Z. *Kompetence v praxi sociální práce*. Praha: Osmium, 1999. ISBN 80-902081-8-5

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. 2.vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4

CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Dostik 2., 2010. Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4

JANDOUREK, J. *Úvod do sociologie*. 1. Vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178.749-3

JEDLIČKA, R., KLÍMA, R., KOŤA, J., NĚMEC, J., PILAŘ, J. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. 1. vyd. Praha: Themis, nakladatelství Tiskárny MV, p.o., 2004. ISBN 80-7312-038-0

KAHOUN, V. a kol. *Vybrané kapitoly k sociální práci - Sociální práce II*. 1. vyd. Praha: Triton, 2007. ISBN 978-80-7387-064-5

KALHOUS, Z., OBST, O. *Školní didaktika*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X

KLIMENTOVÁ, E. *Teorie a metody sociální práce I*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001. ISBN 80-244-0318-8

KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2

LABÁTH, V. *Riziková mládež*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. ISBN 80-85850-66-4

MALÍKOVÁ, E. *Péče o seniory v pobytových sociálních zařízeních*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3148-3

MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2310-5

MAŘÍKOVÁ, H. a kol. *Velký sociologický slovník*. Praha: Univerzita Karlova – Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311

MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2

MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85850-24-9.

MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0

MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X

MÜHLPACHR, J. *Sociopatlogie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4550-7

Nový akademický slovník. 1. Vyd. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1351-4

POTŮČEK, M. *Sociální politika*. 1.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85850-01-X

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X

ŘEZNÍČEK, I. *Metody sociální práce*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-85850-00-1

ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-247-2991-6

Slovník cizích slov. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství a vydavatelství FIN, 1993. ISBN 80-85572-02-8

SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. 1. vyd.. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8

Sociální deviace, sociologie nemoci a medicíny. 2.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-85850-03-6

VACÍNOVÁ, M. *Psychologie a společenská výchova*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1995. ISBN 80-7187-006-4

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3.vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0

VAŠŤATKOVÁ, J., HOFERKOVÁ, S. *Příručka sociálního pracovníka*. 1.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008. ISBN 978-80-244-1991-6

ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-08-2

ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M. *Kriminologie a prevence kriminality*. 1. vyd. Praha: ARMEX, 2004. ISBN 80-86795-05-5

Akční plán realizace prevence kriminality na území Olomouckého kraje 2009-2011, 1. vyd. Olomouc: Olomoucký kraj, 2008. ISBN 978-80-254-3219-8

Legislativa

Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, *ve znění pozdějších předpisů*

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, *ve znění pozdějších předpisů*

Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, *ve znění pozdějších předpisů*

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, *ve znění pozdějších předpisů*

Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, *ve znění pozdějších předpisů*

Zákon č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, *ve znění pozdějších předpisů*

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, *ve znění pozdějších předpisů*

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), *ve znění pozdějších předpisů*

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, *ve znění pozdějších předpisů*

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, *ve znění pozdějších předpisů*

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), *ve znění pozdějších předpisů*

Internetové zdroje

Bezpečný internet. [online].[cit. 18. 11. 2010]. Dostupné na <<http://www.e-bezpeci.cz/>>

Cliparts v dotazníku. [online].[cit. 9. 1. 2011]. Dostupné na <<http://www.openclipart.org/>>

Co jste o alkoholu možná nevěděli. [online].[cit. 8. 10. 2010]. Dostupné na <<http://www.celostnimediceina.cz/co-jste-o-alkoholu-mozna-nevedeli.htm>>

Český statistický úřad-Mapa okresu Přerov. [online].[cit. 24. 11. 2010]. Dostupné na <http://www.czso.cz/xm/redakce.nsf/i/okres_prerov>

Etický kodex sociálních pracovníků ČR. [online].[cit. 6. 2. 2011]. Dostupné na <<http://www.socialnipracovnici.cz/images/pdf/Eticky%20kodex%20SSPCR.pdf>>

Etika sociální práce – principy. [online].[cit. 23. 9. 2010]. Dostupné na <<http://www.socialnipracovnici.cz/images/pdf/Mezinarodni%20eticky%20kodex.pdf>>

Hrou proti AIDS. [online].[cit. 17. 11. 2010]. Dostupné na <<http://www.aids-hiv.cz/hrouprotiaids.html>>

Kurátor pro mládež. [online].[cit. 6. 2. 2011]. Dostupné na <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7290/Funkce_kuratora.pdf>

Mapa krajů v ČR. [online].[cit. 25. 11. 2010]. Dostupné na <<http://www117.abb.com>>

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže. [online].[cit. 17. 11. 2010]. Dostupné na <<http://www.msmt.cz/socialni-programy/metodicke-doporuceni-k-primarni-prevenci-rizikoveho-chovani?highlightWords=%C4%8D.j.+21291%2F2010-28>>

Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví. [online].[cit. 18. 10. 2010]. Dostupné na <<http://www.msmt.cz/socialni-programy/metodicky-pokyn-k-jednotnemu-postupu-pri-uvolnovani-a-omlouvani-zaku-z-vyucovani-prevenci-a-postihu-zaskolactvi>>

Než naliješ skleničku.[online].[cit. 17. 11. 2010]. Dostupné na <<http://www.policie.cz/clanek/nez-nalijes-sklenicku.aspx>>

Regionální informační servis - Okresy Olomouckého kraje. [online].[cit. 24. 11. 2010].Dostupné na <http://www.risy.cz/okresy_olomoucky_kraj>

Sociálně-právní ochrana dětí. [online].[cit. 31. 10. 2010]. Dostupné na <<http://www.mpsv.cz/cs/7242>>

Sociální kurátor. [online].[cit. 6. 2. 2011]. Dostupné na http://www.mpsv.cz/files/clanky/7193/socialni_kurator.pdf>

Sociodemografická analýza neúplných rodin s nezletilými dětmi v ČR. [online].[cit. 26.1.2011]. Dostupné na <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/4355/analyza.pdf>>

Správní obvody obcí s rozšířenou působností. [online].[cit. 25. 11. 2010]. Dostupné na <http://www.risy.cz/obce_s_rozsirenou_pusobnosti_olomoucky_kraj>

Stránky WHO - Tabacco. [online].[cit. 8. 10. 2010]. Dostupné na <<http://www.euro.who.int/en/what-we-do/health-topics/disease-prevention/tabacco>>

Šikana a kyberšikana.[online].[cit. 28. 10. 2010]. Dostupné na <<http://proti-sikane.saferinternet.cz/sikana-a-kybersikana>>

Tvoje správná volba. [online].[cit. 17. 11. 2010]. Dostupné na <<http://www.policie.cz/clanek/krajske-reditelstvi-severomoravskeho-kraje-zpravodajstvi-tvoje-spravna-volba.aspx>>

Multimédia

Ottova encyklopedie obecných vědomostí [CD ROM]. Aion CS, 1997

SEZNAM PŘÍLOH

Seznam zkratk

Příloha 1 – Dělení rolí sociálního pracovníka dle ŘEZNÍČKA

Příloha 2 – Vzájemné sdělování informací, psychologická a zdrav. zařízení

Příloha 3 – Kritéria pro pojmenování chování šikanou

Příloha 4 – Kyberšikana

Příloha 5 – Zamyšlení nad snížením hranice trestní odpovědnosti

Příloha 6 – Další pojmy trestního řízení

Příloha 7 – Graf průzkumu Aliance 18 „Dodržuj zákon – kontroluj věk“

Příloha 8 – Alkohol podle serveru Celostní medicína

Příloha 9 – Typologie útěků dle VÁGNEROVÉ

Příloha 10 – Řešení neomluvených absencí podle počtu hodin

Příloha 11 – Projevy ADHD dle MARTÍNKY

Příloha 12 – Sociálně právní ochrana dětí dle MPSV ČR

Příloha 13 – Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Příloha 14 – Zpráva o poměrech

Příloha 15 – Program preventivní skupiny Přerov

Příloha 16 – Primárně preventivní program kurátorů pro mládež v Přerově

Příloha 17 – Kooperace OSPOD na preventivních aktivitách v regionu

Příloha 18 – Preventivní činnost ostatních obcí 3 v okrese Přerov

Příloha 19 – Demografické tabulky

Příloha 20 – Školy, kde byla realizována beseda 2009-2010

Příloha 21 – Dotazník

Příloha 22 – Rozhovor

Příloha 23 – Výzkumná zjištění

SEZNAM ZKRATEK

ADHD	- Attention deficit – hyperactivity disorder (Syndrom hyperaktivity s poruchou pozornosti)
AIDS	- Acquired Immune Deficiency Syndrome (Syndrom získané poruchy imunity)
atd.	- a tak dále
atp.	- a tak podobně
č.	- číslo
Č. j.	- číslo jednací
ČR	- Česká republika
DVD	- Digital versatile disc (digitální disk)
HIV	- Human immunodeficiency virus (Virus lidské imunity)
MP3	- komprimovaný zvukový soubor
např.	- například
odst.	- odstavec
OSPOD	- orgán či oddělení sociálně právní ochrany dětí
PČR	- Policie České republiky
PMS	- probační a mediační služba
resp.	- respektive
Sb.	- sbírka
SMS	- Short message service (krátká textová zpráva)
SPC	- Speciální pedagogické centrum
SPOD	- sociálně-právní ochrana
SVP	- středisko výchovné péče
tj.	- to jest
tzv.	- tak zvaný
WHO	- World Health Organization (Světová zdravotnická organizace)
ZSVM	- zákon o soudnictví ve věcech mládeže

Příloha 1 – Dělení rolí sociálního pracovníka dle ŘEZNÍČKA

ŘEZNÍČEK dělí role sociálního pracovníka následovně: „**Pečovatel nebo poskytovatel služeb** – napomáhá klientům v jejich denním životě tam, kde vzhledem k postižení, onemocnění, slabosti nebo jiné neschopnosti sami nezvládnou vykonávat důležité činnosti. **Zprostředkovatel služeb** – pomáhá klientů získat kontakt s potřebnými sociálními zařízeními, případně s jinými zdroji pomoci. Sociální pracovník či kurátor zastává funkci situačního diagnostika, kam je třeba klienta nasměrovat. **Cvičitel sociální adaptace** – napomáhá klientům modifikovat jejich chování tak, aby mohli účinněji řešit své problémy. Zastává funkci povzbuzovatele změn v chování a preventivní činitel v situaci potencionální krize. **Poradce nebo terapeut** – pomáhá klientům získat náhled na jejich postoje, pocity a způsoby jednání, se záměrem napomoci jejich osobnímu růstu nebo adaptabilnějšímu jednání. **Případový manažer** – jedná se o roli obvyklou spíše na Západě, usiluje o zajišťování, koordinaci, vhodný výběr a souvislé poskytování tzv. kontinua služeb, zejména u klientely s větším množstvím sociálních a zdravotních potřeb. Mezi jeho funkce patří případová diagnostika, plánování služeb nebo terapie, navazování funkčních vazeb k jiným poskytovatelům sociálních služeb, pravidelné sledování poskytovaných služeb a hájení zájmů klientů. Tato role se uplatňuje zejména u problémových rodin nebo u postižených osob navracejících se do běžného života. **Manažer pracovní náplně** – v zařízení, tj. organizátor často nadměrného objemu práce, plánuje načasování a dávkování intervence. Sleduje kvalitu poskytovaných sociálních služeb a průběžně zpracovává informace. **Personální manažer** – je osoba zajišťující výcvik a výuku, supervizi, konzultace a řízení pracovníků zařízení. Často spojená s administrativními činnostmi. **Administrátor** – vedoucí pracovník nebo ředitel zařízení, plánuje, rozvíjí a zavádí způsoby práce, služby a programy v sociálních a jiných zařízeních.“²³⁴

²³⁴ ŘEZNÍČEK, I. Metody sociální práce. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994, s. 57-58

Příloha 2 – Vzájemné sdělování informací, psychologická a zdravotnických zařízení

Informace jsou OSPOD sdělovány na základě písemného souhlasu rodičů, když jednotlivé organizace, převážně zdravotnického charakteru, jsou vázány mlčenlivostí, vyplývající ze zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, § 55 odstavec 2, písmeno d).²³⁵ Mlčenlivost dalších organizací vychází z obecného zákona o ochraně osobních údajů zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů.

²³⁵ Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, *ve znění pozdějších předpisů*

Příloha 3 – Kritéria pro pojmenování chování šikanou

Aby určité chování a jednání dítěte mohlo být nazýváno šikanou, musí splňovat podle MARTÍNKA určitá kritéria. První je **převaha síly nad obětí** – jedná se nejen o převahu sil fyzických, ale stačí taktéž převaha psychického rázu. Tedy psychicky odolnější jedinec trápí méně odolného. Většinou je obětí dítě, které navenek jaksi vysílá signály, že je slabší. Je spíše zaražený, zamlklý, často neumí s ostatními spolužáky komunikovat, stojí v pozadí. Také může být fyzicky odlišný od ostatních, např. zdravotně hendikepovaný, s brýlemi, určitými omezeními. Odlišnost lze spatřovat taktéž v dnešní moderní době v rozdílech sociálních – tedy v oblečení – zda je značkové či tzv. „od Vietnamců“, zda má dítě dobrý mobilní telefon, MP3 přehrávač, zda jej rodiče do školy vozí autem a podobně. Tyto rozdíly v sociálním statusu jsou jednoznačně jedním z prvků pro šikanu. Dále **oběť vnímá útok jako nepříjemný** – jednání agresorů, tedy těch co šikanují, není pro oběť příjemné. Naopak jej vnímá negativně, uráží jeho či jeho blízké, ty které má rádo. Neztotožňuje se např. s přezdívkou, která jej zesměšňuje. Jednoduše řečeno, nejedná se o vtip, který je jako takový vnímán oběma stranami, ale jedná se o jednání, které druhou stranu poškozují. Patří sem také **dlouhodobost jednání i krátkodobost** – je obecně známo, že šikanou je nazýváno jen takové jednání, které má charakter opakování a trvání. MARTÍNEK však doplňuje, že za šikanu lze považovat i krátkodobé či jednorázové jednání, které poškozují druhého, tedy splňuje dvě předchozí podmínky, či znaky šikany. Má za to, že takové krátkodobé či jednorázové jednání může být daleko nebezpečnější, intenzivnější povahy a na oběti zanechá hluboké rány v psychice.²³⁶

²³⁶ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, s. 110-112

Příloha 4 – Kyberšikana

A) Jaké jsou odlišné rysy šikany od kyberšikany definuje server Proti šikaně. Patří sem znaky jako **anonymita**, oběť se nedozví, kdo je agresorem. Na internetu agresor vystupuje pod přezdívkou, má smyšlenou e-mailovou adresu, nebo užije anonymního telefonního čísla. Díky tomu agresor může své jednání stupňovat a dovolit si víc. **Proměna agresora**, agresorem přestává být jen ten, kdo je fyzicky či psychicky silnější než oběť, ale je to osoba, která je znalá informačních technologií a využívá anonymního prostředí. A **proměna oběti**, při klasické šikaně je obětí někdo slabší, jiný, odlišný. V kyberprostoru nejsou tyto kritéria pro agresora důležitá. Obětí se může stát kdokoli. Více se stávají oběťmi takové děti, které tráví u počítače či na mobilním telefonu hodně času a kyberprostor je oslovuje a ovlivňuje. Šikana se většinou odehrává ve škole, po cestě domů, apod. – jde tedy hlavně o fyzická setkání, která se dají trochu předvídat a částečně se jim vyhnout, ale před kyberšikanou není jednoduchý únik. Agresor může působit na oběť kdykoliv. Vyznačuje se problémem s **kontrolou**, kyberšikana znesnadňuje kontrolu jak ze strany rodičů tak školy, u kyberšikany chybí klasické znaky šikanování, kterých by si mohli dospělí všimnout. Patří sem i otázka **času**. Běžná šikana je většinou jednání opakující se, ale uskutečněné v jednom místě, času, prostoru. V případě kyberšikany se může oběť k urážlivým SMSkám, emailům, odkazům, apod. kdykoliv vracet. Dále je důležité **publikum**. Divákem **kybernetické šikany** se může díky webovým stránkám stát kdokoli na světě.²³⁷

B) **NEVHODNÉHO PROJEVY CHOVÁNÍ NA INTERNETU** jsou nejen Kyberšikana (Cyber-bullying), ale také nebezpečné zvaní na schůzku (Grooming), kde může být dítě osloveno např. pedofilem či jinou osobou, která to s dítětem nemyslí dobře a hodlá jej jakkoliv využít či zneužít, dále sem také patří zneužívání internetu a komunikačních technologií ve smyslu obtěžování jednotlivců či skupin (Cyberstalking) a setkávají se také s urážlivým a nepřátelským chováním ostatních uživatelů Internetu při chatu, v diskusích i na e-mailu (Flaming). Dítě může být prostřednictvím těchto technologií napadeno a nic netuší, že atak je nahráván na mobilní telefon (Happy Slapping).

²³⁷ Šikana a kyberšikana. [online].[cit. 28. 10. 2010]. Dostupné na <<http://proti-sikane.saferinternet.cz/sikana-a-kybersikana>>

Posledním popsáním negativním setkáním je pokus o podvrhnutí stránek či identity jedince odcizením osobních údajů a informací, jako je přístupové jméno a heslo (Phishing).²³⁸

²³⁸ *Reálná nebezpečí internetu pro děti*. [online].[cit. 12. 2. 2011]. Dostupné na <http://www.saferinternet.cz/data/articles/down_377.pdf>

Příloha 5 – Zamyšlení nad snížením hranice trestní odpovědnosti

Co by vyřešilo snížené této hranice, je opět na diskusi odborníků v oboru. Z praxe kurátora pro mládež je možno říci, že by nevyřešilo nic. Existencí ZSVM se radikálně změnil přístup a řešení protiprávních jednání u dětí mladších 15 let, což do doby tohoto zákona nebylo nikde speciálně upraveno. Řešení protiprávních jednání dětí obecně vycházelo z trestního zákona a podpůrných legislativních norem. Dnes tento speciální zákon upravuje přímo problematiku dětí mladších 15 let a osob mladistvých páchajících činy, které splňují znaky trestného činu. Tyto děti končí u soudu, kde si odnášejí uložené určité opatření. O těchto dětech se tedy ví, pracuje se s nimi a taktéž za své skutky jsou v rámci ukládání opatření řešeny. Neznamená to, jak se často hovoří v médiích, že tyto děti vyvážnou bez trestu, bez jakéhokoliv řešení a opatření a nestane se jim, lidově řečeno, nic.

S hranicí trestní odpovědnosti jdou ruku v ruce další instituty, jako je ukončení povinné školní docházky, nebo povolení pohlavního styku. Veškeré instituce např. systému ústavní výchovy, vězeňství - navazují na 15 letou hranici. V případě snížení hranice trestní odpovědnosti, by situace vyžadovala promítnutí tohoto rozhodnutí do těchto dalších oblastí a v jednotlivých systémech by si změny vyžádaly finanční náklady, nepřiměřené účelu.

Příloha 6 – Další pojmy trestního řízení

Delikventem je nejčastěji označována osoba mladistvého (15-18 let) a osoba označená jako mladý dospělý (18-24 let), pachatel trestných činů. Psychologický slovník ji rovněž dále dělí na delikventa impulzivního, nesocializovaného a socializovaného.²³⁹

Nebo krátce jde o „osobu, která spáchala trestný čin, nebo správní přestupek“.²⁴⁰

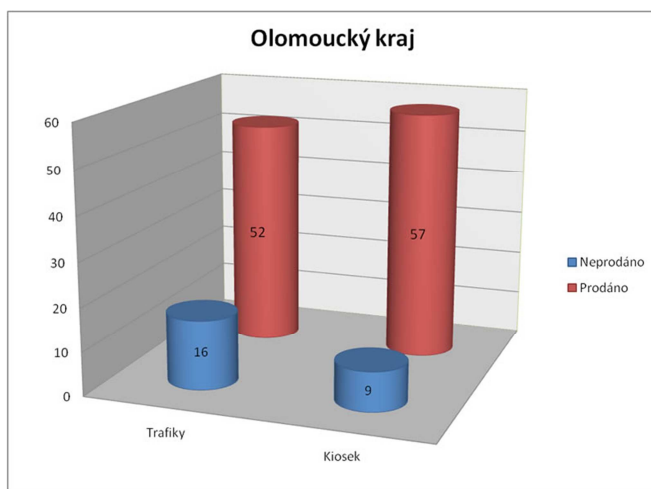
Pachatel je definován podobně. Jako „osoba, v trestním právu, naplnila svým jednáním všechny znaky trestného činu. Může to být pouze osoba fyzická, příčetná, která dovršila 15. rok věku. Obdobné znaky platí i pro pachatele přestupku.“²⁴¹

²³⁹ HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál, 2000. s 100

²⁴⁰ FIALA, J. *Malá právníková encyklopedie*. 2. vyd. Praha: Linde, 1995. s 31

²⁴¹ FIALA, J. *Malá právníková encyklopedie*. 2. vyd. Praha: Linde, 1995. s 107

Příloha 7 – Graf průzkumu Aliance 18 „Dodržuj zákon – kontroluj věk“²⁴²

²⁴² Výsledky výzkumů. [online].[cit. 8. 10. 2010]. Dostupné na <<http://www.aliance18.cz/vysledky-pruzkumu>>

Příloha 8 – Alkohol podle serveru Celostní medicína

Alkohol (podle serveru Celostní medicína) má tlumivé účinky na centrální nervovou soustavu, proto lidé tuto návykovou látku s oblibou užívají, aby zmírnili své stavy úzkosti, stresu. Tlumivý účinek alkoholu má však i své negativní vedlejší účinky – odbourání zábran, snížení kontroly nad svým chováním. Tlumivý efekt postihuje zejména mozeček, takže se snižuje taky schopnost pohybové a svalové koordinace (hrozí úrazy, pády, poranění). Ovlivňuje současně centrální nervovou soustavu a duševní rozpoložení jedince. Dochází k zhoršení a ztrátě pozornosti, reakčního času a zejména ke kvalitativním poruchám emocí. Lidé pod vlivem alkoholu hůře ovlivňují své chování a jednání, mohou pak svým jednáním ohrožovat druhé. Podle statistik má alkohol nejen negativní důsledky na nehodovost a úmrtí při dopravních nehodách, ale sehrává také velkou roli při páchání násilné trestné činnosti. Alkohol může v těchto případech zvyšovat emocionální rozpoložení (hněv, podráždění, strach) a vyústit do stavů afektu (kdy jedinec ztrácí kontrolu nad svým jednáním, neví, co v danou chvíli koná). Pokud se týká dětí nezletilých, do 18 let může i stejná dávka alkoholu jako by vypil dospělý způsobit vážné a nezvratné poškození tělesných orgánů. Je to zapříčiněno tím, že organismus dítěte a nezletilého se ještě pořád vyvíjí a tělo se neumí s alkoholem natolik vypořádat, nedokáže jej metabolicky zpracovat a odbourat tak rychle a v takové míře, jako u dospělého. Proto pro děti a mladistvé nemůžeme mluvit o žádném bezpečném množství dávky alkoholu.²⁴³

²⁴³ *Co jste o alkoholu možná nevěděli.* [online]. [cit. 8. 10. 2010]. Dostupné na <<http://www.celostnimedicina.cz/co-jste-o-alkoholu-mozna-nevedeli.htm>>

Příloha 9 - Typologie útěků dle VÁGNEROVÉ

Dle VÁGNEROVÉ jsou útěky rozděleny na „**Reaktivní, impulzivní útěky** jsou zkratovou reakcí na nezvládnutou situaci doma nebo ve škole. Jejich smyslem může být potřeba úniku, např. před trestem, který dítě prožívá jako nesnesitelný, od člověka, s nímž dítě nechce žít apod. Útěk je signálem zoufalství nebo varováním. Dítě se však zpravidla chce domů vrátit. Takto motivovaný útěk může být ojedinělý a po vyřešení problému se již neopakuje. **Chronické útěky** bývají plánované a připravované, vyplývají obyčejně z dlouhodobých problémů. Někdy mívají přesný cíl, např. osobu, k níž dítě utíká. Dítě se obyčejně nechce vrátit. S podobnými útěky se setkáváme u dětí z narušených a nefunkčních rodin, kde dítě nemá žádné zázemí, není citově akceptováno, a někdy je i využíváno a týráno. **Toulání** je charakteristické dlouhotrvajícím opuštěním domova, které většinou navazuje na útěky. Je výrazem nedostatečné citové vazby k lidem a k zázemí, které je natolik dysfunkční, že na něm dítěti nezáleží, nebo je dokonce odmítá. Dítě, resp. dospívající, se může toulat sám, nebo v partě. Toulání bývá spojeno s dalšími odchylkami v chování, sloužícími např. jako prostředek zajištění živobytí. Toulaví jedinci často kradou a prostituuji nebo bývají zneužíváni. Je zvýšená pravděpodobnost, že začnou užívat drogy nebo alkohol. U dospívajících je riziko, že se pro ně toulavý způsob života stane návykem, že nebudou schopni stabilního zaměstnání a postupně skončí jako bezdomovci.“²⁴⁴

²⁴⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3.vyd. Praha: Portál, 2004, s. 792-795

Příloha 10 - Řešení neomluvených absencí podle počtu hodin

Podle Metodického pokynu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy Čj.: 10 194/2002-14, k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví, který je součástí **Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních** jsou podle počtu neomluvených hodin řešeny absence takto:

Podle těchto pokynů a doporučení lze rozdělit řešení neomluvených absencí podle počtu hodin na 3 kategorie:

1. neomluvená absence **do 10 hodin** – řeší škola podle Článku II, odst. 6, formou pohovoru se zákonnými zástupci formou pohovoru ve škole, na který jsou pozváni doporučeným dopisem,
2. neomluvená absence **nad 10 hodin**, která nepřesáhne 25 – škola postupuje dle Článku II., odst. 8, a svolává školní výchovnou komisi. Na tuto komisi jsou opět pozváni zákonní zástupci žáka, jsou zde přítomni zainteresovaní zástupci školy (výchovný poradce, třídní učitel, ředitel školy). K jednání je přizván rovněž kurátor pro mládež.
3. Jestliže přesáhne absence **25 neomluvených hodin**, jedná se již o závažné porušení školního řádu a současně školského zákona a absence se v součtu na zvláštním formuláři zasílají kurátorům pro mládež k dalšímu řešení, když by se ze strany rodičů mohlo jednat o přešůpek na úseku školství či dokonce trestný čin ohrožování výchovy dítěte dle trestního zákoníku, když nezajistili řádně jeho školní docházku.

Příloha 11 - Projevy ADHD dle MARTÍNKA

Porucha ADHD, má podle MARTÍNKA, tři základní znaky v projevu chování dítěte, **hyperaktivita – hypoaktivita, poruchy pozornosti, impulzivita**. **Hyperaktivita znamená**, že dítě neposedí, pobíhá, je neklidné, běhá od činnosti k činnosti. Když je nuceno sedět, objevuje se velký psychomotorický neklid (hraje si s prsty, vrtí se, manipuluje stále s nějakým předmětem apod.). Dále je hyperaktivita spojena s velkou překotnou výřečností. Dítě nenechá nikoho domluvit, skáče do řeči, drmolí. **Hypoaktivita** je opakem hyperaktivního jednání. Všechno dítěti dlouho trvá, jeho aktivita zaostává oproti druhým stejně starým dětem. Vzbuzuje v kolektivu dětí dojem líného, pohodlného jedince. Takové dítě ve třídě zdržuje tempo výuky, pro učitele je takové chování provokujícím prvkem. Stává se často snadným terčem posměchu a šikany. **Poruchy pozornosti** znamenají, že dítě těžko udrží pozornost na jednu věc, téma. Těká z jednoho předmětu na druhý, z tématu na jiné. Množství podnětů, které jej obklopují, neustále odvádějí pozornost od kýženého cíle. I hra dítěte je velmi nesoustředěná. Rodiče často takové dítě komentují „on u ničeho nevydrží“. Ve školním prostředí se takové dítě projevuje většinou psychomotorickým neklidem. Vyrušuje ve výuce. Pozornost jako taková je pro dítě s ADHD velmi unavující. Tím pádem se také mění výkonnost jedince. Děti s ADHD pak mají různé známkování např. v jednom předmětu, protože jednou se soustředí dobře a podruhé nikoliv. **Impulzivita** je dalším projevem ADHD. Dítě působí zbrkle, reaguje bez rozmyslu, bezhlavě a často nepřiměřeně. Nepatrné předměty takové dítě vyvádějí z míry a jejich reakce je bouřlivá. Ve škole takové dítě nedokáže počkat, až učitel vysvětlí úkol či úlohu, chce okamžitě reagovat, předčasně se hlásí, vykřikuje. Často také nahlas komentuje výuku a výklad, glosuje odpovědi ostatních ve třídě. Tím pak narušuje chod celé hodiny. Bývá považován za nevychované a drzé dítě. Impulzivní dítě chce mít všechno hned, není ochotné čekat, odepřít si, odložit své uspokojení. Tato vlastnost bývá příčinou problémů jednak ve školním prostředí, tak mimo školu. Bývá příčinou krádeží i jiného patologického chování.²⁴⁵

²⁴⁵ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, s. 86-91

Příloha 12 - Sociálně právní ochrana dětí dle MPSV ČR

*„Sociálně-právní ochrana dítěte představuje zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání, zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním. Ochrana dítěte, která je širším pojmem než sociálně-právní ochrana, tak zahrnuje ochranu rozsáhlého souboru práv a oprávněných zájmů dítěte, a je proto upravena v různých právních odvětvích a v právních předpisech různé právní síly. Tvoří tak předmět činnosti celé řady orgánů, právnických a fyzických osob, a to v závislosti na jejich působnosti. Ochrana dítěte a zajišťování jeho práv se promítá do právních předpisů v oblasti rodinně právní, sociální, školské, zdravotní, daňové, občanskoprávní, trestní apod., a z toho také vyplývá okruh subjektů, které ji realizují. **Předním hlediskem** poskytování sociálně-právní ochrany dětí je **nejlepší zájem, prospěch a blaho dětí**. Důraz je také položen na ochranu dětí před sociálně patologickými jevy (tj. prevence rizikového vývoje dětí a minimalizace důsledků působení sociálně patogenních vlivů).“²⁴⁶*

²⁴⁶ Sociálně-právní ochrana dětí. [online].[cit. 31. 10. 2010]. Dostupné na <<http://www.mpsv.cz/cs/7242>>

Příloha 13 - Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

§ 6 - Sociálně-právní ochrana se zaměřuje zejména na děti, jejichž rodiče zemřeli, neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti, nebo nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské zodpovědnosti. Také ty, které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy. Dále na ty, které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, živí se prostitucí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití. Na děti, které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte, na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu, a ty které jsou na základě žádostí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umístovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takových zařízeních trvá déle než 6 měsíců. Zahrnují se sem také děti, které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami, ty, které jsou žadateli o azyl odloučenými od svých rodičů, popřípadě jiných osob odpovědných za jejich výchovu pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou anebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí.

Následně v § 10 odst. 1, jsou vymezeny povinnosti obecního úřadu, a to ve vztahu k činnosti kurátora pro mládež, zejména „*vyhledávat děti uvedené v § 6 odst. 1, působit na rodiče, aby plnili povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, projednat s rodiči odstranění nedostatků ve výchově dítěte, projednat s dítětem nedostatky v jeho chování, sledovat, zda je na základě kontrolních oprávnění, zamezováno v přístupu dětí do prostředí, které je z hlediska jejich vývoje a výchovy*

*ohrožující, poskytnout nebo zprostředkovat rodičům na jejich žádost poradenství při uplatňování nároků dítěte podle zvláštních právních předpisů.*²⁴⁷

V **odst. 3**, se jedná převážně o důležitá ustanovení, týkající se povinností Obecního úřadu obce s rozšířenou působností a to, „*sledovat nepříznivé vlivy působící na děti a zjišťovat příčiny jejich vzniku, činit opatření k omezení působení nepříznivých vlivů na děti.*“²⁴⁸

V **§ 11 odst. 1**, je zakotven institut poradenské činnosti, kdy „*Obecní úřad obce s rozšířenou působností pomáhá rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě, poskytuje nebo zprostředkovává rodičům poradenství při výchově a vzdělávání dítěte a při péči o dítě zdravotně postižené, pořádá v rámci poradenské činnosti přednášky a kurzy zaměřené na řešení výchovných, sociálních a jiných problémů souvisejících s péčí o dítě a jeho výchovou.*“²⁴⁹

V **§ 13** je zakotvena kompetence ukládat výchovná opatření podle zákona o rodině, jedná se o napomenutí, dohled, omezení a sleduje jejich dodržování.

V **§ 14** jsou vymezena opatření činěná na ochranu dětí. Je zde třeba zdůraznit **odst. 1**, a to možnost podávat návrhy k soudu na uložení ústavní výchovy, prodloužení nebo zrušení: „*Obecní úřad obce s rozšířenou působností podává za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem (zákon o rodině) návrh soudu na nařízení ústavní výchovy, na prodloužení nebo zrušení ústavní výchovy.*“²⁵⁰

§ 28-30 se vztahuje k realizaci a výkonu ústavní výchovy u dětí. Jedná se zejména o součinnost při realizaci umístění, následně pravidelnou kontrolu průběhu ústavní výchovy a rovněž povolování pobytu dítěte mimo zařízení tzv. „dovolenek“.

§ 32 hovoří o činnostech ve vztahu k dětem dle **§ 6** téhož zákona **odst. 1**, kdy „*zaměřuje svoji pozornost na využívání volného času těchto dětí, na děti vyhledávající styky s fyzickými osobami nebo skupinami těchto osob požívajícími alkoholické nápoje nebo návykové látky nebo páchajícími trestnou činnost, sleduje u dětí projevy nesnášenlivosti a násilí, věnuje pozornost dětem z rodin s nízkou sociální úrovní, zabraňuje pronikání nepříznivých sociálních a výchovných vlivů mezi ostatní skupiny dětí.*“

²⁴⁷ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 10

²⁴⁸ Tamtéž, § 10

²⁴⁹ Tamtéž, § 11

²⁵⁰ Tamtéž, § 14

Nabízí dětem programy pro využití volného času se zřetelem k zájmům dětí a jejich možnostem, spolupracuje se školami, pověřenými osobami, zájmovými sdruženími a dalšími subjekty.“²⁵¹

V odst. 2, „působí proti opakovaným poruchám v chování a jednání dětí se zvláštní pozorností věnovanou pachatelům trestné činnosti, upozorňuje krajské úřady na potřebu napomáhat dětem, které ukončily školní docházku, při získávání možnosti pokračovat v další přípravě na povolání, zejména jde-li o děti propuštěné z ústavní výchovy, ochranné výchovy nebo výkonu trestu odnětí svobody, spolupracuje s úřady práce při zprostředkování vhodného zaměstnání pro tyto děti, usměrňuje péči o tyto děti podle programů péče o problémové skupiny dětí zpracovaných státními orgány, obcemi, pověřenými osobami a dalšími právníckými a fyzickými osobami, pomáhá dětem překonat problémy, které mohou vést k negativním projevům v jejich chování.“²⁵²

V odst. 3, „zaměstnanci obce s rozšířenou působností zařazení do obecního úřadu a zaměstnanci obce zařazení do obecního úřadu při péči o děti uvedené v §6 odst. 1, jsou v osobním styku s dítětem, jeho rodiči nebo osobami odpovědnými za jeho výchovu, volí prostředky působení na děti tak, aby účinně působily na děti podle druhu a povahy poruchy v chování dítěte a jeho sociálního postavení, řeší problémy dítěte, je-li to účelné, v prostředí, kde se dítě zpravidla zdržuje.“²⁵³

§ 33 odst. 1 a 2 stanovuje kompetence a oprávnění ve vztahu k trestnímu či přestupkovému řízení u osob mladistvých. Současně vymezuje spolupráci a činnost ve směru k věznicím. „Obecní úřad obce s rozšířenou působností se účastní trestního řízení vedeného proti mladistvému a podává návrh soudu na upuštění od výkonu ochranné výchovy, propuštění z ochranné výchovy nebo podmíněné umístění mimo výchovné zařízení a na prodloužení ochranné výchovy. O nařízeném ústním jednání v řízení o přestupku proti mladistvému se vyrozumívá obecní úřad obce s rozšířenou působností. Obecní úřad obce s rozšířenou působností může podat odvolání proti rozhodnutí o přestupku, kterého se dopustil mladistvý, a návrh na upuštění od výkonu zbytku zákazu činnosti.“²⁵⁴

²⁵¹ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 32

²⁵² Tamtéž, § 32

²⁵³ Tamtéž, § 32

²⁵⁴ Tamtéž, § 33

§ 34 odst., „*Obecní úřad obce s rozšířenou působností spolupracuje s věznicemi a v případech uvedených v § 33 odst. 1 též se státním zastupitelstvím při řešení sociálních a výchovných problémů dětí uvedených v §6 odst. 1.*“²⁵⁵

Odst. 3 vymezuje povinnost kurátora pro mládež 1x za 3 měsíce navštívit dítě ve výkonu vazby či výkonu trestu odnětí svobody.

§ 51 vymezuje povinnosti orgánu sociálně právní ochrany dětí ve vztahu k dalším institucím. Jedná se mimo jiné o poskytování informací a zpráv o poměrech zejména soudu, státnímu zastupitelství a policii.

Dle § 54-55 je vedena spisová dokumentace, tzv. spisy opatrovnické spisy OM a pomocné spisy NOM o dětech a jejich rodinách.

²⁵⁵ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 34

Příloha 14 - Zpráva o poměrech

Orgány činné v trestním řízení, potažmo soudy, žádají po orgánu sociálně-právní ochrany dětí tzv. **zprávu o poměrech**. Obsah definuje § 56 odst. 3 – „*Zpráva o osobních, rodinných a sociálních poměrech mladistvého a aktuální životní situaci mladistvého musí být písemná, pokud předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce neurčí jinak, a musí obsahovat zejména věk mladistvého, stupeň jeho zralosti, dále jeho postoj k provinění a jeho ochotu zajistit nápravu způsobených škod nebo odčinění dalších následků, rodinné poměry mladistvého, včetně vztahu mladistvého k jeho rodičům, stupeň vlivu rodičů na něho a vztah mezi mladistvým, jeho širší rodinou a blízkým sociálním okolím, záznamy o školní docházce, jeho chování a prospěchu ve škole, a je-li zaměstnán, i skutečnosti významné pro posouzení jeho chování v zaměstnání, přehled jeho předchozích provinění a opatření vůči němu použitých, jakož i popis jejich výkonu, včetně způsobu chování mladistvého.*“²⁵⁶

²⁵⁶ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) ve znění pozdějších předpisů, § 56

Příloha 15 - Program preventivní skupiny Přerov

A. MAGISTRÁT MĚSTA PŘEROVA, ODDĚLENÍ SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ - PREVENTIVNÍ PŘEDNÁŠKY PRO 3., 4. A 5. TŘÍDY ZŠ

III. TŘÍDA **RODINA, PRÁVO A DĚTI**

- Obsahová náplň**
- obeznámit děti s prací Oddělení sociální prevence a sociálně-právní ochrany dětí - možnosti pomoci
 - práce s rodokmenem, rodinné vztahy v kontextu s příslušnými zákony
 - dětská práva a povinnosti /desatero dětských práv/
 - ověření zapamatovaného – kvíz

IV. TŘÍDA **KOURENÍ A ZÁVISLOST**

- Obsahová náplň**
- opakování – co jsem si zapamatoval z předešlé přednášky
 - fiktivní prázdninový příběh zaměřený na problematiku kouření
 - práce s tímto příběhem
 - interaktivní hry
 - diskuse, zodpovězení dotazů
 - ověření zapamatovaného – kvíz

V. TŘÍDA **ŠIKANÁ – TONÍKŮV PŘÍBĚH**

- Obsahová náplň**
- o opakování – co jsem si zapamatoval z předešlých přednášek, rodinné právo a vztahy mezi rodiči, dětmi a ostatními příbuznými
 - o fiktivní příběh zaměřený na problematiku šikany
 - o práce s tímto příběhem
 - o interaktivní hry
 - o diskuse, zodpovězení dotazů
 - o ověření zapamatovaného – kvíz

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Místo konání: v prostorách školy

Cena: zdarma

**B. PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÁ PORADNA OLOMOUCKÉHO KRAJE,
PRACOVIŠTĚ PŘEROV - PREVENTIVNÍ PŘEDNÁŠKY PRO 5. TŘÍDY**

V. TŘÍDA	PODOBA ZÁVILOSTI
Obsahová náplň	<ul style="list-style-type: none">- Znalosti – vymezení pojmu závislost, vznik závislosti, rozvoj závislosti, závislost jako nemoc. Děti a kouření, kouření a naše tělo.- Dovednosti – metody odvykání, budování vlastní sebeúcty.- Postoje – vlastní postojová škála, odpovědnost za své chování.

Časová dotace: 2 vyučovací hodiny

C. POLICIE ČR - PREVENTIVNÍ PŘEDNÁŠKY PRO 7. TŘÍDY

VII. TŘÍDA	ŠIKANA + KYBERŠIKANA
Obsahová náplň	Děti pracují s fiktivním příběhem, kdy se vysvětluje: <ul style="list-style-type: none">- co je vlastně šikana- jak se bránit a zabránit šikaně- kam se obrátit v případě nutnosti- jak šikanu řeší policie

Přednášky lze přizpůsobit požadavkům jednotlivých škol a zvolit aktuální témata po dohodě s kantory. Problematika přestupků, případně oprávnění policie může být přednášena i žákům vyšších, případně nižších ročníků, přičemž je upravena dle věku posluchačů.

S dětmi na II. stupni se pracuje převážně ve skupinách, je jim předložen fiktivní příběh, který je s nimi rozebírán formou diskuse. Na konkrétním příkladu je dětem vysvětleno protiprávní jednání. V průběhu přednášky je samozřejmě prostor na případné dotazy. Účast vyučujícího je vítána.

Časová dotace: vyučovací hodina

Místo konání: v prostorách školy

Cena: zdarma

**D. MAGISTRÁT MĚSTA PŘEROVA, ODDĚLENÍ SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY
DĚTÍ - PREVENTIVNÍ PŘEDNÁŠKY PRO 8. TŘÍDY, TERCIE VÍCELETÝCH
GYMNÁZIÍ**

VIII. TŘÍDA

TRESTNÍ ODPOVĚDNOST DĚTÍ A MLÁDEŽE

Obsahová náplň

Beseda s kurátory pro mládež Magistrátu města Přerova
práce kurátora pro mládež
trestní odpovědnost
trestní stíhání a jeho průběh
trestní soudní řízení nezletilých a mladistvých
přestupkové řízení
neomluvená absence – záškoláctví
ústavní výchova

Časová dotace: 2 vyučovací hodiny

Místo konání: v prostorách školy

Cena: zdarma

**E. MĚSTSKÁ POLICIE PŘEROV, ODDĚLENÍ PREVENCE KRIMINALITY -
PREVENTIVNÍ PŘEDNÁŠKY PRO 2., 4., 6. A 9. TŘÍDY ZŠ A VÍCELETÁ
GYMNÁZIA**

II. TŘÍDA

BEZPEČNÉ CHOVÁNÍ

Obsahová náplň

- seznámení s dopravními značkami
- kdo je chodec
- řešení dopravní situace podle obrázku
 - o vybarví semafor
 - o porad' cestu do školy
 - o kdo se nechová správně
- znalost důležitých telefonních čísel

IV. TŘÍDA

BEZPEČNÁ JÍZDA NA KOLE

Obsahová náplň

- důležité dopravní značky
- bezpečná jízda na kole, kolečkových bruslích a skateboardech

	<ul style="list-style-type: none"> - povinná výbava jízdního kola - řešení dopravní situace podle obrázku - správná jízda na silnici a na stezce - porad' cyklistovi cestu dle dopravních značek - poznej nesprávnou jízdu cyklisty
VI. TŘÍDA	JAK SE ZACHOVAT V URČITÝCH SITUACÍCH
Obsahová náplň	<ul style="list-style-type: none"> - krátké opakování: chodec, cyklista - řešení situací podle obrázku: - kdy a jak přivolat hasiče, první pomoc, policii - co dělat při nálezu injekční stříkačky, otevřeného kanálu, poškozené dopravní značky - kouření cigaret, požívání alkoholu - povinnosti držitelů domácích zvířat
IX. TŘÍDA	TRESTNÍ ODPOVĚDNOST DĚTÍ A MLADISTVÝCH
	<ul style="list-style-type: none"> - trestní odpovědnost mladistvých - oprávnění strážníka MP (prokázání totožnosti) - přešupek x trestný čin (vysvětlení pojmů a příklady) - postihy za přešupky a trestné činy - zodpovězení dotazů

Cílová skupina: 2., 4., 6. a 9. třídy ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií,
dle dohody i v jiných ročnicích ZŠ, dle dohody i na SŠ

Časová dotace: 1 vyučovací hodina, případně dle dohody

Místo: škola, prostory MP

Cena: zdarma

Příloha 16 – Primárně preventivní program kurátorů pro mládež v Přerově

PRIMÁRNĚ PREVENTIVNÍ PROGRAM KURÁTORŮ PRO MLÁDEŽ

Je cílen k žákům 8. tříd základní škol či terciím víceletých gymnázií. Tato věková skupina byla vybrána záměrně. Volba vychází ze zkušeností a činnosti kurátorů pro mládež, kdy bylo dosaženo závěru, že děti ve věku 14 let potřebují nejvíce informací o trestní odpovědnosti, protiprávních jednáních – rizicích a dopadech, o existenci kurátora pro mládež a podobně. Jedná se totiž převážně o krátkou dobu před dosažením 15. roku věku, tudíž dosažení trestní odpovědnosti, tedy věku dospívání a individuace.

Časová dotace na besedu, jsou dvě vyučovací hodiny, tedy 2x 45 minut. Besedu realizují vždy 2 kurátoři pro mládež, kteří se v otázkách a přednesu střídají, ale také se vzájemně doplňují.

Primárně preventivní program je tedy konkrétně zaměřen převážně na trestní odpovědnost dětí a mládeže. Dále na ozřejmění problematiky činnosti kurátora pro mládež, na seznámení s touto funkcí a možnostmi pomoci. Dále je zaměřen na problematiku neomluvených absencí, tedy záškoláctví, dále na průběh trestního řízení i přestupkového řízení.

Program je realizován nejprve formou práce ve skupinách. Třídní kolektiv je rozdělen do 4 pracovních skupin, kdy každá skupina obdrží otázku či více otázek, které se vztahují k tématu besedy. Otázky jsou seskládány číselně ve sledu tak, aby první otázka obsahovala obecnou terminologii a základní informace, další otázky pak na tu první obsahově navazují, informace se nabalují a spojují do sebe.

Ve skupinách pracují děti v úvodu a to cca 10 minut, kdy se snaží vlastními silami a společně nalézt odpovědi na jednotlivé otázky. Vítány jsou všechny odpovědi, tedy ty, kde si jsou děti jisté i ty, kdy jde pouze o dohad či obecnou povědomost, také o informace z doslechu a podobně. Důležité je následně vše zhodnotit, ozřejmit a poskytnout následně skutečně správné odpovědi. Děti jsou často plně desinformací a mýtů.

Po ukončení skupinové práce, začíná 1. skupina. Děti sdělují své výsledky v kooperaci s přednášejícím kurátorem i všemi ostatními dětmi ve třídě.

Společně je tak sestavena správná odpověď a jak již bylo řečeno, zbořeny mýty a desinformace o problematice. Beseda trvá takto 2 vyučovací hodiny, kdy jsou probrána všechna témata dle úvodních okruhů a otázek.

Při konkretizaci jednotlivých informací je využíváno příběhů, také anonymních příkladů z práce kurátora pro mládež a rovněž jsou občasně zařazovány krátké scénky kurátorů navzájem či ve spolupráci s dětmi, aby děti mohly vidět na vlastní oči např. rozdíl mezi trestným činem či přestupkem.

***Např.** mladistvý se dopustí krádeže mobilního telefonu tak, že jej zcizí spolužákovi z lavice ve chvíli, kdy tento není přítomen. V rámci řízení policie se zjistí, že mobilní telefon má hodnotu 3000,- Kč. Bude se jednat o přestupek, neboť hranice způsobené škody nepřesáhla 5000,- Kč. V druhém případě, zcizí mladistvý mobilní telefon spolužákovi tak, že se s ním nejprve začne přehadovat, aby mu mobilní telefon ukázal, když spolužák nechce, začnou se o něj u lavice přetahovat, mladistvý do spolužáka strčí, zkroutí mu při tom ruku, bude mu vyhrožovat, když mu mobilní telefon nedá, že uvidí. Nakonec mu mobilní telefon vytrhne z ruky a odejde s ním. Škoda je stále 3000,- Kč, nicméně policie se tímto skutkem bude zabývat v rovině trestného činu, neboť způsob provedení jednání bylo společensky škodlivé, nebezpečnější než se stalo v předchozím případě. Spolu s krádeží zde lze specifikovat další protiprávní jednání popsaná v trestním zákoníku, jako je např. vydírání a třeba i ublížení na zdraví.*

Primární prevence ve formě besed je realizována mimo Primárně preventivní skupinu také ve směru k 1. ročníkům středních škol. Jedná se o modifikovanou besedu pro základní školy, kdy jednotlivá témata jsou již více specifická, zaměřují se na děti po 15. roku věku, tedy osoby trestně odpovědné.

Konkrétní otázky pro žáky 8. tříd a tercie:

1

Kurátor pro mládež – kdo to je?

- pracuje s dětmi, které mají různé problémy - doplň jaké si myslíš
- definuj věkovou hranici, do kdy spadají do péče kurátora

Od kolika let je člověk trestně odpovědný a co trestní odpovědnost vůbec znamená?

Víš co je to vazba a vězení?

Co je to trestný čin a co je přestupek, zkus tyto termíny definovat a vymezit rozdíly.

2

Co je to záškoláctví?

Pokus se odpovědět na otázku v našem příběhu:

- Petr chybí týden ve škole a nemá omluvenku. Třídní učitelka to zjistí. Co se Petrovi stane? Budou nějak postižení i rodiče?

Co si představuješ pod pojmem ústavní výchova?

3

Co to je trestná činnost? Jak bys to vysvětlil/a

Pokus se odpovědět na otázku v našem příběhu:

Natálka (14 let) a Ivan (16 let) se spolu domluvili a večer vypáčili dveře u sklepa ve vedlejším domě a ukradli horské kolo za 7.000,- Kč. Pán z přízemí je však viděl, zadržel a zavolal policii. Jak to bude s dětmi dál?

4

Co je to přestupkové jednání? Jak bys to vysvětlil/a

Pokus se odpovědět na otázku v našem příběhu:

Karel (17 let) a Šárka (13 let) ukradnou v supermarketu film na DVD a počítačovou hru. Zboží si ukryjí za mikinu a projdou pokladnou bez zaplacení. U východu je zadrží detektiv v civilu. Co se s Karlem a Šárkou stane dál?

Od kolika let je povoleno pít alkoholické nápoje a kouřit?

Příloha 17 – Kooperace OSPOD na preventivních aktivitách v regionu

Kurátoři pro mládež se v Přerově, kromě svých vlastních preventivních aktivit, účastní i dalších preventivních akcí, které však nepořádají, ale na nich participují. Jedná se např. o preventivní akci Policie ČR „**Než naliješ skleničku**“²⁵⁷, která se zaměřuje na předcházení nalévání alkoholu osobám mladším 18 let. Akce je cílena kontrolně na provozovatele restauračních zařízení, a potažmo na děti, které v rámci akce skončí v rukách policie, neboť je jim prokázáno požití alkoholu. S takovými dětmi a jejich rodiči, potažmo zákonnými zástupci pak následně pracuje kurátor pro mládež.

Dále můžeme zmínit také akci Policie ČR pro 4. třídy základních škol pod názvem „**Tvoje správná volba**“²⁵⁸. Akce proběhla v květnu 2010 a byla zaměřena na primární prevenci sociálně-patologických jevů, jako je požívání alkoholu, kouření cigaret, zneužívání drog (konkrétně marihuany) a rozvoj postoje složky osobnosti v rámci řešení různých otázek k tématům.

Kurátoři rovněž participovali na preventivní akci Státního zdravotního ústavu „**Hrou proti AIDS**“²⁵⁹, která proběhla v Přerově v roce 2002 – 2003. Kurátoři kooperovali v rolích moderátorů jednotlivých herních stanišť, kde děti ve skupinkách plnily úkoly a odpovídaly dotazy, které směřovaly k informovanosti o rizicích a možnostech předcházení nákazou virem HIV a onemocnění AIDS.

²⁵⁷ *Než naliješ skleničku*. [online]. [cit. 17. 11. 2010]. Dostupné na <<http://www.policie.cz/clanek/nez-nalijes-sklenicku.aspx>>

²⁵⁸ *Tvoje správná volba*. [online]. [cit. 17. 11. 2010]. Dostupné na <<http://www.policie.cz/clanek/krajske-reditelstvi-severomoravskeho-kraje-zpravodajstvi-tvoje-spravna-volba.aspx>>

²⁵⁹ *Hrou proti AIDS*. [online]. [cit. 17. 11. 2010]. Dostupné na <<http://www.aids-hiv.cz/hrouprotiaids.html>>

Příloha 18 – Preventivní činnost ostatních obcí 3 v okrese Přerov

Preventivní činnost v Hranicích

Činnost kurátora pro mládež zde zastává jeden pracovník. Na preventivním působení se podílí rovněž vedoucí oddělení SPOD.

Primární prevence do škol zde přichází nárazově a to tak, že je realizována na vyžádání jednotlivých škol v regionu, tedy ve správním obvodu obce s rozšířenou působností Hranice. Jedná se jednak o základní školy, ale také o střední školy. Počet preventivních přednášek ve školách je dle sdělení kurátorky pro mládež v Hranicích cca 5x do roka.

Přednášky jsou zaměřeny jednak na činnost kurátora pro mládež, trestní odpovědnost, záškoláctví. V druhém bloku se pak jedná o informace zaměřené do oblasti rodiny. Informace kam se obrátit v případě problémů v rodině, jak řešit jednotlivé situace a jaké instituce mohou být v řešení nápomocny.

Oddělení SPOD v Hranicích se podílí rovněž na preventivní akci PČR pod názvem „Než naliješ skleničku“. Tento projekt byl prezentován rovněž u činnosti Přerova. Aktivity kontroly provozovatelů restauračních zařízení na nalévání alkoholu osobám mladším 18 let však je v Hranicích tradicí i před samotným projektem a kontroly probíhají dlouhodobě a pravidelně za asistence Policie ČR a Městské policie v Hranicích. Kurátoři pro mládež a vedoucí oddělení SPOD se na těchto akcích rovněž podílí, a to přímo v terénu, kde kontaktují rodiče „opilých“ nezletilců. Opilost s nimi přímo řeší a děti předávají do jejich rukou. Problém je následně řešen i s nezletilými později na oddělení SPOD.

Preventivní činnost v Lipníku nad Bečvou

Na Městském úřadě v Lipníku nad Bečvou, který je úřadem obce s rozšířenou působností, působí 1 kurátor pro mládež, který na částečný úvazek vykonává rovněž funkci sociálního kurátora (tedy kurátora pro dospělé). V rámci výkonu své činnosti spolupracuje kurátor s ostatními pracovníky oddělení SPOD na preventivních aktivitách ve formě volnočasových (výlety, mikulášská besídka, volnočasové aktivity pro děti).

V Lipníku nad Bečvou také proběhl projekt, který kromě Města Lipník financoval také Krajský úřad Olomouc, a to „Bezpečný internet“, který objasnil na všech školách ve správním obvodu Lipník nad Bečvou problematiku rizik spojených s užíváním Internetu i mobilních komunikačních prostředků. Byl realizován Centrem prevence rizikové virtuální komunikace Univerzity Palackého v Olomouci.²⁶⁰

²⁶⁰ *Bezpečný internet*. [online]. [cit. 17. 11. 2010]. Dostupné na <<http://www.e-bezpeci.cz/>>

Příloha 19 – Demografické tabulky

Tabulka 11 - Geografické údaje okresů ²⁶¹

Vybrané geografické údaje okresů k 1. 1. 2010						
Název NUTS ²⁶²	Rozloha v km ²	Počet obyvatel	Počet obyvatel okresního města	Hustota osídlení (obyv./km ²)	Počet obcí	z toho: se statutem města
Olomoucký kraj	5 267	642 137		122	398	30
Jeseník	719	41 404	12 096	58	24	5
Olomouc	1 620	231 339	100 373	143	96	6
Prostějov	770	110 159	45 378	143	97	5
Přerov	845	134 722	46 503	159	104	6
Šumperk	1 313	124 513	27 754	95	77	8

Tabulka 12 - Geografické údaje správních obvodů ²⁶³

Vybrané geografické údaje správních obvodů ORP k 1. 1. 2010						
Kraj, správní obvod ORP	Rozloha v km ²	Počet obyvatel	Počet obyvatel sídla ORP	Hustota osídlení	Počet obcí	z toho: se statutem města
Olomoucký kraj	5 267	642 041		122	398	30
Hranice	325	34 703	19 158	107	31	2
Jeseník	719	41 255	12 068	57	24	5
Konice	178	11 195	2 884	63	21	1
Lipník nad Bečvou	119	15 435	8 356	130	14	1
Litovel	248	23 697	9 990	96	20	1
Mohelnice	188	18 736	9 615	99	14	3
Olomouc	859	161 262	100 362	188	45	2

²⁶¹ Regionální informační servis - Okresy Olomouckého kraje. [online].[cit. 24. 11. 2010]. Dostupné na <http://www.risy.cz/okresy_olomoucky_kraj>

²⁶² NUTS = zkratka pro normalizovanou klasifikaci územních celků v České republice pro potřeby statistického úřadu

²⁶³ *Správní obvody obcí s rozšířenou působností.* [online].[cit. 25. 11. 2010]. Dostupné na <http://www.risy.cz/obce_s_rozsirenou_pusobnosti_olomoucky_kraj>

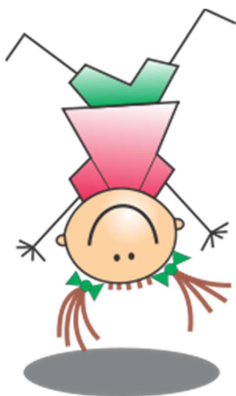
Prostějov	592	99 019	45 324	167	76	4
Přerov	401	84 186	46 254	210	59	3
Šternberk	307	23 889	13 745	78	21	2
Šumperk	857	72 078	27 492	84	35	3
Uničov	208	22 995	12 001	111	10	1
Zábřeh	267	33 591	14 033	126	28	2

Příloha 20 - Školy, kde byla realizována beseda 2009-2010

Tabulka 13 – Přehled škol

Školní rok 2009-2010, besedy kurátorů se žáky v 8. třídách či terciích:	
ZŠ Velká Dílžka, Přerov	8. A., 8. B.
ZŠ U Tenisu, Přerov	8. A., 8. B.
ZŠ Želátovská, Přerov	8. A., 8. B.
ZŠ Za Mlýnem, Přerov	8. A., 8. B., 8. C.
ZŠ Svisle, Přerov	8. A., 8. B.
ZŠ B. Němcové, Přerov	8. třída
ZŠ Trávník, Přerov	8. A., 8. B., 8. C.
ZŠ J. A. Komenského, Přerov-Předmostí	8. třída
ZŠ Kokory	8. třída
ZŠ Dřevohostice	8. třída

Příloha 21 – Dotazník

Milí žáci,
jmenuji se Veronika Zaoralová a jsem studentkou 6. ročníku Univerzity Palackého v Olomouci, obor Pedagogika-sociální práce. V rámci diplomové práce se zabývám činností a kompetencemi kurátora pro mládež v přerovském regionu, mezi které patří rovněž primární prevence směřovaná k dětem, tedy jde konkrétně o realizaci besed s žáky ve školách.

Pro tuto diplomovou práci bych i vás ráda oslovila a požádala o spolupráci a to formou vyplnění dotazníku, který bude přínosem nejen diplomové práci samotné, ale také pro další zkvalitnění preventivních aktivit kurátorů v Přerově.

I. OSOBNÍ ÚDAJE

1. Pohlaví

- dívka
- chlapec

2. Věk

3. Rodina, žiji

- s oběma rodiči
- jen s jedním z rodičů
- vychovává mě někdo jiný, uveď kdo

4. Počet sourozenců

5. Bydlím

- ve městě (nad 5000 obyvatel)
- v menším městě (2000-5000 obyvatel)
- na vesnici (do 2000 obyvatel)

6. Vyber z následujících možností, jak trávíš volný čas:

- ve sportovním kroužku
- v jiném kroužku.....
- jen doma, spíše se dívám na televizi, jsem u počítače nebo si hraji na playstation
- trávním čas venku s kamarády

7. Máš doma nějaké povinnosti?

- ano, uveď jaké
- ne
- nevím

II. PROBLEMATIKA KURÁTORA PRO MLÁDEŽ:

8. Uveď pořadí, od koho ses dozvěděl o kurátorovi pro mládež:

- v rodině
- ve škole
- od kamarádů
- z médií (televize, internet atd.)

9. Pamatuješ si z 8. třídy besedu s kurátory pro mládež?

- ano
- ne
- nevím

10. Víš, kde kurátor pro mládež sídlí? Vyber správnou odpověď:

- na Magistrátu města Přerova, Oddělení sociálně-právní ochrany dětí
- na Úřadu práce
- na policii
- není pod žádným úřadem
- nevím

11. Vybrat z následujících možností, jak by se dalo přeložit slovo kurátor (pouze jedna možnost):

- obhájce
- osoba, která se zabývá dětmi s problémovým chováním
- sociální pracovník, zabývající se péčí o dítě
- policista

12. Vyber z následujících možností situace, které by dle tvého názoru, měl kurátor pro mládež řešit:

- trestnou činnost dětí
- záškoláctví
- problémové chování dětí doma v rodině
- šikana

Doplň jiné.....

III. TRESTNÍ ODPOVĚDNOST, PROTIPRÁVNÍ JEDNÁNÍ

13. Víš, kdy se stáváš trestně odpovědným? Od jakého věku?

.....

14. Vyber z následujících možností správnou odpověď na otázku: Co znamená trestní odpovědnost?

- Plnou právní odpovědnost sama za sebe, nikdo jiný již za mne není zodpovědný, své záležitosti si spravuji sám.
- Znamená pro mne zodpovědnost v záležitostech trestních, tedy pokud něco protiprávního spáchám, mohu za to být potrestán.
- Nevím
- Myslím si něco jiného a to

.....
.....

15. Protiprávní jednání rozdělujeme obecně na trestné činy a přestupky, vyber z následujících možností kritéria, která jsou důležitá pro posouzení, o jaký skutek se jedná:

- škodlivost neboli nebezpečnost spáchaného jednání (způsob provedení takového činu)
- hranice 5000,- Kč způsobené škody
- kriminální kariéra pachatele
- znalost pachatele mezi policisty

16. Myslíš si, že se dítě (ve věku 15 – 18 let) může za spáchané protiprávní jednání dostat do vězení?

- ano
- ne
- nevím

17. Myslíš si, že trest, který uloží soud dítěti (ve věku 15-18 let) je stejně vysoký jako u dospělého?

- ano
- ne, uveď v jaké je výši
- nevím

18. Je možné, že jsou soudem postíženi za protiprávní jednání i děti do 15 let?

- ano
- ne
- nevím

IV.POMOC KURÁTORA

19. Dopustil ses někdy protiprávního jednání, včetně pití alkoholu či kouření?

- ano, doplň obecně čeho.....
- ne
- nevím

20. Pokud ano, vyber z možností, kdo to s tebou řešil:

- rodiče
- kurátor pro mládež
- škola
- nikdo

21. Vyhledal bys, v případě potřeby, pomoc kurátora pro mládež?

- ano
- ne
- nevím

Děkuji vám za vaši ochotu,
upřímné odpovědi a čas při
jeho vyplňování.
Veronika Zaoralová

Příloha 22 – Rozhovor

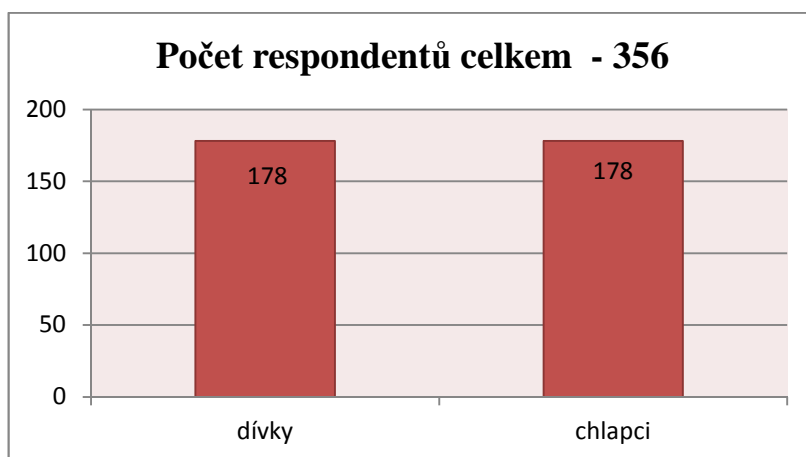
Strukturovaný rozhovor se školními metodiky prevence se skládá ze 4 otevřených otázek:

- 1. Měl primárně preventivní program kurátorů pro školu význam, a jaký?*
- 2. Je téma besedy s žáky zvoleno vhodně a přiléhavě k věku?*
- 3. Jak hodnotíte způsob realizace besedy kurátorů?*
- 4. Budete mít zájem o primárně preventivní program kurátorů i v následujícím školním roce?*

Příloha 23 - Výzkumná zjištění

Pohlaví respondentů. Na základě vrácených vyplněných dotazníků byl počet sečten a následně rozdělen podle této kategorie. Počet chlapců 178, počet dívek 178. **Celkem 356 respondentů.** Náhodně se podařilo dosáhnout stejného počtu 50 % ku 50 %.

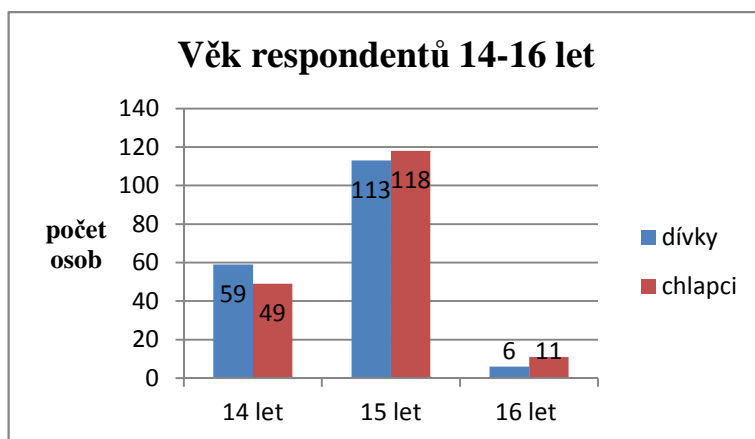
Graf 8 – Počet respondentů

Tabulka 14 - Věk respondentů

VĚK RESPONDENTŮ				
typ odpovědi	Dívky	Chlapci	n_i	f_i v %
14	59	49	108	30
15	113	118	231	65
16	6	11	17	5
CELKEM	178	178	Σ 356	Σ 100

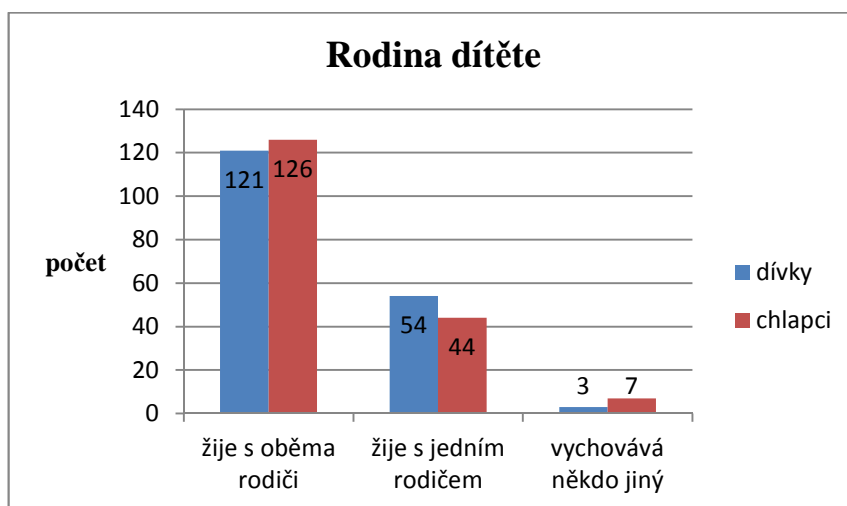
Graf 9 - Věk respondentů

Tabulka 15 - Rodina dítěte

RODINA DÍTĚTE				
typ odpovědi	dívky	chlapci	n_i	f_i v %
žije s oběma rodiči	121	127	248	69,7
žije s jedním rodičem	54	44	98	27,5
vychovává někdo jiný	3	7	10	2,8
CELKEM:	178	178	Σ 356	Σ 100

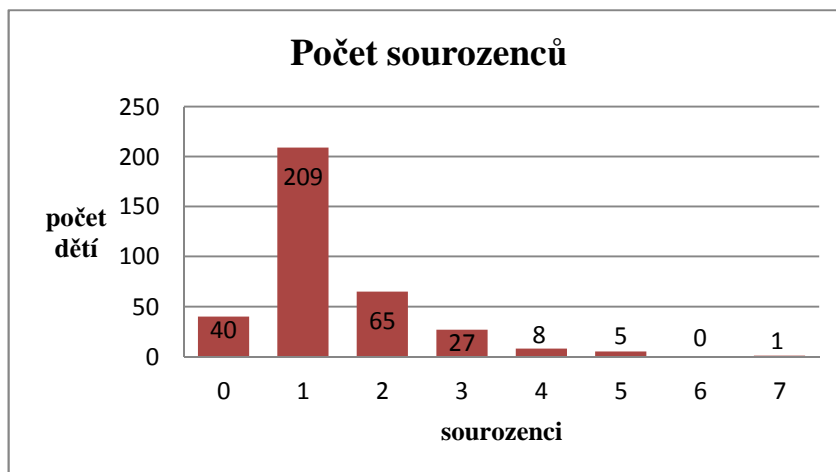
(Relativní četnost v % zaokrouhlena na 1 desetinné místo)

Graf 10 - Rodina dítěte**Tabulka 16 - Počet sourozenců**

POČET SOUROZENCŮ				
typ odpovědi	dívky	chlapci	n_i	f_i v %
0	19	21	40	11,2
1	102	107	209	58,7
2	33	32	65	18,3
3	13	14	27	7,6
4	6	2	8	2,2
5	5	1	6	1,7
6	0	0	0	0
7	0	1	1	0,3
CELKEM:	178	178	Σ 356	Σ 100

(Relativní četnost v % zaokrouhlena na 1 desetinné místo)

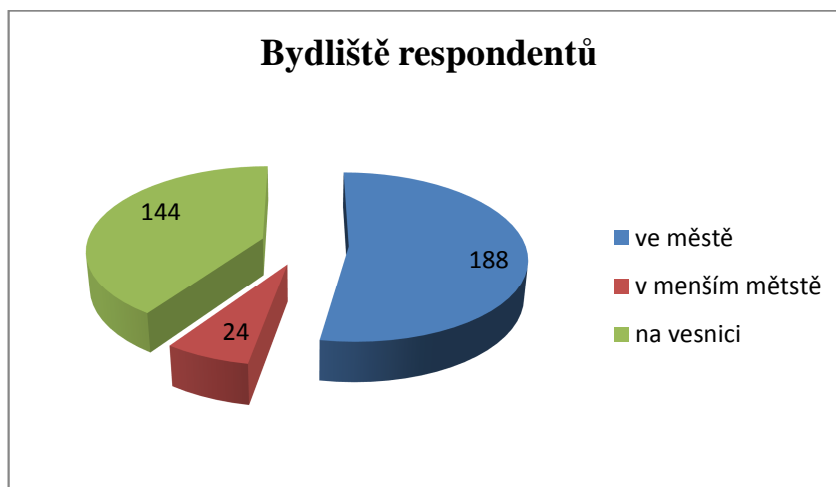
Graf 11 - Celkový počet dětí a sourozenců

Tabulka 17 – Bydliště respondentů

BYDLIŠTĚ				
typ odpovědi	dívky	chlapci	n_i	f_i v %
ve městě (nad 5000 obyv.)	85	103	188	53
v menším městě (2000-5000 obyv.)	16	8	24	7
na vesnici (do 2000 obyv.)	77	67	144	40
CELKEM:	178	178	Σ 356	Σ 100

Graf 12 – Bydliště respondentů

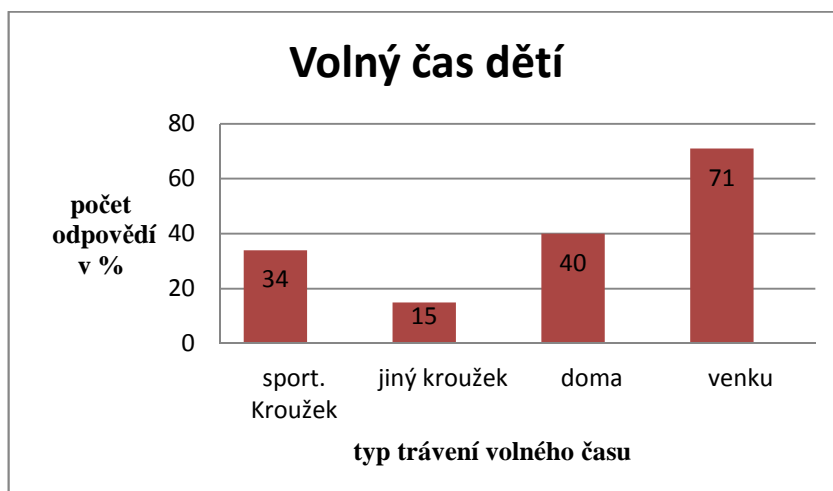

Tabulka 18 - Typ trávení volného času - odpovědi

TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU – POČTY ODPOVĚDÍ					
typ odpovědi	dívky	chlapci	n_i	f_i v %	% odpovědí k celkovému počtu respondentů (356)
sportovní kroužky	51	70	121	21	34
jiné kroužky	36	18	54	10	15
doma - TV, Internet, playstation	50	91	141	25	40
venku s kamarády	132	120	252	44	71
			Σ 568	Σ 100	

(Relativní četnost v % zaokrouhlena na celé číslo, rovněž % počet odpovědí)

Graf 13 - Typ trávení volného času

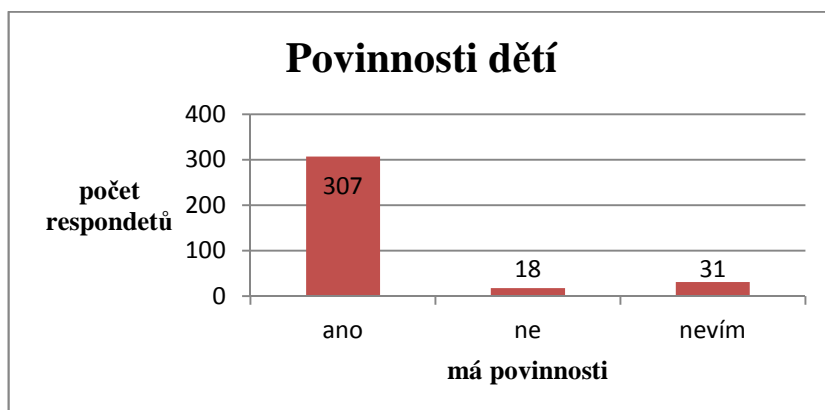

Tabulka 19 - Domácí povinnosti

DOMÁCÍ POVINNOSTI				
typ odpovědi	dívky	chlapci	n_i	f_i v %
ano	161	146	307	86
ne	9	9	18	5
nevím	8	23	31	9
CELKEM:	178	178	Σ 356	Σ 100

(Relativní četnost v % zaokrouhlena na celé číslo)

Graf 14 - Povinnosti dětí

Tabulka 20 - Odkud se o kurátorovi dozvěděli

POČTY ODPOVĚDÍ, ODKUD SE O KURÁTOROVI DOZVĚĎĚLI – POČTY ODPOVĚDÍ					
typ odpovědi	dívky	chlapci	n_i	f_i v %	% odpovědí k celkovému počtu respondentů (356)
rodina	33	28	61	12	17
škola	152	145	297	57	83
od kamarádů	30	25	55	10	15
z médií (Internet, TV... atd.)	49	36	85	16	24
doposud o něm neslyšel/a	7	11	18	3	5
<i>od policie</i>	2	1	3	1	1
<i>bez odpovědi</i>	2	3	5	1	1
			Σ 524	Σ 100	

(Relativní četnost v % zaokrouhlena na celé číslo, rovněž % počet odpovědí)

Tabulka 21 - Beseda s kurátory

BESEDA S KURÁTORY – ZDA SI PAMATUJÍ				
typ odpovědi	dívky	chlapci	n_i	f_i v %
ano	95	92	187	52,5
ne	41	47	88	24,7
nevím	42	39	80	22,5
<i>bez odpovědi</i>	0	1	1	0,3
CELKEM:	178	178	Σ 356	Σ 100

(Relativní četnost v % zaokrouhlena na 1 desetinné místo)

Tabulka 22 - Sídlo kurátora pro mládež

KDE KURÁTOR PRO MLÁDEŽ SÍDLÍ				
typ odpovědi	dívky	chlapci	n_i	f_i v %
MM Přerova	139	119	258	72,5
úřad práce	0	2	2	0,6
na policii	2	1	3	0,8
není pod žádným úřadem	2	1	3	0,8
nevím	33	55	88	24,7
<i>bez odpovědi</i>	2	0	2	0,6
CELKEM:	178	178	Σ 356	Σ 100

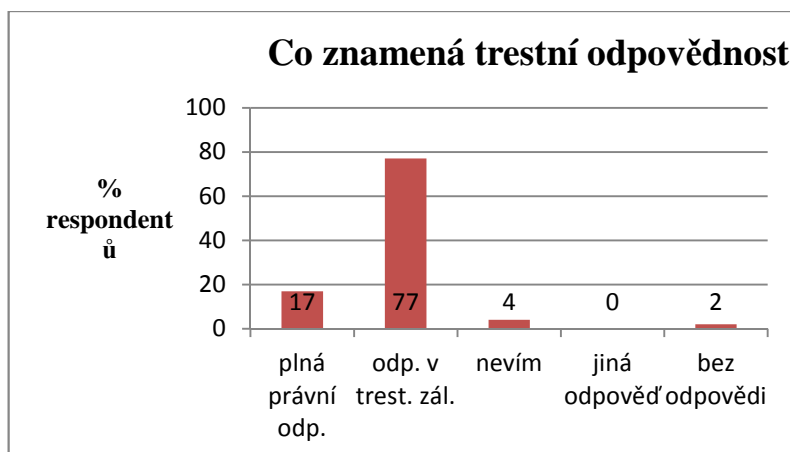
(Relativní četnost v procentech zaokrouhlena na jedno desetinné místo)

Tabulka 23 - Co trestní odpovědnost znamená

CO TRESTNÍ ODPOVĚDNOST ZNAMENÁ				
typ odpovědi	dívky	chlapci	n_i	f_i v %
plná právní odpovědnost	30	30	60	17
odp. v trestních záležitostech	137	138	275	77
nevím	8	6	14	4
něco jiného	0	1	1	0
<i>bez odpovědi</i>	3	3	6	2
CELKEM:	178	178	Σ 356	Σ 100

(Relativní četnost v procentech zaokrouhlena na celá čísla)

Graf 15 - Co znamená trestní odpovědnost

Tabulka 24 - Výše trestu

VÝŠE TRESTU – STEJNÁ U MLADISTVÝCH I U DOSPĚLÝCH?				
typ odpovědi	dívky	chlapci	n _i	f _i v %
ano	5	9	14	3,9
ne	126	123	249	69,9
nevím	45	46	91	25,6
<i>bez odpovědi</i>	2	0	2	0,6
CELKEM:	178	178	Σ 356	Σ 100

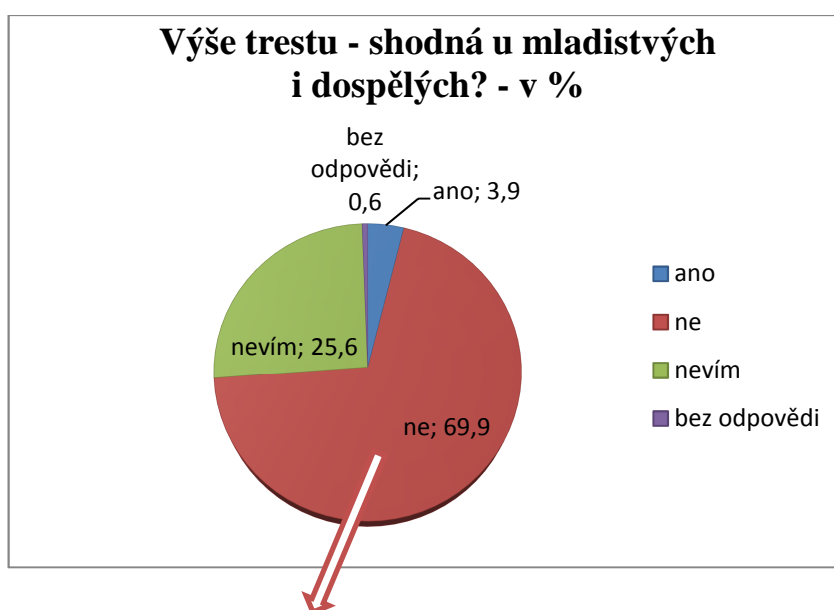
(Relativní četnost v procentech zaokrouhlena na jedno desetinné místo)

Tabulka 25- Výše trestu – odpověď NE

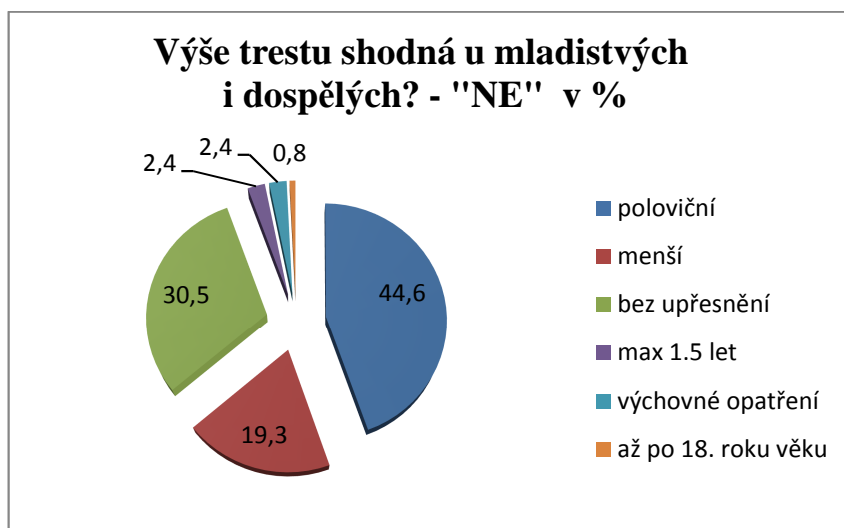
POLOŽKA NE				
typ odpovědi	dívky	chlapci	n _i	f _i v %
½ trest	38	73	111	44,6
menší	25	23	48	19,3
bez upřesnění	52	24	76	30,5
max. 1-5 let odnětí sv.	5	1	6	2,4
výchovné opatření	4	2	6	2,4
až po 18. roku věku	2	0	2	0,8
CELKEM:	126	123	Σ 249	Σ 100

(Relativní četnost v procentech zaokrouhlena na jedno desetinné místo).

Graf 16 - Výše trestu

Graf 17 - Výše trestu, položka NE

Tabulka 26 - Kdo to s nimi řešil

KDO TO S NIMI ŘEŠIL – POČTY ODPOVĚDÍ					
typ odpovědi	dívky	chlapci	n_i	f_i v %	% odpovědí k celkovému počtu respondentů (356)
rodiče	24	27	51	30	30
kurátor pro mládež	3	9	12	7	7
škola	1	1	2	1	1
někdo jiný...	4	2	6	4	4
nikdo	48	47	95	56	56
<i>bez odpovědi</i>	0	3	3	2	2
			Σ 169	Σ 100	

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Veronika Zaoralová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2011

Název práce:	Činnost kurátorů pro mládež na okrese Přerov se zaměřením na oblast primární prevence
Název v angličtině:	Activities of curator for young people in Přerov region with the intention of primary prevention
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá činností kurátora pro mládež v okrese Přerov se zaměřením na primární prevenci. Práce je členěna do 8 kapitol. Je zaměřena na vymezení základních pojmů, legislativu, popis činnosti kurátora a primární prevenci na školách. Následně popis realizovaných preventivních programů kurátory, především Primárně preventivní skupiny v Přerově. Osmá kapitola je věnována výzkumu, směřuje k ověření efektivity preventivních programů v daném regionu, a to formou dotazníkového šetření u žáků 9. ročníků vybraných základních škol, současně zjištění názoru metodiků prevence. Výstupem jsou informace potřebné pro další činnost kurátorů pro mládež v oblasti primární prevence v okrese Přerov.
Klíčová slova:	Kurátor pro mládež, dítě, primární prevence, prevence, metodik prevence, riziko, sociálně-právní ochrana dětí
Anotace v angličtině:	The graduation these is dealt with activities of curator for young people in Přerov region with intention of primary prevention. The theses is divided into eight chapters. There are define basis terms, legislation, characterization of curator activities and the primary prevention at schools. Consequently is there the characteristic of prevention programs which realize curators, primarily Primary prevention group in Přerov. 8th chapter is direct to empirical research Direction is to check on effectivity of prevention programs in given region. It is based on quantitative research, conducted among pupils of 9th class of chosen basic schools in region Přerov and currently finding out the opinions of methodists of prevention. The conclusion of the gradiation theses are informations which are needed to following work of curators in primary prevention area.

Klíčová slova v angličtině:	Curator for young people, child, primary prevention, methodist of prevention, risk, social and legal protection of children.
Přílohy vázané v práci:	Seznam zkratk Příloha 1 – Dělení rolí sociálního pracovníka Příloha 2 – Vzájemné sdělování informací Příloha 3 – Kritéria pro pojmenování chování šikanou Příloha 4 – Kyberšikana Příloha 5 – Zamyšlení nad trestní odpovědností Příloha 6 – Další pojmy trestního řízení Příloha 7 – Graf „Dodržuj zákon – kontroluj věk“ Příloha 8 – Alkohol podle serveru Celostní medicína Příloha 9 – Typologie útěků dle VÁGNEROVÉ Příloha 10 – Řešení neomluvených absencí dle počtu hodin Příloha 11 – Projevy ADHD dle MARTÍNKY Příloha 12 – Sociálně právní ochrana dětí dle MPSV ČR Příloha 13 – Zákon o sociálně-právní ochraně dětí Příloha 14 – Zpráva o poměrech Příloha 15 – Program preventivní skupiny Přerov Příloha 16 – Prim. preventivní program kurátorů v Přerově Příloha 17 – Kooperace OSPOD na prev. aktivitách Příloha 18 – Prev. činnost ostatních obcí 3 v okrese Přerov Příloha 19 – Demografické tabulky Příloha 20 – Besedy na školách v roce 2009-2010 Příloha 21 – Dotazník Příloha 22 – Rozhovor Příloha 23 – Výzkumná zjištění
Rozsah práce:	114
Jazyk práce:	Český Jazyk